

"EN OLE TYÖKALUINA, OPPAINA, LEIKKIKALUINA JA
LÄÄKKEINÄ KÄYTTÄMIENI PSYKEDEELIEN ORJA"

Kokemuksia huumausaineiden viihdekäytöstä

Pro gradu-tutkielma

Aliisa Koivuranta

Sosiaalityö

Sosiaalityöiden laitos

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Kevät 2015

Turun yliopisto

Turun yliopiston laatuvarmistuksen mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin
Originality Check -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos, sosiaalityön oppiaine

KOIVURANTA, ALIISA:

”EN OLE TYÖKALUINA, OPPAINA, LEIKKIKALUIN JA LÄÄK-
KEINÄ KÄYTTÄMIENI PSYKEDEELIEN ORJA”

Kokemuksia huumausaineiden viihdekäytöstä.

Pro gradu -tutkielma, 89 sivua, 2 liitettä.

Maaliskuu 2015

Tutkielmani aiheena ovat huumausaineiden viihdekäyttökokemukset. Pysin selvittämään, miten tutkimukseen osallistuneiden viihdekäyttäjien huumausaineiden käyttö on kehittynyt ensimmäisestä kokeilusta nykyiseen muotoonsa. Halusin tarkastella käytön kehittymisen lisäksi syitä, miksi tutkittavat huumausaineita käyttivät ja millaisia vaikutuksia huumausaineiden käytöllä on ollut tutkittavien elämään. Toteutin tutkimukseni haastatteleamalla kahdeksaa huumausaineiden viihdekäyttäjää ja lisäksi käytin seitsemän viihdekäyttäjien minulle lähettämää tekstiä. Käytin tutkimuksessani narratiivista menetelmää. Pysin keräämään subjektiivisia tarinoita tutkittavien viihdekäytöstä ja saamaan esille tutkittavien oman äänen. Aineiston analysoinnissa käytin narratiivien analysointia eli kategorista lähestymistapaa.

Tarkastelin ensin tutkittavien ensimmäistä huumausaineiden kokeilukertaa ja siihen johtaneita syitä. Ensimmäisenä kokeiltiin yleisimmin kannabista ja kokeiluun johtivat uteliaisuus, sosiaalinen altistuminen sekä päihdevalistuksen ja auktoriteettien kyseenalaistaminen. Tämän jälkeen tutkin, miksi ja mitä huumausaineita tutkittavat kokeilivat seuraavaksi ja miten heidän käyttönsä alkoi säännöllistyä. Uusien huumausaineiden kokeiluun suhtauduttiin varauksellisemmin, mutta kokeiluun johtivat samat edellä mainitut syyt. Suurella osalla tutkittavista huumausaineiden käyttö oli jossain vaiheessa käyttöhistoriaa ollut liiallista. Joillakin tutkittavista huumausaineiden käytön lisääntyminen aiheutti erilaisia lyhytaikaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia. Pääasiassa käyttötiheyden kasvua esiintyi kuitenkin vain käyttöhistorian alussa ja tutkittavat alkoivat pian rajata huumausaineiden käyttöönsä monin eri tavoin, kuten säännöstelemällä käyttöfrekvenssiä ja tekemällä päihteitä koskevia muita rajoituksia. Tutkittavien huumausaineiden käyttötavat ja -syyt poikkesivat toisistaan sen mukaan, edustivatko he huumausaineiden viihdekäytön juhlimis- vai psykedeelikulttuuria. Viihdekäyttäjät kertoivat huumausaineiden käytön tuoneen mukanaan erilaisia pysyviä positiivisia vaikutuksia heidän elämäänsä. Huumausaineiden käytön koettiin parantaneen mm. itsetunteista, itsetuntoa ja psyykkistä terveyttä. Yli puolet tutkittavista kertoi vähentäneensä selvästi alkoholin käyttöönsä huumausaineiden käytön myötä.

Avainsanat: Huume, huumausaine, huumeet käyttö, viihdekäyttö

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO.....	1
2	YLEISESTI HUUMAUSAINESTA	3
2.1	LAKI, POLITIIKKA JA YLEISYYS	3
2.2	HUUMAUSAINEDIEN HISTORIA JA KAKSI HUUMAUSAINEAALTOA.....	7
2.3	HUUMAUSAINEDIEN ERI KÄYTTÖTAVAT	11
2.4	ASENTEET HUUMAUSAINETA KOHTAAN	15
2.4.1	Yleiset asenteet huumausaineita kohtaan	15
2.4.2	Kriittisiä näkemyksiä	17
3	HUUMAUSAINEDIEN VIHDEKÄYTTÖ.....	22
3.1	VIHDEKÄYTTÖ JA VIHDEKÄYTTÄJÄ.....	22
3.2	VIHDEKÄYTÖN RISKIT JA NIIDEN HALLINTA	23
3.3	TUTKITTAVIEN KÄYTTÄMÄT HUUMAUSAINIET VIHDEKÄYTÖSSÄ.....	26
3.4	HUUMAUSAINEDIEN VIHDEKÄYTÖN PSYKEDEELI- JA STIMULANTTIKULTTUURI	31
3.5	HUUMAUSAINEDIEN VIHDEKÄYTTÖ POSTMODERNINA RISKIKÄYTTÄYTYMISINÄ.....	33
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ, AINEISTO JA MENETELMÄT.....	35
5	TULOKSET.....	40
5.1	ENSIMMÄINEN HUUMAUSAINIEN KOKIILU JA KÄYTÖN SÄÄNNÖLLISTYMINEN	40
5.2	"EKSTAASIHONEYMOON", ONGELMAKÄYTTÖÖN LIPSUMINEN SEKÄ KÄYTÖN HALLINTA	45
5.2.1	Ongelmakäytöltä suojaavat ja sille altistavat tekijät	53
5.2.2	Huumausainediien käytön rajaaminen ja riskien hallinta.....	57
5.3	KÄYTTÖTAVAT TÄLLÄ HETKELLÄ JA TULEVAISUUDESSA.....	64
5.4	HUUMAUSAINEDIEN KÄYTÖSTÄ SAADUT HYÖDYT	69
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	79
	LÄHTEET	90
	LIITE 1	95
	LIITE 2	96

1 JOHDANTO

Huumausaineiden viihdekäyttö on ilmiönä jäänyt mielestäni ongelmakäytön varjoon tutkimuksien aiheena, mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Huumausaineiden käyttö yhdistyy poikkeuksetta sen ongelmallisuuteen ja haittoihin, joita käyttö saattaa aiheuttaa yksilölle ja yhteiskunnalle. Huumausaineiden käyttöön liittyy läheisesti myös rikosoikeudellinen näkökulma huumausaineiden laittoman statuksen vuoksi. Huumausaineiden viihdekäyttäjät ovat suuri, mutta hiljainen joukko. Suuri, sillä arvioiden mukaan yleisimmin käytettyä huumausainetta, kannabista, on kokeillut jo lähes miljoona suomalaista (Yle 24.1.2014). Hiljainen, sillä usein yhteiskuntaan osallistuvalla, työssäkäyvällä tai opiskelevalla viihdekäyttäjälle kiinnijäämisen seuraamukset voivat olla merkittäviä ja pahimmillaan syrjäyttäviä. Tästä syystä huumausaineita kohtuullisesti käyttävät harvoin haluavat ottaa riskiä ja puhua käytöstään. Tutkimukseni yksi tarkoitus onkin tuoda esille viihdekäyttäjien vaiettuja kokemuksia ja näkemyksiä siitä, millaista huumausaineiden kohtuullinen käyttö on. Avoin keskustelu on ensiarvoisen tärkeää nyt, kun viihdekäyttö Suomessa ja maailmalla yleistyy ja kieltolakiin liittyvät ongelmat on alettu tiedostaa. Yhdysvalloissa käynnissä oleva asennemuutos kannabiksen käyttöä kohtaan on johtanut jo neljässä osavaltiossa viihdekäytön laillistamiseen. Tämän ja myös muiden maiden, kuten Uruguay, kokemusten, on uskottu lisäävän paineita laillistaa kannabis lopulta myös Suomessa. (MTV 5.11.2014; Talouselämä 9.6.2014.)

Sosiaalityöntekijät työskentelevät kentällä, jossa huumausaineiden käyttö näyttäytyy pääasiallisesti hyvin ongelmallisena ja paljon inhimillistä kärsimystä aiheuttavana asiana. Tämä värittää luonnollisesti käsityksiä huumausaineista ja niiden käyttäjistä. Lisäksi huumausaineiden viihdekäyttäjät ovat harvoin käyttönsä vuoksi tekemisissä sosiaaliviranomaisten kanssa, minkä vuoksi ilmiö jää monille tuntemattomaksi. Sosiaalityöntekijät, joiden kanssa olen käynyt keskustelua tutkimukseeni liittyen, ovat pääasiassa olleet hyvin yllättyneitä siitä, että huumausaineita on mahdollista käyttää ilman riippuvuuden syntymistä. Heidän tietonsa huumausaineista ovat olleet hyvin rajallisia, niin sanottuun perinteiseen huumausainevalistukseen pohjautuvia. Kuitenkin sosiaalityöntekijät saattavat toisinaan olla tekemisissä sellaisten huumausaineiden viihdekäyttäjien kanssa, jotka ovat jääneet käytöstään kiinni. Tämä on saattanut johtaa esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, mikäli viihdekäyttäjällä on lapsia. Millaiset ovat lähtökohdat asia-

kassuhteelle, mikäli työntekijä uskoo asiakkaan satunnaisen huumausaineiden käytön aiheuttavan automaattisesti riippuvuutta, sosiaalisia ongelmia ja olevan vaaraksi lapselle? Sosiaalityöntekijät toimivat myös toisinaan huumausainevalistajina sekä työskentelevät laajasti eri kentillä, missä voivat kohdata myös huumausaineita kohtuullisesti käytäviä. Lisäksi heillä on rooli yhteiskunnallisessa keskustelussa sekä -vaikuttamisessa. Koen näistä syistä ensiarvoisen tärkeäksi, että sosiaaliviranomaisilla on ajantasaista tietoa huumausaineista ja niiden käytön koko kirjosta. Ilman tietoa, työntekijöiden on hankala, ellei mahdotonta, uskottavasti lähestyä nuoria valistuksen merkeissä ja kantaa kortensa kekoon yhteiskunnallista keskustelua käydessä. Toivon tutkimukseni näin ollen lisäävän tietoa sekä keskustelua ja hälventävän ennakkoluuloja.

Huumausaineiden käyttäjä on henkilö, joka käyttää laittomasti ainetta, jonka yhteiskunta on määritellyt huumausaineeksi. Huumausaineiden käyttäjäksi tullaan käyttämällä tiettyjä aineita tavoilla, joita ei pidetä lääketieteellisesti perusteltuna ja laillisina (Konttula 1992, 11). Päihtyminen, piristyminen, mielihyvä, huumaantuminen ja tietyn tietoisuudentason tavoittelu eivät ole yhteiskunnassa hyväksyttäviä syitä käyttää aineita. Itse käytän sanaa huumausaineiden käyttäjä tutkimuksessani, kun yksinkertaisesti tarkoitan henkilöä, joka käyttää laittomia päihteitä. Huumausaineiden käyttäjä ei siis ole tutkimuksessani synonyymi sanalle huumausaineiden ongelma- tai väärinkäyttäjä. Päihteistä puhun tarkoittaessani yleisluontoisesti päihdyttäviä, myös laillisia, aineita. Päihteet jaetaan yleisesti kolmeen luokkaan: keskushermostoa lamauttaviin aineisiin, joihin kuuluvat muun muassa opiaatit, rauhoittavat lääkkeet sekä alkoholi; piristäviin aineisiin, joihin kuuluvat esimerkiksi amfetamiini, kokaiini, ekstaasi, kofeiini sekä nikotiini ja hällusinogeeneihin, joihin kuuluvat muun muassa LSD ja huumaavat sienet. Cannabis esiintyy yleensä omana luokkanaan. (Irti Huumeista ry a; Sarvanti 1997, 280.)

Tutkimukseni alussa esittelen aikaisempaa tutkimustietoa liittyen huumausaineisiin sekä huumausaineiden viihdekäyttöön. Tutkimukseni luvussa 2 käsittelen lyhyesti Suomen huumausainepolitiikkaa, suosituimpien huumausaineiden esiintyvyyttä ja käytön yleisyyttä Suomessa ja Euroopassa, huumausaineiden eri käyttötapoja sekä historiaa ja asenteita huumausaineiden käyttöä kohtaan. Luvussa 3 perehdyn tarkemmin huumausaineiden viihdekäyttöön. Määrittelen, mitä huumausaineiden viihdekäyttö on, millaisia riskejä siihen liitetään ja miten viihdekäyttäjät pyrkivät hallitsemaan näitä riskejä. Esit-

telen tutkimukseni yleisimmät huumausaineet viihdekäyttökontekstissa sekä kaksi erilaista huumausaineiden viihdekäytön käyttökulttuuria. Lisäksi pohdin postmodernin aikakauden ja viihdekäytön yhteyttä. Luvussa 4 esittelen tutkimuksen teossa käyttämäni aineiston, metodologian, tutkimuskysymykseni sekä pohdin tutkimuksen teon eettisyyttä. Aineistoni olen kerännyt haastattelemalla kahdeksaa huumausaineiden viihdekäyttäjää ja lisäksi analysoimalla seitsemän viihdekäyttäjien kirjoittamaa tekstiä, jotka sain sosiaalisen median kautta. Tavoitteenani oli kerätä narratiiveja eli tarinoita huumausaineiden viihdekäytöstä. Analyysimenetelmänä käytin narratiivien analyysia eli kategorista lähestymistapaa. Luvussa 5 käyn läpi tutkimukseni tulokset. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten tutkittavien huumausaineiden käyttö on kehittynyt ensimmäisestä kokeilukerrasta nykyiseen muotoonsa. Tutkimuksessani nousi esille lisäksi syitä, miksi ja millä tavoin huumausaineita käytetään viihdetarkoituksessa. Lopuksi esittelen johtopäätökseni.

2 YLEISESTI HUUMAUSAINEISTA

2.1 LAKI, POLITIIKKA JA YLEISYYS

Voimassaolevan huumausainelain (373/2008) mukaan huumausaineen tuotanto, valmistus, tuonti, vienti, kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja myös käyttö ovat Suomessa kiellettyjä. Lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa tarkoituksissa kielloista voidaan poiketa. Suomen huumausainepolitiikassa pyritään lain lisäksi yhteiskuntapoliittisilla toimilla ja kansainvälisten sopimusten avulla ehkäisemään huumausaineiden käyttöä ja levittämistä niin, että huumausaineiden käytöstä ja torjumisesta aiheutuvat sosiaaliset, taloudelliset ja yksilölliset haitat sekä kustannukset olisivat mahdollisimman pieniä. Tämä tarkoittaa muun muassa huumausaineiden kysynnän ja tarjonnan ehkäisemistä, huumausaineongelmaisten nopean hoidon varmistamista, edellä mainittuihin laittomuuksiin syyllistyneiden saattamista rikosoikeudelliseen vastuuseen sekä huumausaineista aiheutuneiden haittojen vähentämistä esimerkiksi jakamalla käyttämättömiä ruiskuja huumausaineiden piikittäjille. Suomen huumausainepolitiikkaa koordinoi Sosiaali- ja terveysministeriö. (Tanhua & Virtanen & Knuuti & Leppo & Kotovirta 2011, 18; Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Suomessa huumausaineiden käyttö tuli rangaistavaksi vuonna 1972. Käytön rangaistavuus oli tuolloin kansainvälisesti harvinaista ja säädöksen tavoitteena oli edistää huumausainevastaisia mielipiteitä ja ehkäistä huumausaineiden kokeilemistä. (Kaukonen & Hakkarainen 2002, 229.) Huumausaineiden levinneisyydestä kertoo hyvin se, kuinka paljon tutkimuksiin vastaajat tuntevat huumausaineiden käyttäjiä. Tätä kutsutaan sosiaalisesti altistuneisuudeksi huumausaineille, ja se käsittää myös sen, onko tutkittavalle kaupattu tai tarjottu huumausaineita. Sosiaalisen altistumisen kautta henkilö saa tietoa huumausaineiden käyttöön liittyvistä normeista ja käytön maailmasta. Tämä saattaa epäsuorasti lisätä huumausaineiden kokeilua ja käyttöä. Sosiaalista altistumista on tutkittu vuodesta 1998 lähtien ja huumausaineita käyttävien tuttujen määrä on jatkuvasti kasvanut. Tutkimusten alkuvuosina nuorten 15–24-vuotiaiden joukossa käyttäjän tunteminen oli yleisintä, mutta vuoteen 2010 mennessä, 25–34-vuotiaat olivat ohittaneet nuorimman ryhmän. Huumausaineiden tarjoamisen yleisyyttä on tutkittu vuodesta 1992 lähtien. Tutkimuksiin osallistuneista 36 prosentille oli tarjottu huumausaineita. Eniten huumausaineita tarjotaan nuorille aikuisille. (Metso & Winter & Hakkarainen 2012, 12.)

Useimmin huumausainerikoksia koskevissa raporteissa mainittu huumausaine on kannabis ja arvioiden mukaan 80,5 miljoonaa eurooppalaista aikuista, eli lähes joka neljäs, on kokeillut sitä. Maiden välillä on suuria eroja prosentin vaihdella alle kahden (Romania) ja 33 prosentin (Tanska) välillä. Noin seitsemän prosenttia eli noin 23 miljoonaa eurooppalaisista aikuisista on käyttänyt kannabista viimeisen vuoden aikana. Kannabiksen käyttö on yleisintä nuorten eli 15–34-vuotiaiden keskuudessa – yli kolmannes eurooppalaisista nuorista on käyttänyt raportin mukaan kannabista elämänsä aikana ainakin kerran ja reilu 12 prosenttia viimeisen vuoden aikana. (EMCDDA vuosiraportti 2012, 43.) Suomessa vuonna 2010 kannabista oli kokeillut 17 prosenttia koko väestöstä. Yleisintä käyttö on 25–34-vuotiaiden joukossa, joista 36 prosenttia on kokeillut kannabista. Kannabiksen kotikasvatus on Suomessa kasvava ilmiö. Kannabiskasveja takavarikoitiin 1990-luvulla muutamia satoja, 2000-luvulla tuhansia ja 2010-luvulla jo 15 000 kasvia. Suurin osa kannabiksen käyttäjistä on kokeilijoita, joilla käyttö ei jatku. Vaikka osa kannabista kokeilleista päätyy kokeilemaan muita huumausaineita, ei voi sanoa, että porttiteorian mukaisesti kannabiksen kokeilu ja käyttö johtaisi kovempien huumausaineiden käyttöön, sillä suurin osa kannabiksen käyttäjistä ei koskaan kokeile muita huu-

mausaineita. (Metso ym. 2012, 18; Varjonen & Tanhua & Forsell 2014, 28; Ehkäisevän päihdetyöryhmän verkosto 2014, 5.)

Toiseksi yleisimmät Euroopassa käytettävät huumausaineet ovat amfetamiinit (amfetamiini ja metamfetamiini) ja ekstaasi. Amfetamiini on Euroopassa metamfetamiinia yleisemmin käytetty, mutta myös metamfetamiinin käyttö on alkanut levitä useampaan Euroopan maahan viime vuosina. Amfetamiinia on käyttänyt ainakin kerran koko Euroopan aikuisväestöstä vajaa neljä prosenttia eli 13 miljoonaa aikuista. Käyttömäärät vaihtelevat suuresti maittain. Useimmin amfetamiinia olivat kokeilleet aikuiset Isossa-Britanniassa (11,6 %) ja harvinaisinta kokeileminen on kreikkalaisten ja romanialaisten keskuudessa (0,1 %). Ekstaasia, eli useimmiten MDMA:ta sisältäviä tabletteja, koko Euroopan väestöstä on kokeillut ainakin kerran elämässään reilu kolme prosenttia eli 11,5 miljoonaa aikuista. Eniten ekstaasia käytetään Isossa-Britanniassa (8,3 %) ja vähiten Kreikassa (0,4 %). Suomessa koko väestöstä amfetamiinia on kokeillut noin kaksi prosenttia ja ekstaasia vajaa kaksi prosenttia. Kuten muissakin Euroopan maissa laittomia päihhteitä käyttävät eniten nuoret aikuiset eli 25–34-vuotiaat. Suomessa nuorista aikuisista noin kuusi prosenttia on kokeillut elämänsä aikana ekstaasia ja hieman useammin amfetamiinia (6,4 %). (EMCDDA vuosiraportti 2012, 58; Varjonen ym. 2014, 29.)

Kokaiinin käyttö on absoluuttisesti mitattuna amfetamiinia ja ekstaasia yleisempää, mutta koska kokaiini on maantieteellisesti keskittynyt tiettyihin maihin, ovat amfetamiini ja ekstaasi useissa maissa käytetympiä. Kokaiini on kannabistuotteiden jälkeen salakuljetetuin huumausaine. Kokaiini on suosittu huumausaine esimerkiksi Tanskassa ja Isossa-Britanniassa. Useimmat Keski- ja Itä-Euroopan maat ilmoittivat kokaiinin levinneisyyslukujen olevan alhaisia. Näissä maissa amfetamiinin käyttö taas oli usein korkeammalla tasolla. Euroopan väestöstä kokaiinia on ainakin kerran elämässään käyttänyt noin 4,6 prosenttia eli 15,5 miljoonaa aikuista. Vaihtelu maiden välillä on suurta – jopa 10,2 prosenttia espanjalaisista aikuisista on ainakin kerran elämässään kokeillut kokaiinia. Eurooppalaisista nuorista aikuisista 6,3 prosenttia eli 8 miljoonaa on kokeillut kokaiinia. Suomen nuorista aikuisista tätä huumausainetta on kokeillut 4,3 prosenttia. (EMCDDA vuosiraportti 2012, 66; Varjonen ym. 2014, 29.)

LSD:n käyttäjämäärät vaihtelevat maittain lähes nolasta 5,4 prosenttiin. Hallusinogeenisten sienien käyttö on LSD:tä yleisempää maissa, jotka ovat siitä raportoineet. Nuorista aikuisista 0,3-8,1 prosenttia on kokeillut sieniä elämänsä aikana. Ketamiini ja GHB ovat ekstaasia harvemmin käytettäviä huumausaineita. Näiden huumausaineiden levineisyys vaihtelee maittain eikä näitä päihteitä tilastoida laajasti. (EMCDDA vuosiraportti 2012, 58.)

Opiaatit, erityisesti heroiini ja sen käyttö piikittämällä yhdistetään usein huumausaineiden ongelmakäyttöön. Heroiini aiheuttaa Euroopassa suurimman osan huumausaineisiin liittyvästä sairastavuudesta ja kuolleisuudesta. Ongelmakäyttöä arvioidaan esiintyvän keskimäärin 4,2 tapausta tuhatta aikuista kohden. Vähiten opiaattien ongelmakäyttäjiä on muun muassa Tšekissä ja Suomessa, joissa taas amfetamiinin käyttö on korostunut. Eniten opiaatteja ongelmakäytetään muun muassa Maltalla, Irlannissa ja Latviassa. Suomessa nuorista aikuisista alle kolme prosenttia on kokeillut opiaatteja. (EMCDDA vuosiraportti 2009, 73; Tanhua ym. 2011, 40.)

Muuntohuumeita, eli huumausaineita, joiden molekyyli­rakennetta on muutettu niin, ettei niitä ole luokiteltu huumausaineiksi, tavataan jatkuvasti enemmän. Vuonna 2012 Suomen tullin takavarikkoon jäi lähes sata erilaista muuntohuumetta. Näistä kolmannesta ei ollut tavattu Suomessa aiemmin. Tilanteen kontrollointi on vaikeaa, sillä uusia yhdistelmiä tulee markkinoille jatkuvasti eikä lainsäädäntö pysy perässä. Poliisi ja tulli voivat puuttua muuntohuumeen leviämiseen vasta siinä vaiheessa, kun se on luokiteltu laissa huumausaineeksi. Muuntohuumeiden käytön yleistymisen myötä myös niihin liittyvät haitat ovat lisääntyneet. Muuntohuumeiden puhtaus ja todellinen koostumus ovat tuntemattomia ja annossuosituks­et sekä vaikutukset ovat usein käyttäjäkokemuksi­en varassa. Muuntohuumeiden vaikutukset muistuttavat usein esimerkiksi amfetamiinin tai ekstaasin vaikutuksia. Muuntohuumeiden vaikutukset saattavat alkaa viiveellä ja annostukset olla hyvin pieniä. Tästä johtuen yliannostusriski kasvaa. Yliannostuksien hoitaminen on haastavaa, sillä aineet voivat olla käyttäjäl­lekin tuntemattomia. (Ehkäisevän päihdetyöryhmän verkosto 2014, 3; Irti Huumeista Ry c.)

2.2 HUUMAUSAINEIDEN HISTORIA JA KAKSI HUUMAUSAINEAALTOA

Ennen niin sanotun ensimmäisen huumeaallon syntymistä 1960-luvulla, Suomessa ja maailmalla käytettiin klassisia huumeaineita, kuten oopiumia, morfiinia, kokaiinia ja heroiniä. Oopiumi tunnettiin Suomessa todennäköisesti jo keskiajalla, jolloin sitä käytettiin lääkkeenä moneen vaivaan. Morfiini, joka kehitettiin oopiumista ja oli kymmenen kertaa sitä voimakkaampaa, aiheutti melko pian Yhdysvalloissa ja myös Euroopassa 1800–1900 lukujen vaihteessa morfinistien ongelman. Suomessa morfiinin väärinkäyttö ei kuitenkaan levinnyt, kuten muissa länsimaissa. (Ylikangas 2009, 15-44; Hämeen-Anttila 2013, 89-102.) Kokaiinin käyttö levisi Suomeen 1880-luvulla. Kokaiinia alettiin oopiumin tapaan aluksi käyttää lääkeaineena, kuten paikallispuudutuksessa. Kokaiini auttoi myös morfinistien vieroituksessa eikä sen käytön nähty aluksi aiheuttavan lainkaan haittoja. Kokaiinia sisältävät virvoitusjuomat, kuten kokaviini, levisivät nopeasti Yhdysvalloista Suomeen. Kuitenkin jo 1880-luvun lopulla ymmärrys kokaiinin aiheuttamista haitoista sekä kokaiiniriippuvuudesta lisääntyi. Ensimmäinen huumeaineiden kauppaa ja valmistusta rajoittava sopimus laadittiin 23.1.1912 Haagissa ja se kosketti oopiumia, morfiinia, kokaiinia ja näistä valmistettuja johdoksia, kuten heroiniä. Kokaiinin käyttö kuitenkin lisääntyi ja johti 1900-luvun alussa niin sanottuun kokainismiin Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Kokaiinin käyttö levisi myös Suomessa 1920-luvulla ensimmäisen ”villin nuorisosukupolven” joukossa. (Ylikangas 2009, 65-87; Hämeen-Anttila 2013, 166.) Kokaiinin käyttö väheni Suomessa 1930-luvulla alkoholin kieltolain päätyttyä. Samaan aikaan kokaiinia halvempi heroini alkoi levitä lääkekäytön ulkopuolelle ja Suomi oli 1930-luvulla heroinin kulutuksessa maailman kärkimaita. Jatkosodan aikana ja sen jälkeen Suomessa käytettiin lisäksi muun muassa Pervitiniä eli metamfetamiinia, joka levisi Suomeen Saksasta. 1950-luvulla niin sanotut klassiset huumeaineet alkoivat väistyä ja tilalle tulivat amfetamiini sekä uni- ja rauhoittavina lääkkeinä käytetyt barbituraatit. (Ylikangas 2009, 125-172; 216.)

Huumeaineiden käyttö on maailmalla ja myös Suomessa yleistynyt rajusti kaksi kertaa viimeisen kuudenkymmenen vuoden aikana – 1960-luvulla ja 1990-luvulla. Nämä huumeaalloiksi yleisesti kutsutut aikakaudet toivat mukanaan uudenlaisia huumeaineita sekä uudenlaisia tapoja käyttää laittomia päihteitä. Näiden kahden huumeaallon ja

niiden mukanaan tuomien käyttökulttuurien voidaan nähdä vaikuttavan edelleen 2010-luvun huumausaineiden käyttäjien käyttötapojen taustalla.

Huumausaineiden käytön lisääntymistä Suomessa 1960-luvulla kutsutaan ensimmäiseksi huumeaalloksi. Sen keskiössä oli kannabis, minkä vuoksi yleistyi nimitys kannabiskulttuuri. Huumeaalto keskittyi Helsinkiin ja levisi Suomeen erityisesti Yhdysvalloista, jossa huumausaineiden käyttö liittyi nuorten ihmisten poliittiseen ja kulttuuriseen protestiliikkeeseen. Huumeaallon voi jakaa kolmeen eri ajanjaksoon. Ensimmäinen vaihe ajoittuu 1960-luvun loppuun, kun kannabiksen käyttö alkoi levitä Suomeen erityisesti Yhdysvalloista hippiliikkeen myötä. Käyttö levisi ensimmäisenä taidepiireihin, joissa kannabista pidettiin inspiraation lähteenä. Seuraavaksi käytön omaksuivat ulkomailla kannabista kokeilleet opiskelijat. Vuoteen 1967 mennessä Helsinkiin oli kehittynyt alakulttuuri, jossa kannabiksen käyttö oli hyväksyttävää ja yleistä. (Salasuo 2004, 87; Määttä 1975, 85.)

Kannabiksen tuleminen osaksi populaarikulttuuria tapahtui 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa ja tämä on ensimmäisen huumeaallon toinen vaihe. Kannabiksen käyttö ei rajoittunut enää pieniin piireihin, vaan levisi erityisesti opiskelijoiden ja koululaisten keskuuteen. Helsinkiin muodostui kannabiskulttuurille tärkeitä alueita, kuten Vanha ylioppilastalo. Kannabiksen käyttöön liittyi vahvasti sosiaalinen kanssakäyminen ja pop-kulttuuri, joksi Suomen uutta nuorisokulttuuria nimitettiin. Suomessa laajan käytön taustalla ei ollut vahvaa ideologiaa tai psykedelian tavoittelua, vaan huumausaineita käytettiin lähinnä päihtymystarkoituksessa. Tätä on pidetty yhtenä syynä sille, miksei Suomessa ole tiettyä ihmisryhmää, jolle kannabiksen käyttö on ominaista. Suomessa levisi myös amfetamiini 1960-luvun lopulla. Tätä ei tosin voi lukea varsinaisesti kannabiskulttuurille ominaiseksi päihteeksi, jossa hasis, marihuana ja LSD olivat pääpäihteet. (Kaukonen & Hakkarainen 2002, 13; Määttä 1975, 85; Salasuo 2004, 90.)

Kannabiksen käyttö kriminalisoitiin vuonna 1966. Suomen ensimmäisen huumeaallon viimeinen eli kolmas vaihe ajoittuu 1970-luvun alusta sen puoliväliin. Kannabiskulttuuri saavutti huippunsa 70-luvun alussa, jolloin käyttö oli erityisen suosittua koululaisten keskuudessa. Opiskelijat olivat yksi suurimpia käyttäjäryhmiä, mutta käyttö oli aikaisempaa enemmän piilossa kiristyneen poliisikontrollin takia. Opiskelijoiden suhtautu-

minen kannabiksen käyttöön oli hyväksyvämpää verrattuna muihin väestöryhmiin. (Salasuo 2004, 94; Määttä 1975, 88; Koptef 1973, 26.)

Kiristynyt kontrolli johti huumeaallon taittumiseen 1970-luvun puolivälissä. Ilmiön syiksi on esitetty kannabiskulttuurin ensimmäisenä omaksuneiden opiskelijoiden siirtymistä työelämään ja käytön lopettamista, alkoholilainsäädännön vapautumista, huumausaineiden käytön alkuperäisen ideologian häviämistä käytön yleistyessä koululaisten keskuudessa sekä mediassa nousutta moraalista paniikkia huumausaineita kohtaan. Mediassa käydyt hysteriset keskustelut kannabiksen aiheuttamista psyykkisistä ongelmista ja sen lisäämästä rikollisuudesta perustuivat pitkälti oletuksiin, mutta negatiivinen julkisuus vähensi käyttöä. Mediassa noussut keskustelu johti myös tiukentuneeseen lainsäädäntöön sekä poliisin kontrollin lisääntymiseen. Ensimmäinen huumeaalto synnytti ”narkofobian” eli huumausainepelon, joka vaikuttaa vahvasti huumausainepolitiikassa vielä nykyäänkin. Narkofobia rakentuu asenteiden, joukkoviestimien ja yhteiskunnallisten toimien yhdistelmästä. (Salasuo 2004, 94; Partanen 2002, 18.)

Toinen huumeaalto saapui Suomeen 1990-luvulla ja oli ensimmäisen tavoin yleismaailmallinen. Siihen kuului kannabiksen ja LSD:n lisäksi kokaiini ja erityisesti ekstaasi. Ekstaasin käyttö yleistyi 1980-luvun lopussa Isossa-Britanniassa, jossa sen käyttö liittyi tiiviisti yhteen uuden musiikkityylin kanssa, jota alettiin myöhemmin kutsua teknoksi. Suomeen reivikulttuuri ja ekstaasi muoti-ilmiönä rantautuivat muuta Eurooppaa myöhemmin vasta 1990-luvun lopulla opiskelijoiden ja aktiivisesti yöelämää viettävien keskuuteen. Tätä ennen käyttöä tapahtui vain pienen niin sanotun etujoukon keskuudessa. Etujoukko ei koostunut perinteisistä huumausaineiden käyttäjistä, vaan se edusti uutta kansainvälistynyttä nuorisokulttuuria, joille ekstaasi merkitsi irtautumista perinteisestä konservatiivisesta alkoholikulttuurista. Ekstaasin saatavuus Suomessa oli heikkoa, mikä rajoitti käyttöä entisestään. (Salasuo 2004, 127)

Uusi juhlimiskulttuuri ja sen mukana ekstaasi alkoi levitä 1990-luvun puolivälissä opiskelijoiden ja aktiivisesti yöelämää viettävien keskuuteen ja tämän myötä juhlimistilaisuudet muuttuivat underground-juhlista kaupallisiksi. Reivitilaisuuksien kysyntä kasvoi ja siinä rinnalla myös ekstaasin. Ekstaasin käyttöä ei nähty alun perin rikollisena toimintana eikä siihen liitetty perinteistä huumausainesymboliikkaa, kuten kauhua, kuolemaa

ja syrjäytyneisyyttä. Teknokulttuurin moninaistuuessa psykedeliasta, tajunnan laajentamisesta sekä psykedeelisestä musiikista kiinnostuneet alkoivat järjestää underground-juhlia ulkoilmassa, kuten metsissä. Näissä niin sanotuissa metsäbileissä yhdistyivät psykedeelinen, filosofisia ulottuvuuksia sisältävä elämäntapa sekä juhlimiseen ja hauskanpitoon keskittyvä kulttuuri. Tässä kontekstissa yhdistyi myös kaksi erilaista huumausainekulttuuria – stimulanttien sekä psykedeelien käyttö. (Salasuo 2004, 135; Salasuo 2001, 152.)

Pikku hiljaa reivikulttuuri alkoi muuttua valtavirraksi vuosista 1996-1998 alkaen. Ekstaasimarkkinat kasvoivat ja siirtyivät kansainvälisen huumausainekaupan käsiin. Poliisin takavarikoimien pillereiden määrä kasvoi huimasti vuosituhannen vaihteessa. Huumausaineiden käyttö moninaistui ja saavutti uudenlaiset mittasuhteet. Käyttö yleistyi erityisesti opiskelevien ja työssäkäyvien nuorten keskuudessa. Huumausaineiden yleistymisen syytä olivat muun muassa kansainvälisten muotivirtausten rantautuminen Suomeen, yhteiskunnan kahtiajako sekä nuorten ja aikuisten maailmojen eriytyminen. Toinen huumeaalto alkoi taivua 1990-luvun lopussa. 2010-luvulla huumausaineiden kokeilu ja käyttötasot ovat kuitenkin huomattavasti korkeammat kuin 1990-luvun loppupuolella. Osittain tätä selittää se, että huumausainekokeiluiden yleisyyttä mitattaessa otoksissa on kasvanut niiden osuus, jotka ovat kokeilleen ja kokeilleet huumausaineita 1990-luvulla ja sen jälkeen. Samaan aikaan otoksista ovat poistuneet vanhemmat ikäpolvet, joilla ei ole huumausaineiden käyttökokemuksia. Huumausaineiden käytön yleistymisen 2010-luvulla johtuu pääasiassa nuorten aikuisten miesten kannabiksen käytön lisääntymisestä. Muiden aineiden käyttö on pysynyt melko samana, tosin 2010-luvulla ekstaasi ja kokaiini ovat nousseet amfetamiinin rinnalle käytetyimpinä stimulantteina. Toiseen huumeaaltoon liittyvä uusi juhlimiskulttuuri ei kaupallistumisensa myötä menettänyt odotetusti suosiotaan vaan sen sijaan suosio on kasvanut edelleen. Mikäli Suomi seuraa kehityksessä muita Euroopan maita, uusi juhlimiskulttuuri ja siihen liittyvä huumausaineiden käytön kasvu ei osoita lähitulevaisuudessa hiipumisen merkkejä. Viihdekäytön vakiintuminen tulee muuttamaan käsityksiä siitä, mitä huumausaineiden käyttö on ja ketkä huumausaineita käyttävät. (Varjonen ym. 2014, 28; Salasuo 2004, 135; Salasuo ja Rantala 2004, 147; Salasuo 2001, 154-164.)

2.3 HUUMAUSAINIEN ERI KÄYTTÖTAVAT

Huumausaineiden käyttötapoja ja käyttäjäryhmiä voi luokitella usealla eri tavalla ja tuskin yksikään luokittelu on täydellinen. Salasuo ja Rantala (2004, 150) jakavat huumausaineiden käyttäjät kolmeen eri luokkaan käyttökulttuurin ja -tavan mukaan: kokeilijoihin, viihdekäyttäjiiin ja ongelmakäyttäjiiin. Hakkarainen taas luokittelee käyttäjiä sen mukaan, mitä aineita he käyttävät ja näin luokkia on melkein yhtä monta erilaista kuin on huumausaineitakin. ”Pilvenpolttajat” nousivat hänen tutkimuksessaan suurimmaksi ryhmäksi. Tähän ryhmään sisältyi toisinaan myös esimerkiksi LSD:n ja muiden huumausaineiden satunnaista muutamaan kokeiluun rajoittuvaa käyttöä. Negatiivisina ongelmakäyttöön rinnastuvina ryhminä nähtiin aggressiiviset ”spiidinistit”, ”liimanhaistelijat” sekä ”pilleristit”. Myös Hakkarainen nostaa esille eron kokeilijoiden ja käyttäjien välillä, jota esiintyi useimpien aineiden kohdalla. (Hakkarainen 1992, 120.)

Toinen Hakkaraisen esittelemä käyttäjäryhmien luokittelutapa on käyttöfrekvenssi. Huumausaineiden käyttäjät jakaantuvat tällöin ryhmiin sen mukaan, kuinka usein huumausaineita käytetään. Hakkaraisen mukaan käytön useus määrittää käytön luonnetta, sillä riskien ajatellaan kasvavan käyttöfrekvenssin kasvun myötä. Tällä luokittelulla syntyi kuusi ryhmää: kokeilijat, jotka ovat käyttäneet muutaman harvan kerran; satunnaiset käyttäjät, jotka käyttävät toisinaan eivätkä hanki aineita itse; ajoittaiset käyttäjät, jotka hakeutuvat toisinaan tarkoituksella tilanteisiin, joissa aineita on tarjolla; säännölliset käyttäjät, jotka käyttävät kuukausittain, kuitenkin enintään 3-4 kertaa kuukaudessa sekä ne säännölliset käyttäjät, jotka käyttävät vähintään kerran viikossa, ostavat itse aineita sekä usein myös myyvät. (Hakkarainen 1992, 123.)

Käytän omassa tutkimuksessani jakoa kokeilijat, ongelmakäyttäjät ja viihdekäyttäjät. Kuitenkin raja erityisesti kokeilijan ja viihdekäyttäjän välillä on häilyvä. Hakkaraisen käyttöfrekvenssiluokittelusta kenties satunnaiset, ajoittaiset ja säännöllisesti kuukausittain käyttävät sopivat viihdekäyttäjien ryhmään. Käytetyllä aineella on kuitenkin merkitystä, sillä kun kyse on kannabiksesta, voi käyttäjä kokea olevansa viihdekäyttäjä, vaikka käyttöä tapahtuisikin useita kertoja viikossa tai päivittäin, mutta yhtä tiheään tapahtuva amfetamiinin käyttö tuskin enää on viihdekäyttöä. Kuten tutkimuksestani ilmenee, viihdekäyttäjän huumausaineiden käyttö saattaa ajoittain lisääntyä ja aiheuttaa käyttäjälle ongelmia. Tällöin käytön voi katsoa lipsuvan ongelmakäytön puolelle. Näin myös

ongelmakäyttäjän ja viihdekäyttäjän raja on hieno ja vaikeasti määriteltävissä. Valtaosa huumausaineiden käyttäjistä on kokeilijoita ja satunnaisia käyttäjiä, joilla ei ole sosiaalisia tai hoidollisia ongelmia. Kokeilijat ovat suurin ryhmä ja heidän käyttökertansa jäävät alle kymmeneen. Pienellä osalla huumausaineiden kokeilijoista käyttö jatkuu joko satunnaisena tai vakiintuu. (Salasuo & Rantala 2004, 150; Tanhua ym. 2011, 39.)

Osalle huumausaineiden käyttäjistä kehittyy pakonomainen tarve huumaantua, ja käyttö muodostuu ongelmaksi ja aiheuttaa riippuvuuden. (Onnela 2001, 113.) He ovat huumausaineiden ongelmakäyttäjiä. Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus EMCDDA:n mukaan huumausaineiden ongelmakäyttö tarkoittaa ”opiaattien, kokaiinin ja/tai amfetamiinien suonensisäistä tai pitkäaikaista käyttöä”. Ongelmakäyttö terminä liittyy vahvasti huumausainepolitiikkaan ja päihdetyöhön. Se yhdistetään sellaiseen huumausaineiden käyttötapaan, joka aiheuttaa sekä rikoskontrollille että sosiaali- ja terveyssektorille kustannuksia. Stereotyyppinen huumausaineiden käyttäjä on juuri ongelmakäyttäjä. Ongelmakäyttöön ei liity huumausaineiden käytön säännöstelyä aineiden tai käyttötapojen perusteella (vrt. luku 3.2). Elämä pyörii huumausaineiden ympärillä ja käyttöön liittyy väijäämättömyyttä. Ongelmakäyttäjien ryhmässä on asunnottomuutta, työttömyyttä, rikollisuutta ja terveydellisiä ongelmia. Ongelmakäyttö kytkeytyy siis usein syrjäytymiseen. (Seppälä & Mikkola 2004, 33.)

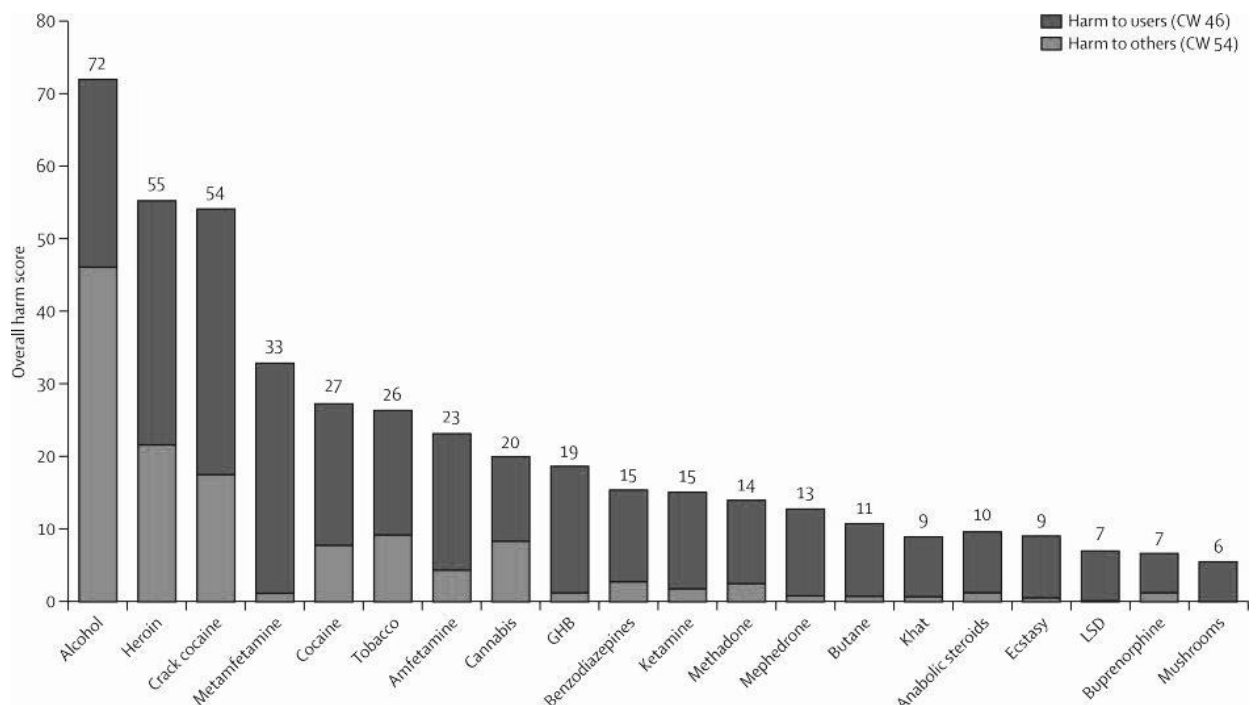
Ongelmakäyttöön liittyvät sekä fyysinen että psyykinen riippuvuus. Fyysinen riippuvuus syntyy, kun elimistö tottuu vieraaseen aineeseen, käyttöiheyden kasvaessa kehon sietokyky nousee ja ainetta tarvitaan entistä suurempia määriä saman päihtymystilan saavuttamiseksi. Käyttäjällä voi ilmetä tuskallisia vieroitusoireita, mikäli käyttö loppuu. Psyykinen riippuvuus taas ei liity itse aineeseen, vaan sen avulla saavutettuun tajunnantilaan ja siitä saatavaan mielihyvään. (Koski-Jännes 1995, 8.) Psykiatri Juhani Salakarin mukaan huumausaineiden pakonomainen käyttö johtuu taustalla olevasta psyykkisestä häiriöstä ja on oire muiden joukossa. Hän huomauttaa, että ilman aineita ongelmakäyttäjä alkaa usein oireilla muulla tavalla tai riippuvuus siirtyy johonkin muuhun, kuten uhkapeleihin. (Salakari 2001, 113.) Riippuvuuden syntymiseen vaikuttavat useat eri tekijät: aineen saatavuus, sosialisatiokokemukset, vertaisryhmän paine, kulttuuriset arvot ja normit ja tyydytys, joka aineesta saadaan. Suurin osa ihmisistä käyttää huumausaineita ilman ongelmia. (Koski-Jännes 1995, 8.)

Isossa-Britanniassa huumausaineiden ongelmakäyttö, toisin kuin kohtuukäyttö, on keskittynyt köyhimpiin yhteistöihin. Tyypillinen heroiniaddikti on työväenluokan mies, jolla on alhainen koulutus, rikostausta, vain vähän tai ei lainkaan työhistoriaa ja mielen-terveysongelmia. Kannabiksen ongelmakäyttö taas on yhteydessä henkiseen stressiin sekä taipumukseen sairastua mielenterveyden ongelmiin. Usein huumausaineiden ongelmakäyttäjillä on puutteita tukevassa sosiaalisessa verkostossa ja hyvissä elämäntaidoissa, jotka voivat olla suojaavia tekijöitä huumausaineiden ongelmakäytön kehittymistä vastaan. Syrjäytyneellä huumausaineiden ongelmakäyttäjällä ei ole työtä ja paikkaa yhteiskunnassa, joka motivoisi kohtuullistamaan käyttöä vaan ongelmakäyttäjä pyrkii helposti hetken mielihyvään ajattelematta pitkän ajan seurauksia. Heillä on suurempi riski käyttää kaikkein haitallisimpia huumausaineita ja heidän motivaationsa ja todennäköisyytensä toipua riippuvuudesta on heikko sosiaalisen tuen puutteen ja yleisen elämäntilanteen, kuten työttömyyden ja köyhyyden vuoksi. Suomessa päihdehuollon asiakkaista vuonna 2012 61 prosenttia oli työttömiä ja 10 prosenttia asunnottomia. Myös asiakkaiden koulutustaso oli matala. (Hayes 2015; Varjonen ym. 2014, 105.)

Ongelmakäyttäjien keskuudessa käytetyimpiä huumausaineita ovat helposti henkistä riippuvuutta aiheuttava amfetamiini ja fyysistä riippuvuutta aiheuttava heroini. Suomessa heroinia yleisempää on Subutexin eli buprenorfiinia sisältävän lääkkeen ongelmakäyttö. Buprenorfiini on puolisynteettinen opiaatti ja alun perin kehitetty kipulääkkeeksi. Buprenorfiinia käytetään opiaattiriippuvaisten korvaus – ja vieroitushoidossa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana näistä lääkkeistä on kuitenkin tullut yksi käytetyimpiä huumausaineita. Ongelmakäytössä lääkettä piikitetään sen sijaan, että sen annettaisiin liueta kielen alla. Suomessa ongelmakäyttäjien kova ydin käyttää opiaattien rinnalla rauhoittavia lääkkeitä, kuten bentsodiatsepiineja sekä alkoholia ja kannabista. Suomessa amfetamiinien ja opiaattien ongelmakäyttäjiä oli vuonna 2005 14 500 - 19 100 ihmistä eli 0,6-0,7 prosenttia 15–55 -vuotiaista. Näistä 80 prosenttia on miehiä ja lähes neljä viidestä amfetamiinin ongelmakäyttäjiä. Ongelmakäyttö oli yleisintä 25-34-vuotiaiden ikäryhmässä. (Salasuo & Rantala 2004, 152, Varjonen ym. 2014, 48; Ehkäisevän päihdetyöryhmän verkosto 2014, 4.)

Riippuvuuden riski koskee niitä päihteitä, jotka aktivoivat ihmisen mielihyväkeskuksen. Edellä mainittujen opiaattien lisäksi nikotiini, alkoholi, kokaiini ja mahdollisesti myös

kofeiini ovat tällaisia pähteitä. Perinteiset hallusinogeenit, kuten LSD ja sienet, ja myös kannabis eivät aktivoi näitä rakenteita eivätkä siis ole fyysisesti addiktoivia. (Sarvanti 1997, 278; Tanhua ym. 2011, 57.) Isossa-Britanniassa vuonna 2010 toteutetussa tutkimuksessa huumausainetuntijat laittoivat käytetyt pähteet järjestykseen sen perusteella, mitkä aiheuttavat eniten haittaa yksilölle ja ympäristölle. Kriteerejä olivat muun muassa riippuvuusriski, rikollisuus ja haitat terveydelle. Tutkimuksen mukaan alkoholi on selvästi haitallisempi päihde kuin huonomaineiset heroini ja crack-kokaiini. Psykedeelien, kuten LSD:n ja huumaavien sienten haitat jäivät tutkimuksessa hyvin alhaisiksi samoin kuin ekstaasin. (Nutt & King & Phillips 2010, 1561.)

Kuvio 1. Huumausaineiden aiheuttamat haitat (Nutt ym. 2010 Drug harms in UK: monikriteerianalyysi)

Kolmas huumausaineiden käyttäjäryhmä on viihdekäyttäjät. Käsittelen tätä aihetta laajemmin luvussa 3.

2.4 ASENTEET HUUMAUSAINOJA KOHTAAN

2.4.1 Yleiset asenteet huumausainoja kohtaan

Suurin osa suomalaisista pitää huumausainoja jonkinasteisena ongelmana, vaikka mielipiteet ongelman vakavuudesta 1996–2010 välisenä aikana ovatkin lieventyneet. Huumausainoja korkeintaan vähäisenä ongelmana pitävien määrä on noussut ja huumausainoja erittäin suurena ongelmana pitävien määrä on vähentynyt vuodesta 2002, jolloin ongelmaa pidettiin kaikista suurimpana. Huumausainoja korkeintaan vähäisenä ongelmana pitävien määrä on noussut erityisesti nuorten keskuudessa. (Metso & Winter & Hakkarainen 2012, 25.)

Asenteet säännöllistä alkoholinkäyttöä, säännöllistä tupakointia ja kannabiksen kokeilemistä kohtaan ovat muuttuneet selvästi vuosien 1996 ja 2010 välillä. Vuonna 1996 kaikkien kolmen katsottiin sisältävän suunnilleen saman verran riskejä. Vuoteen 2010 mennessä kannabiksen kokeileminen nähtiin huomattavasti riskittömämpänä kuin itsensä juominen humalaan viikoittain tai säännöllinen tupakanpolttaminen. Asenteet säännöllistä kannabiksen polttelua ja heroinin kokeilemistä kohtaan säilyivät vuosien aikana melko samanlaisina eli hyvin tiukkoina. Ekstaasi nähtiin amfetamiinia harmittomampana huumausainona. Vuosien aikana korkeintaan vähäisenä riskinä kokeilemistä pitävien määrä on hieman noussut sekä ekstaasin että amfetamiinin kohdalla. Lähes neljännes alle 35-vuotiaista piti ekstaasin kokeilun riskejä vähäisinä ja 15 prosenttia amfetamiinin. Säännöllisen käytön riskit nähtiin suurina koko ajanjakson ajan. Joidenkin osakulttuurien tavoittaminen väestökyselyillä on haastavaa, joten ne eivät välttämättä kuvaa asenteissa tapahtunutta todellista muutosta. (Metso ym. 2012, 27; Salasuo 2001, 156.) Kun tutkittavia on pyydetty vertaamaan, kummasta aiheutuu enemmän yhteiskunnallisia ongelmia, alkoholista vai huumausainoista, on alkoholia pidetty jatkuvasti vuosina 1992–2010 suurempana ongelmienaiheuttajana. Asenteet alkoholia kohtaan olivat tiukimmat vuonna 2010. (Metso ym. 2012, 33.)

Huumausainojen rangaistavuuden ja käytön suhteen suomalaisten asenteet ovat pysyneet melko samoina vuosien 1992 ja 2010 välillä. Suoheimmin suhtaudutaan huumausainoiksi luokiteltujen sienien keräämiseen – vain puolet piti tätä rangaistavana tekona. Hasiksen polttamisen rangaistavuusmielipiteet lievenivät erityisesti nuorten aikuisten

keskuudessa samoin kuin asenteet kannabiskasvien kasvattamisen rangaistavuudesta. (Metso ym. 2012, 30.) Kannabiksen laillistamisen kannalla on ollut vuosien 1998-2010 aikana kymmenisen prosenttia vastanneista. Vuonna 2010 tutkimuksessa kysyttiin, tulisiko kannabis laillistaa lääkekäyttöön, 40 prosenttia vastaajista kannatti tätä. Tämän takia vuonna 2010 vain puolet vastaajista oli sitä mieltä, että kannabiksen myynti tulisi kieltää kokonaan. (Metso ym. 2012, 34.)

Huumausaineiden normalisaatio vaikuttaa siihen, miten huumausaineisiin suhtaudutaan. Isossa-Britanniassa huumausaineiden normalisaatio nuorten keskuudessa alkoi 1990-luvulla, kun huumausaineiden saatavuus parani, säännöllinen viihdekäyttö yleistyi, sekä ero laillisten, kuten alkoholin; ja laittomien päihdeiden, kuten kannabiksen, välillä hämärtyi. Lisäksi kohtuullinen huumausaineiden käyttö alettiin kokea pikku hiljaa hyväksyttymmäksi niiden keskuudessa, jotka eivät huumausaineita käyttäneet. Suomessa kannabiksen voi katsoa olevan normalisoitumassa, kun valtaväestön asenteet päihdettä kohtaan jatkuvasti lieventyvät. (Parker, Aldridge & Egginton 2001, 8.)

Asenteiden jonkinasteisesta lieventymisestä huolimatta suomalaisista yli 70 prosenttia ei usko väitteeseen, että huumausaineita voisi käyttää ilman ongelmia. Ajatus ongelmattomasta huumausaineiden käytöstä on yleistynyt vuodesta 1992 kaikissa muissa paitsi iäkkäimpien (45–60-vuotiaiden) ryhmässä. Nuorimmista ikäluokista neljännes uskoo, että yhden kokeilukerran jälkeen huumausaineista voi olla vaikea päästä eroon. Lähes puolet suomalaisista oli vuonna 2010 sitä mieltä, että kaikki huumausaineiden käyttäjät tulisi pakottaa hoitoon. Mielipiteet pakkohoidosta ovat lieventyneet, sillä vuonna 1992 60 prosenttia kannatti tätä. (Metso ym. 2012, 32.) Tiukassa istuvat asenteet huumausaineiden käyttäjiä kohtaan näkyy myös siinä, miten huumausaineiden käyttäjistä puhutaan. Miten jostakin ilmiöstä puhutaan, vaikuttaa asenteisiin, toimiin sekä sosiaalisen todellisuuden hahmottamiseen. Suomalaisessa yhteiskunnassa ”huumausaineiden käyttäjä” ja ”alkoholisti” määrittelevät ihmisen hyvin kokonaisvaltaisesti. Kuitenkin alkoholin käyttäjä harvoin on alkoholisti, mutta huumausaineiden käyttäjä leimautuu helposti aina huumausaineiden ongelmakäyttäjäksi. (Bothas 2002, 23.)

2.4.2 Kriittisiä näkemyksiä

Yhä useammat asiantuntijat ovat sitä mieltä, että nykyinen huumausainepolitiikka on epäonnistunut ja liberaalimpi ote olisi paikallaan. Huumausaineiden vastainen sota ei ole auttanut taistelemaan maailmanlaajuisista huumausaineiden ongelmakäyttöä vastaan, joka vahingoittaa sekä yhteiskuntia että yksilöitä. Kenties päinvastoin. (Nadelmann 2004, 23). Tapio Onnelan (2011, 10) mukaan Suomessa huumausainekeskustelua värittää hysteria, moraalinen paniikki sekä vaatimukset kovemmista rangaistuksista ja näin keskustelu on jämähtänyt paikoilleen. Myös viihdekäyttäjät suhtautuvat yleensä kriittisesti huumausaineiden vastaiseen ilmapiiriin (Seppälä & Mikkola 2004, 45) ja siksi koken tärkeäksi esitellä joitakin huumausainepolitiikkaa kyseenalaistavia näkemyksiä.

Tapani Sarvanti etsii teoksessaan Huumeepolitiikka ja oikeudenmukaisuus (1997, 146) historiasta syitä sille, miksi osa päihteistä on joutunut mustalle listalle ja osa ei. Modernilla aikakaudella nousivat esiin voimakkaat valtiolliset kiellot, kuten alkoholin kieltolaki, joiden tavoitteena oli minimoida epäjärjestystä tuottavia tekijöitä. Rajoitteet koskivat niin länsimaisia kuin kolmannen maailman kansalaisia, joita yritettiin suojella viinalta ja oopiumilta. Teollistuneissa maissa kansalaiset eivät hyväksyneet kieltolakiyhteiskuntaa vaan huumaantumisen halu toi mukanaan laittomat markkinat ja johti lopulta kieltojen kumoamiseen. Kolmas maailma hävisi taistelun vallasta määritellä, mitkä huumausaineet ovat laillisia ja osa kieltolaeista jäi voimaan. (Kontula 1992, 14; Sarvanti 1997, 146.). Huumausaineita on käytetty ihmiskunnan historiassa vuosisatoja, mutta vasta kieltolakien myötä 1900-luvulla niistä on tullut ongelma. Tätä ennen yhteiskunnan normit säätelivät huumausaineiden käyttöä ja suurin osa käyttäjistä oli työelämässä ja muuten mukana yhteiskunnassa. Kun lainsäädäntö tuotiin mukaan, sosiaalinen kontrolli rikkoutui ja huumausaineiden käyttäjästä tuli yhteiskunnan ulkopuolinen rikollinen. Kun huumausaineet piti nauttia salaa, sosiaalinen paheksunta ei enää rajoittanut käyttöä. (Hämeen-Anttila 2013, 218.)

Onnela (2001, 20) huomauttaa, että historian aikana kulttuuristen muutosten myötä ovat myös käytetyt päihdeaineet muuttuneet. Hänen mukaansa nyt olisi käynnissä samanlainen muutos, joka yleistä kahvin, teen ja tupakan päihteinä Euroopassa. Sarvanti taas pohtii, kertooko 1990-luvun huumausaineiden käytön lisääntyminen nuorten keskuudessa siitä, että Suomi on siirtymässä myös huumausaineiden käytön osalta postmoder-

niin yhteiskuntaan, johon liittyy muun muassa luottamus omiin valintoihin, omavastuun korostuminen, yksilöllisyys, elämyksellisyys ja terve itsekkyyys (ks. luku 3.5). (Sarvanti 1997, 146.)

Nils Christie ja Kettil Bruun arvostelevat teoksessaan Hyvä vihollinen aikansa huumausainepolitiikkaa. He toteavat pelkästään huumausaineen olevan käsitteenä hankalasti määriteltävissä, vaikkakin kadunmiehen mielipide on selvä: ”Se on jotakin vaarallista, jota juuri nuoret käyttävät ja josta he joutuvat rappiolle.” Termejä huumausaine ja huume käytetään Christien ja Bruun mukaan aseena sulkemalla osa päihteistä pois ja sallimalla taas ne päihteet, joita ei haluta kontrolloida. (Christie & Bruun 1985, 64) Huumausaineaihe pyörii fyysisen ja psyykkisen riippuvuuden sekä aineiden aiheuttamien vaurioiden ympärillä. Kuitenkin sekä savukkeet että kahvi aiheuttavat fyysistä riippuvuutta, monet koetut lailliset nautinnot saavat aikaan halun kokeilla kyseistä asiaa uudestaan ja alkoholin aiheuttamat fyysiset vauriot ovat kiistattomia. (Christie & Bruun 1985, 64.) Psykiatri Juhani Salakarin mukaan vain pienellä vähemmistöllä syntyy riippuvuus seksiin tai alkoholiin ja samalla tavalla vain harvoilla syntyy riippuvuus huumausaineisiin (Salakari 2001, 110).

Huumausaineiden käyttäjän on hankala mieltää itseään rikolliseksi, sillä huumausainerikoksella ei ole ulkopuolista uhria, kuten yleensä rikoksiksi mielletyissä teoissa. Ongelmia käytöstä aiheutuu yleensä hänen mukaansa korkeintaan käyttäjälle itselleen. Myös yleisen oikeuskäsityksen mukaan ihmisellä on oikeus kaikkeen sellaiseen, mikä ei vahingoita toisia. Huumausaineiden kriminalisointi ei sovi siis yhteen tämän periaatteen kanssa. (Kontula 1992, 8; Hämeen-Anttila 2013, 223.) Tapani Sarvanti (1997, 136) pohtii päteviä syitä, joiden perusteella huumausaineiden käyttö olisi oikeudenmukaista kieltää. Huumausaineiden käytön kieltäminen sillä perusteella, että käytöstä aiheutuisi muille ihmisille välttämättä fyysisiä tai psyykkisiä vaurioita, olisi epäoikeudenmukaista, koska alkoholi kuitenkin on sallittu ja se on merkittävän usein mukana väkivaltarikoksissa. Käytön kieltäminen olisi oikeutettua vain, mikäli voitaisiin todeta, että huumausaineiden käyttämiseen liittyy merkittävästi alkoholia enemmän fyysisten ja psyykkisten vaurioiden aiheuttamista muille. Sarvanti myöntää, että huumausaineiden kokonaiskulutusta tulisi rajoittaa valtiollisin toimenpitein, sillä kokonaiskulutuksen hillitsemismallin mukaan ”jokaiseen huumeiden käyttö- ja kokeilukertaan liittyy tietyllä todennäköisyy-

dellä huumeiden käytön lisääntyminen jollakin määrällä, johon puolestaan liittyy huumeidenkäyttöön liittyvien haittojen lisääntyminen jollakin määrällä” (Sarvanti 1997, 137). Malli ei kuitenkaan hänen mukaansa edellytä huumausaineiden kieltämistä kokonaan.

Myös Onnela (2001, 13) toteaa, että monien huumausaineiden käyttäminen voi olla vaarallista ja olisi utopistista uskoa, että kaikki voisivat huumaantua ilman ongelmia. Hän kuitenkin huomauttaa, että suurin osa ihmisistä pystyy pitämään käytön turvallisissa rajoissa. Toinen syy käytön kieltämiseksi Sarvannin (1997, 137) mukaan olisi se, mikäli käyttö aiheuttaa tulevalle yhteiskunnalle tai syntymättömälle lapselle riittävän merkittäviä haittoja. Ei kuitenkaan ole oikeudenmukaista kieltää päihdettä tämän takia koko väestöltä, kuten ei ole kielletty alkoholiakaan. Odottavien äitien huumausainesäätelyn sekä lasten suojaaminen huumausaineiden käytön haitoilta on hänen mukaansa perusteltua. (Sarvanti 1997, 137.)

Suomen huumausainepolitiikkaa kritisoidaan sen vuoksi, että sen katsotaan syrjäyttävän huumausaineiden käyttäjiä ja kokeilijoita. Kiinnijäämisestä aiheutuu huomattavaa haittaa käyttäjälle. Vaikka saatu sakkorangaistus on usein pieni, erilaisiin virallisiin ja epävirallisiin rekistereihin tehdyt merkinnät voivat estää koulutukseen tai työpaikkaan pääsemisen. Lisäksi kiinnijäänyt leimautuu huumausaineiden käyttäjäksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen erikoissuunnittelija Markku Sokkeli toteaa huumausaineiden käytön kiinnijäämisen seuraamusten saattavan olla kohtuuttomat rikokseen nähden ja tämän johtuvan ”yhteiskunnan pelonsekaisesta suhtautumisesta huumausaineisiin”. Hän huomauttaa huumausaineiden kokeilun ja käytön olevan usein ohimenevä vaihe, joka ei jätä muita jälkiä kuin rekisterimerkinnät. (Lankinen 2014.)

Huumausaineiden käyttöön kohdistuvan valvonnan tiukentamista perustellaan usein rikollisuudella, joka liitetään huumausaineisiin. Kuitenkin tämän valvontajärjestelmän ja käytön kieltävän lainsäädännön nimenomaan voi katsoa luovan tätä rikollisuutta. Huumausaineiden kriminalisointi ei ole tuottanut toivottuja tuloksia. Käytön vähenemisen sijaan kieltolaki on luonut huumausainerikollisuudesta kannattavan teollisuudenalan. Aineiden välittämisen, kaupan ja käyttämisen kriminalisoiminen johtaa laittomien huumausainemarkkinoiden syntymiseen niin kauan, kun ihmisillä on kiinnostusta huumausaineiden käyttöön. Kriminalisointi ja tiukka kontrolli nostavat aineiden hintoja,

joissa on riskien kasvamisen myötä kovempi kate. Mitä enemmän huumausaine aiheuttaa riippuvuutta, sitä kannattavampaa sen levittäminen on. Rikollisverkostot ovat kehittäneetkin yhä vaarallisempia huumausaineita. Sen lisäksi, että huumausaineita käyttävä joutuu asioimaan rikollisten kanssa, voivat aineiden korkeat hinnat johtaa taloudellisiin vaikeuksiin, mikä saattaa lisätä toissijaista rikollisuutta, kun käyttäjät rahoittavat käyttöönsä myymällä aineita tai tekemällä omaisuusrikoksia. (Onnela 2001, 14; Hämeen-Anttila 2013, 219; Kontula 1992, 20.) Tosin kontrolloitu huumausaineiden käyttö harvoin johtanee rahaongelmiin, kun käyttäjällä ei ole pakottavaa tarvetta saada ainetta.

Amerikassa, jossa huumausaineiden vastainen sota on erityisen kiihkeää, poliitikot vaativat lakien tiukennuksia tunnustettuaan ensin omat nuoruudenaikaiset kokeilunsa. ”Asiantuntijat” antavat tieteeseen perustumattomia lausuntoja ja huumausainepolitiikkaa arvioivan komission kriittisiä lausuntoja ei julkaista niiden poliittisen riskin vuoksi. Huumausainepolitiikkaa suunniteltaessa ja toteutettaessa ei kiinnitetä käytännössä lainkaan huomiota itse huumausaineiden käyttäjiin, joita lait ja säädökset koskevat. (Nadelmann 2004, 23.)

Kieltopolitiikka sulkee huumausaineet verotuksen ulkopuolelle ja tästä syystä käyttöön liittyvien haittojen lievittäminen sekä käytön ehkäisy ja kontrolli täytyy rahoittaa muilla tavoin. Näistä kolmesta kontrolli on suurin rahanreikä. Laittomien huumausaineiden hankinta tukee harmaata taloutta sen sijaan, että liikakäyttäjät osallistuisi alkoholin kuluttajan ja tupakoitsijan tavoin veroja maksamalla hoitokustannuksiensa kattamiseen. Huumausaineiden laittoman jakeluverkoston valvominen ja säätely on haastavaa. (Onnela 2001, 98; Sarvanti 1997, 138; Hämeen-Anttila 2013, 219.) Onnela (2001, 14) pohdii, olisiko kenties järkevämpää ottaa huumausainekauppa yhteiskunnan haltuun ja kontrolliin sen sijaan, että sallitaan valtavien rahasummien virrata rikollisille ja pimeään talouteen. Samaa pohtii Turun Sanomien artikkelissa Suomen huumeolitiikka syrjäyttää (Lankinen, 2014) asiantuntijana haastateltu sosiologi Jussi Perälä. Hän kertoo omasta mielestään järkevimmän, mutta myös utopistisen, vaihtoehdon olevan kaikkien huumausaineiden laillistaminen kansainvälisesti ja niiden valvonnan järjestäminen.

Huumausaineiden täyskieltoyhteiskunta on hitaasti muuttumassa. Yhdysvalloissa useampi osavaltio on laillistanut kannabiksen, Portugalissa kaikkien huumausaineiden käyttö on dekriminalisoitu ja Amsterdamissa kannabiskahvilat vetävät kaupunkiin run-

sain määrin turisteja. Myös Suomessa keskustelu nykyisestä kieltopolitiikasta ja sen toimivuudesta on herännyt. Huumausaineiden käytön rangaistavuuden lopettaminen on tutkijoiden mukaan keino puuttua nykyisen huumausainepolitiikan aiheuttamiin haittoihin. Tällaisessa tilanteessa huumausaineiden myynti ja valmistus säilyisivät edelleen laittomina eli huumausaineisiin suhtauduttaisiin samoin kuin doping-aineisiin. Rangaistavuudesta luopuminen ei vaatisi kansainvälisten sopimusten muuttamista ja olisi näin helposti toteutettavissa. Maailmalla psykoaktiiviset huumausaineet ovat myös tekemässä paluuta lääkekäyttöön. Esimerkiksi LSD:n lääkekäyttöä on jälleen vuosikymmenien tauon jälkeen alettu tutkia. (Lankinen 2014; Hämeen-Anttila 2013, 225.)

3 HUUMAUSAINEIDEN VIHDEKÄYTTÖ

3.1 VIHDEKÄYTTÖ JA VIHDEKÄYTTÄJÄ

Huumausaineiden viihdekäyttö on vapaahko käänös englanninkielessä yleisesti käytössä olevasta sanasta ”recreational drug use”. Salasuo ja Rantala (2004, 153) määrittelevät huumausaineiden viihdekäytön periaatteessa EMCDDA:n ongelmakäyttömäärittelmän vastakohtaksi – hallituksi huumausaineiden käytöksi, josta on käyttäjälle joitakin myönteisiä seurauksia. He listaavat viihdekäytön eri motiiveiksi juhlimisen, yhdessäolon ystävien kanssa, erottautumisen, statuksen hankinnan, rentoutumisen, itsensä henkisen kehittämisen ja uteliaisuuden, kun taas ongelmakäyttöä määrittävät pakko ja riippuvuus. Tutkijat yhdistävät viihdekäytön sosioekonomiseen asemaan sekä elämäntilanteeseen, sillä viihdekäyttäjät on useimmiten opiskelija tai työssäkäyvä. Seppälä ja Mikkola taas määrittelevät omassa tutkimuksessaan viihdekäyttöä ainoastaan käyttömotiivien, kuten hauskanpito ja kokemuksen tavoittelu, perusteella. He eivät yhdistä viihdekäyttöä yhteiskunnalliseen asemaan eivätkä käytön ongelmattomuuteen. (Seppälä & Mikkola 2004, 33.)

Vaikka käytän tässä tutkimuksessani termiä huumausaineiden viihdekäyttö, joka on suomenkielessä yleistynyt kuvaamaan huumausaineiden hallittua käyttöä, koen, ettei se kuvaa kovin luontevasti koko huumausaineiden kohtuukäytön kirjoa. Omassa aineistosani useat tutkittavat kertoivat käyttävänsä huumausaineita niin, ettei käyttö ole sanan varsinaisessa merkityksessä aina viihteellistä. Kun huumausaineiden käyttötarkoitus painottuu itsetutkiskeluun, viihdekäyttö ei ole paras sana kuvaamaan käyttöä. Termi viihdekäyttö kuvastaakin mielestäni paremmin juhlimiskulttuurissa tapahtuvaa huumausaineiden käyttöä. Englanninkielen sana recreational drug use on suoraan käännettynä ajanvietteellinen, viihteellinen tai virkistyskäyttö. Sana kattaakin mielestäni paremmin huumausaineiden eri käyttötapoja kuin siitä yleisesti käytetty käänös viihdekäyttö. Huumausaineiden käyttötapoja on hyvin erilaisia ja on haasteellista löytää termi, jonka alle sopisivat kaikki huumausaineiden käyttötavat ja -kulttuurit. Salasuon (2001, 164) tavoin pidän ongelmana sitä, että ilman jäsentyneitä termejä ja käsitteitä, huumausaineista ja niiden käytöstä puhuminen on yleistämistä, joka ei kuvaa kattavasti todellisuuden eri ulottuvuuksia. Päädyin omassa tutkimuksessani kuitenkin käyttämään viihde-

käyttö-termiä rajaten täten tutkimukseni ulkopuolelle pelkästään esimerkiksi ohjatussa terapiassa tai rituaaleissa huumausaineita käyttävät, joiden koen olevan oma käyttäjäryhmänsä. Samoin tutkimuksen ulkopuolelle jäivät ne, jotka ainoastaan hyötykäyttävät huumausaineita esimerkiksi fysiologisiin vaivoihin.

Huumausaineiden viihdekäyttäjä on usein ”tavallinen” opiskelija tai työssäkävijä. Huumausaineiden käyttö tapahtuu vapaa-aikana, ja käyttäjät korostavat aineista saatuja elämyksiä sekä käytön hallintaa. Viihdekäyttö ei ole enää ainoastaan osa tekno- ja reivikulttuuria, kuten 1990-luvulla. Nykyään juhlimiskontekstissa tapahtuva käyttö on enemmänkin uusi nuorisokulttuurinen virtaus, joka sisältää pyrkimyksen hetkelliseen äärimmäiseen nautintoon ja parempaan juhlimiskokemukseen. Toisin kuin 1960-luvulla, suurin osa viihdekäyttäjistä ei nykyään pyri muuttamaan koko ”systeemiä”, vaan toteuttamaan itseään haluamallaan tavalla sen sisällä. Huumausaineet yhdistävät niiden käyttäjiä ja helpottavat joukkoon hyväksymistä. Sen lisäksi, että huumausaineet tuovat viihdekäyttäjät yhteen esimerkiksi juhlimistilanteessa, käyttäjiä yhdistävät myös samankaltaiset ongelmat, joita huumausaineiden laitton status saattaa tuoda mukanaan. Kuten aikaisemmin mainitsinkin viihdekäyttäjät vastustavat vallitsevaa huumausainepolitiikkaa, yleisiä huumausainemielipiteitä ja viranomaisten toimintaa. Lisäksi viihdekäyttäjät usein arvostelevat alkoholikulttuuria ja pyrkivät erottautumaan siitä samoin kuin perinteisestä narkomaanikuvasta. Huumausaineet ovat joissakin alakulttuureissa saamassa saman merkityksen kuin alkoholi perinteisessä päihdekulttuurissa. Huumausaineet erottavat toisistaan vapaa-ajan ja työn, niiden avulla voi paeta arjen stressiä, rikkoa rajoja sekä ottaa riskejä. Ne edustavat jotakin jännittävää ja mielenkiintoista, joka poikkeaa perinteisestä ravintolakulttuurista. Alkoholia viihdekäyttäjät nauttivat usein hillitymmin ja etenkin reivitapahtumia viihdekäyttäjät kuvaavat usein sivistyneemmiksi tapahtumiksi ilman ”örveltämistä” (Salasuo & Rantala 2004, 162; Seppälä & Mikkola 2004, 45; Salasuo 2001, 156; Onnela 2001, 230.)

3.2 VIIHDEKÄYTÖN RISKIT JA NIIDEN HALLINTA

Viihdekäyttäjät tiedostavat, että huumausaineiden käyttöön sisältyy aina riskejä. Käyttäjät tietävät, että aineiden käyttö voi tuoda mukanaan paitsi positiivisia myös negatiivisia kokemuksia ja vaikutuksia. Viihdekäytön fyysiset ja psyykkiset riskit vaihtelevat käyte-

tyn aineen ja käyttötavan mukaan. Esittelen tarkemmin omassa tutkimuksessani luvussa 3.3 tärkeimmiksi nousseita huumausaineita ja niihin liittyviä riskejä. Käyttäjät, jotka kokevat huumausaineet harmittomiksi tai joilla ei ole tietoa annosmääristä ja vaikutuksista, muodostavat oman riskiryhmänsä. Aineiden laatuun liittyy aina epävarmuutta, koska sisältöä ei laittomuuden vuoksi valvota. Sosiaalisia haittoja käyttö voi aiheuttaa, mikäli käyttöä alkaa rahoittaa aineita myymällä tai välittämällä, ja mikäli käyttö aiheuttaa ristiriitoja käyttäjän lähipiirissä. Lisäksi käyttäjä voi joutua oikeudellisten toimenpiteiden kohteeksi. (Hakkarainen 1992, 125; Salasuo & Rantala 2004, 160.)

Viihdekäytössä painotetaan riskien minimoimista samalla, kun huumausaineista pyritään saamaan irti suurin mahdollinen nautinto. Paino on siis elämänhallinnassa. Viihdekäyttäjien piirissä on yleensä tarkkaan määritelty aineiden käyttötiheys, mitä aineita käytetään, missä kontekstissa ja mitä ongelmia käytöstä voi aiheutua. (Hakkarainen 1992, 125; Salasuo & Rantala 2004, 162.) Olen aikaisemmin esitellyt luvussa 2.3 Hakkaraisen kaksi tapaa luokitella huumausaineiden käyttötapoja: käytetyn aineen ja käyttöfrekvenssin perusteella. Kolmas Hakkaraisen esittelemä tapa luokitella huumausaineiden käyttötapoja on aineiden käytön säännöstelyn perusteella. Säännöstelyn perustana on tieto aineiden ominaisuuksista ja käytön mahdollisista seurauksista ja säännöstelyn avulla käyttäjä pyrkii erottautumaan narkomaanin leimasta (Hakkarainen 1992, 126; Seppälä & Mikkola 2004, 49). Koska koen riskien hallinnan ja aineiden säännöstelyn yhdeksi viihdekäyttöä vahvimmin määrittäväksi tekijäksi ja päätekijäksi, joka erottaa viihdekäyttäjän ongelmakäyttäjästä, esittelen tämän kolmannen luokittelutavan tässä viihdekäytön yhteydessä.

Ensimmäinen tapa säännöstellä huumausaineiden käyttöä on ainerajaukseen perustuvalla säännöstelyllä. Yleistä on jakaa huumausaineet mietoihin eli helpommin säännösteltäviin ja koviin eli hankalammin hallittaviin. Miedoiksi luetaan poikkeuksetta kannabistuotteet ja koviksi opiaatit ja amfetamiini. Muut päihteet sijoittuvat tähän välille. Osa kovista huumausaineista, kuten heroini, on stigmatsoitu viihdekäyttäjien keskuudessa. Toinen tapa on jakaa huumausaineet luonnontuotteisiin ja kemiallisiin. Jotkut Hakkaraisen tutkittavista pitivät luonnontuotteita, kuten kannabista, sieniä ja oopiumia turvallisempina kuin kemikaaleja, jotka nähtiin vaikutuksiltaan arvaamattomampina. Monilla Hakkaraisen tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä oli periaate olla koskematta koviin

huumausaineisiin tai olla käyttämättä eri aineita yhtä aikaa. (Hakkarainen 1992, 126; Seppälä & Mikkola 2004, 50.)

Toinen huumausaineiden käytön säännöstelytapa on käyttöfrekvenssiin liittyvä säännöstely, jolloin henkilö rajoittaa huumausaineiden käyttökertoja tietyllä aikavälillä. Zinberg (1984, 17) kutsuu käyttöfrekvenssin säännöstelyä viihdekäyttäjän ensimmäiseksi sanktioksi. Periaatteena voi olla, että ”älä käytä joka päivä” tai ”ei useammin kuin kerran kuukaudessa”. Usein tapahtuva käyttö yhdistetään riskiin menettää käytön hallinta ja käytön paljastuminen ulkopuolisille. Konkreettinen ero viihdekäyttäjän ja ongelmakäyttäjän välillä on esimerkiksi se, että viihdekäyttäjä voi säilyttää huumausaineita käyttämättä niitä, kun taas ongelmakäyttäjä usein ei. Kolmas säännöstelytapa on käytön intensiteetin säännöstely. Tähän liittyy rajoituksia kertakulutuksen määrästä sekä aineen nauttimistavoista. Monet asettavat rajan piikittämiseen, joka yhdistyy käyttäjien mielessä useimmiten ongelmakäyttöön. (Hakkarainen 1992, 127; Zinberg 1984, 71.)

Neljänneksi säännöstelytavaksi Hakkarainen nimeää tilannetekijöihin perustuvan säännöstelyn ja viidenneksi säännöstelyn, joka perustuu käyttötarkoituksiin. Tilannetekijöinä tarkoitetaan tässä käytön rajoittamista esimerkiksi vain juhliin, viikonloppuihin tai muuten sosiaaliin tilanteisiin. Yksin käyttämistä ei moni Hakkaraisen tutkimukseen osallistunut harrastanut, sillä toisen läsnäolo koettiin turvallisenä. Tilannetekijäsäännöstely liittyy siis myös seuran sekä paikan valintaan. Näiden tilannetekijöiden – *set* ja *setting* säännöstelyä Zinberg kutsuu viihdekäyttäjien toiseksi sanktioksi. Sanktion tarkoituksena on mahdollistaa turvallinen käyttö ja sitä sovelletaan erityisesti psykedeelien kanssa. Tärkeää on käyttää sopivassa paikassa, hyvään aikaan ja läheisten ihmisten seurassa. (Hakkarainen 1992, 128; Zinberg 1984, 17.) Käyttötarkoitukseen perustuva säännöstely taas perustuu siihen, mitä käytöltä hakee ja mitä tavoitteita käytölle asettaa. Tavoitteet vaihtelevat rentoutumisesta tai sekoilusta tajunnan laajentamiseen. (Hakkarainen 1992, 128.)

Itseen kohdistuva säännöstely on kuudes säännöstelytapa. Tämä tarkoittaa käyttäjän omaa fyysistä ja psyykkistä valmiutta käyttää huumausaineita ja palautua käyttökerroista. Hakkaraisen (1992, 128) tutkimuksessa haastateltavat huolehtivat kunnostaan ja söivät vitamiineja vähentääkseen huumausaineiden käytöstä aiheutuvia haittoja. Hallusinogeenien ja kannabiksen kohdalla käyttö pyrittiin rajaamaan hetkiin, jolloin mieliala

on hyvä, sillä näiden aineiden koettiin vahvistavan vallitsevaa mielialaa. Itseen kohdistuva säännöstely on myös Zinbergin (1984, 18) kolmas sanktio.

Seitsemäs Hakkaraisen käytön säännöstelytapa on käytön suhteuttaminen muuhun elämään ja tämä on samalla Zinbergin neljäs sanktio. Käyttöä säännöstellään niin, ettei se haittaa muuta elämää, kuten työtä tai opiskelua. Käyttö ei saa muodostua elämän tärkeimmäksi asiaksi. Lipsuminen arkikäyttöön nähdään merkinä hallinnan menettämisestä. (Hakkarainen 1992, 129; Seppälä & Mikkola 2004, 50; Zinberg 1984, 18.) Kahdeksas ja viimeinen säännöstelytapa on käyttäjän suhde huumausainemarkkinoihin. Osa käyttäjistä ei osta lainkaan itse aineita, vaan käyttää ainoastaan, mikäli joku niitä hänelle tarjoaa. Hakkarainen toteaa, että käytön määrän säännöstely usein kulkee tämän kanssa käsi kädessä. Tähän luokkaan kuuluu lisäksi säännöstely taloudellisen tilanteen ja huumausainemarkkinoiden tarjonnan mukaan. (Hakkarainen 1992, 129.)

Näitä sosiaalisia sanktioita noudatetaan hyvinkin tiukasti viihdekäyttäjien kulttuurin sisällä ja niitä seuraamalla on helppo tulla hyväksytyksi. Tarve sanktioille ja uuden tiedon hankkimiselle syntyy, kun huumausainekokeilujen myötä valtakulttuurin näkemys ja virallinen tieto huumausaineista ei vastaa käyttäjän omia kokemuksia. Tämä niin sanottu tiedollinen tyhjiö pyritään täyttämään Internetistä, käytännön kokemuksista ja ystäviltä saadulla tiedolla. Riippuen käytetyistä lähteistä, huumausaineiden käytöstä saattaa saada hyvin haitattoman kuvan. Joillakin huumausaineiden käyttötavat ja -frekvenssit saattavat muodostua yleisiä alakulttuurin sanktioita vapaammiksi, jos oma sidosryhmäkin käyttää huumausaineita tiheämmin. Suurin osa huumausaineiden kokeilijoista ja viihdekäyttäjistä pystyy käyttämään huumausaineita ongelmitta, mutta osalla käyttäjistä sanktioiden noudattaminen ja käytön hallinta ei onnistu ja käyttö saattaa johtaa sosiaalisiin ja terveydellisiin haittoihin. (Salasuo 2001, 157.)

3.3 TUTKITTAVIEN KÄYTTÄMÄT HUUMAUSAINEET VIHDEKÄYTÖSSÄ

Esittelen seuraavaksi tutkimuksessani tärkeimmiksi nousseiden huumausaineiden – kannabiksen, ekstaasin, amfetamiinin ja joidenkin psykedeelien yleisimmät vaikutukset, riskit ja niin sanotun viihdekäyttöarvon.

Kannabiksen rooli haastattelemieni viihdekäyttäjien keskuudessa oli merkittävä. Kannabista saadaan hamppukasvista ja sen eniten vaikuttava aine on THC. Tavallisimmin kuivattua kannabiksen kukkaa poltetaan piipusta, vesipiipusta tai tupakan tapaan kääritystä sätkästä. Kannabista voi myös höyrystää vaporisaattorilla, jolloin savun hengittämiseen liittyviä terveyshaittoja ei ole. Cannabis voi rentouttaa, piristää tai aiheuttaa psykedeelisiä vaikutuksia riippuen kasvin lajikkeesta ja annostuksesta. Käytön vaikutuksen alaisena verenkierto vilkastuu ja silmät alkavat punoittaa. Verenpaine laskee, mikä voi aiheuttaa pyörrytyksen tunnetta ja äärimmäisessä tapauksessa johtaa hetkelliseen tajunnan menetykseen. Kannabiksen vaikutus alkaa lähes välittömästi ja kestää noin kaksi tuntia. Syötynä vaikutukset alkavat hitaammin ja voivat kestää jopa kuusi tuntia. Kannabikseen yhdistetään yleisesti haittoina muun muassa passiivisuuden lisääntymistä, lyhytaikaisia ongelmia lähimuistissa sekä keskittymisessä ja sekavuustiloja. Verenpaineen laskiessa sydämen syke kiihtyy, mikä nostaa sydänkohtauksen riskin viisinkertaiseksi kannabiksen polttamisen jälkeisen tunnin ajaksi saattaen näin etenkin mahdolliset sydänvikaiset käyttäjät hetkelliseen vaaraan. (Päihdelinkki 2014a; Irti huumeista b; Yle Tiededokumentti 2013; Martin & Rashidian 2014, 21.)

Kannabiksen käyttötarkoitukset viihdekäyttäjien keskuudessa ovat moninaiset - *set* ja *setting* vaihtelevat eikä käyttö ole tiukasti ritualisoitua. Osa käyttää kannabista arkisena rentoutumiskeinona, jotkut tavoittelevat elämyksiä ja toiset käyttävät kannabista muiden päihteiden rinnalla. Itselääkintätarkoituksessa kannabista käytetään esimerkiksi särkyihin, pahoinvointiin, helpottamaan migreenin tai flunssan oireita sekä masennuksen tai keskittymisvaikeuksien hoitoon. Lääketieteessä yleisesti vallitsevasta mielipiteestä poiketen kannabiksen käyttäjät kokevat sen auttavan mielenterveysongelmiin. (Seppälä & Mikkola 2004, 80; Zinberg 1984, 136.)

Käyttäjät kokevat kannabiksen olevan melko harmiton ja mieto päihde, joka asettuu usein vaihtoehdoksi alkoholille. Viihdekäyttäjät liittyvät kannabikseen oikeastaan vain yhden fyysisen haitan, joka on keuhkojen rasittuminen savusta etenkin, kun kannabista poltetaan tupakan seassa. Useat käyttäjät luulevat kannabiksen savun pitämisen keuhkoissa edesauttavan THC:n imeytymistä, vaikka todellisuudessa tämä ainoastaan nelinkertaistaa keuhkoihin päätyvän tervan määrän. Psykkisten haittojen nähdään liittyvän jokapäiväiseen runsaaseen käyttöön, jolloin henkinen suorituskyky laskee ja voi mah-

dollisesti myös syntyä psyykinen riippuvuus aineeseen. Arviolta joka kymmenes kannabista säännöllisesti käyttävä tulee siitä riippuvaiseksi. Käytön lopettamiseen ei kuitenkaan liity voimakkaita vieroitusoireita. Raportoituja vieroitusoireita ovat hetkellinen ahdistuksen lisääntyminen ja univaikeudet. (Yle Tiededokumentti 2013.)

Viihdekäyttäjät eivät ajattele kannabiksen aiheuttavan psyykkisiä sairauksia vaan mahdollisesti laukaisevan jo olemassa olevan ongelman ”psyykeltään erityislaatuisen” ihmisen kohdalla. Noin kymmenesosa kannabiksen käyttäjistä kokee aineen vaikutuksen alaisena aistiharhoja, ahdistusta ja vainoharhaisuuden puuskia. Vahvalla kannabiksella, jonka TCH pitoisuus on korkea, on tilastollinen yhteys skitsofreniaan. Syytä tähän yhteyteen ei tiedetä varmaksi. Cannabis voi ilmeisesti toimia yhtenä skitsofrenian laukaisevana tekijänä ihmisellä, joka käyttää säännöllisesti ja paljon kannabista ja joka kantaa perimässään riskiä sairastua skitsofreniaan. Nuoret, alle 15-vuotiaat ovat alttiimpia kannabiksen haitoille, kuten muistihäiriöille ja psykoosille. Nuorilla runsas kannabiksen polttelu saattaa aiheuttaa pysyviä muutoksia aivoihin, johtuen siitä, etteivät aivot ole täysin kehittyneet. (Seppälä & Mikkola 2004, 80; Yle Tiededokumentti 2013; Jenkins 2006, 44.)

Ekstaasi eli MDMA vaikuttaa mielihyvähormonien serotoniinin ja dopamiinin toimintaan aiheuttaen voimakasta mielihyvän tunnetta, empatian ja sosiaalisuuden lisääntymistä ja piristymistä. Lisäksi se parantaa fyysistä suorituskykyä. Ekstaasiin liittyy psyykkisen riippuvuuden riski, mutta voimakasta fyysisen riippuvuuden riskiä ei ole (Päihdelinkki 2014b; Drugs Inc 2011). Ekstaasin käyttö on usein satunnaista ja liittyy monesti juhlatilaisuuksiin. Käyttötiheys vaihtelee viikoittaisesta muutaman kerran vuodessa tapahtuvaan käyttöön. Suosituin ekstaasin käyttötarkoitus on tanssimisesta nauttiminen. Klubimusiikki ja ekstaasi sopivat hyvin yhteen, toistuvan biitin aiheuttaessa transsimaisen tilan. Hauskanpito, hyvänolontunne, pako todellisuudesta ja aistien stimulointi ovat myös hyvin suosittuja syitä käyttää ekstaasia. Ekstaasia käytetään lisäksi terapiakäytössä. Alun perin puhdasta MDMA:ta käytettiin terapiassa 1960 ja 1970-luvuilla. Tuolloin MDMA sai lempinimen ”sielun penisilliini”. Käytön siirtyessä reiveihin, aine kiellettiin sen mahdollisten terveysriskien vuoksi. Terapeutit ympäri maailman protestoivat kieltoa vastaan. MDMA:n terapiakäyttöä on alettu tutkia uudelleen 2000-luvulla. Yhdysvalloissa on tutkittu sen käyttöä sotilaiden posttraumaattisen stressioireyhtymän hoidossa. Hoi-

toon osallistuneista sotilaista 80 prosenttia parani täysin jo kahden hoitokerran jälkeen. Suurin ekstaasin viihdekäyttöön liitetty riski on epätietoisuus aineen sisällöstä, sillä ekstaasia sisältäviä pillereitä eli ”naksuja” usein jatketaan esimerkiksi amfetamiinilla ja puhdasta MDMA on vaikeammin saatavilla. (Seppälä & Mikkola 2004, 70; Sonar-projekti 2001, 31; Drugs Inc 2011.)

Puhtaaseen ekstaasiin liittyvät riskit viihdekäyttäjät näkevät niin pieninä, ettei niitä oikeastaan oteta huomioon. Mielialalääkkeiden ja ekstaasin yhdistämistä käyttäjät eivät suosittele. Ekstaasin sivuvaikutuksia ovat liiallisesta tanssimisesta aiheutuvat ylikuumeneminen ja nestehukka, joita pyritään ehkäisemään kevyellä vaatetuksella ja nauttimalla nesteitä. Ylikuumeneminen ja nestehukka ovat ekstaasikuolemien pääasiallinen syy. Lisäksi käytön aikana saattaa ilmetä sekavuutta, hampaiden kiristelyä ja sydämensykkeen nousua. Kuten kannabiksenkin suhteen, viihdekäyttäjät yhdistävät myös ekstaasin liitetyt psyykkiset riskit, kuten paniikki- ja pelkotilat, käyttäjän yksilölliseen psyykeen. Ekstaasin käyttöön liittyy ”laskuja”, jotka voivat aiheuttaa ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. Tämä johtuu serotoniinin vajauksesta aivoissa, jonka vaikutus voi kestää useita päiviä. Näitä oireita käyttäjät välttävät rajoittamalla käyttömääriä, lepäämällä, syömällä monipuolisesti ja nauttimalla vitamiineja. (Seppälä & Mikkola 2004, 72; Drugs Inc, 2011.)

Omassa aineistossani psykedeeleistä korostuivat LSD, huumaavat sienet sekä ayahuasca ja DMT. Viihdekäyttäjät eivät kertomuksissaan oikeastaan erotelleet LSD:tä ja sieniä toisistaan vaan kokivat niiden vaikutusten olevan hyvin samankaltaisia. LSD on syntetinen hallusinogeeni, jota esiintyy useimmiten liuoksena, jota on imeytetty paperiin tai sokeripalaan. Huumaavia sieniä kasvaa luonnossa ympäri maailmaa. Huumaavien sienien vaikuttava aine on yleensä psilosybiini ja niitä käytetään usein syömällä tai keittämällä teeksi. Sienien vaikutusaika on LSD:tä lyhyempi. DMT eli dimetyylitryptamiini on yleisesti luonnossa, kasveissa ja eläimissä, esiintyvä alkaloidi ja huumausaineena sen vaikutus on hyvin intensiivinen ja lyhytkestoinen. Ayahuasca on hyvin vanha shamanismissa käytetty huumausaine, jonka vaikuttavana aineena on DMT, mutta jonka kesto on noin viidentoista minuutin sijasta useampi tunti. (Päihdelinkki 2014c; Päihdelinkki 2014e; The Spirit Molecule, 2010.)

Psykedeelejä käyttävät tavoittelevat selvästi tavanomaisesta olotilasta poikkeavaa kokemusta ja tajunnantilaa. Psykedeelit aiheuttavat aistiharhoja ja ajatuksien ja kokemusten muuttumista. Somaattisia haittoja perinteisistä psykedeeleistä, kuten juuri sienistä ja LSD:stä ei aiheudu juuri lainkaan. Aineista aiheutuvan ”matkan” kulkuun vaikuttavat käyttäjän persoona ja mieliala, tilanne ja aikaisemmat kokemukset. Psykedeelisiin liitetään tarkkoja rajoituksia *set* ja *settingin* eli käyttötilanteen suhteen. Käytön suunnittelu, eli seuran ja paikan valinta, on erityisen tärkeää. Psykedeelista aiheutuvat viihdekäyttäjien nimeämät haitat ovat psyykkisiä. Vaikutuksen alaisena käyttäjä voi kokea paniikkia ja pelkoreaktioita, psykoottisia oireita, ahdistusta ja kuolemapelkoa. Haittoihin liittyy myös pitkäaikaisia mielenterveydellisiä ongelmia, jotka viihdekäyttäjät jälleen yhdistävät käyttäjän yksilöllisen psyykeen ominaisuuksiin ja piileviin mielenterveydellisiin ongelmiin. Psykedeelien käyttötarkoitukset vaihtelevat terapiakäytöstä ja hengellisten kokemusten tavoittelusta irrotteluun. (Päihdelinkki 2014c; Seppälä & Mikkola 2004, 85; Zinberg 1984, 145.)

Psykedeelien käytöllä ei ole havaittu kliinisissä tutkimuksissa lainkaan pysyviä negatiivisia vaikutuksia eikä psykedeelien käytön ja mielenterveysongelmien välillä ei ole löydetty tilastollista yhteyttä. Huumaavien sienien, meskaliinikaktuksen ja LSD:n käytön sijaan ovat yhteydessä vähäisempään psykologiseen stressiin ja LSD:n pitkäaikainen käyttö saattaa jopa suojata mielenterveyden ongelmilta. (HS 19.8.2013.) Viime vuosina psykedeelien lääke- ja terapiakäyttöä on alettu uudelleen vuosikymmenien tauon jälkeen tutkia. Lupaavia tuloksia on saatu esimerkiksi erilaisten riippuvuuksien, kuten alkoholismien ja nikotiiniriippuvuuden, hoidossa. (Lawrence 27.10.2014; BBC 9.3.2012.)

Amfetamiini on piristävä aine, jonka vaikuttaa keskushermostoa kiihdyttävästi. Sen vaikutuksia ovat muun muassa piristyminen, euforia, itsevarmuuden ja seksuaalisen halun lisääntyminen. Isoilla annoksilla voi esiintyä esimerkiksi ärsyyntyneisyyttä, aggressiivisuutta, ahdistuneisuutta ja vainoharhaisuutta. Amfetamiiniin ei synny voimakasta fyysistä riippuvuutta, mutta riski jäädä psyykkisesti koukkuun on suuri. (Päihdelinkki 2014d; Isralowitz 2002, 8.) Amfetamiinia kokeillaan uteliaisuudesta ja sitä käytetään yleensä juhlimistarkoituksessa. Piristeitä käytetään myös parantamaan työsuoritusta tai tenttiin lukemista. Jotkut tarkkaavaisuushäiriötä sairastavat kertovat lääkitsevänsä

itseään piristeillä. Amfetamiiniin viihdekäyttäjät liittävät paljon riskejä ja se nähdään vaarallisena päihteenä etenkin usein käytettynä. Käyttäjän persoonallisuuden muuttuminen huonompaan suuntaan ja suuri riippuvuusriski ovat tärkeimmät haitat. Käyttäjät eivät suosittele piristeitä kaikille ja jälleen myös amfetamiinin kohdalla psyykkiset riskit, kuten riippuvuuden syntyminen, liitetään käyttäjän persoonallisuuden piirteisiin, kuten heikkoon itsetuntoon. (Seppälä & Mikkola 2004, 63.)

3.4 HUUMAUSAINEIDEN VIHDEKÄYTÖN PSYKEDEELI- JA STIMULANTTIKULTTUURI

Viihdekäyttö voidaan jakaa miljööstä, käytetystä huumausaineesta, käytön sisällöstä ja tavoitteista riippuen juhlimiseksi tai tajunnanlaajentamiseksi. Tajunnanlaajennus- eli psykedelikulttuuri juontaa juurensa 1960-luvulta ja sen pääpäihdeet ovat erilaiset psykedelit ja kannabis. Tavoitteena on muun muassa tajunnan avartaminen, todellisuuden toisenlainen tarkastelu ja itsetutkiskelu usein yksityisissä tiloissa ja rajatussa seurassa. Käyttö saattaa saada hengellisiä ja terapeuttisia piirteitä. (Salasuo 2004, 163.)

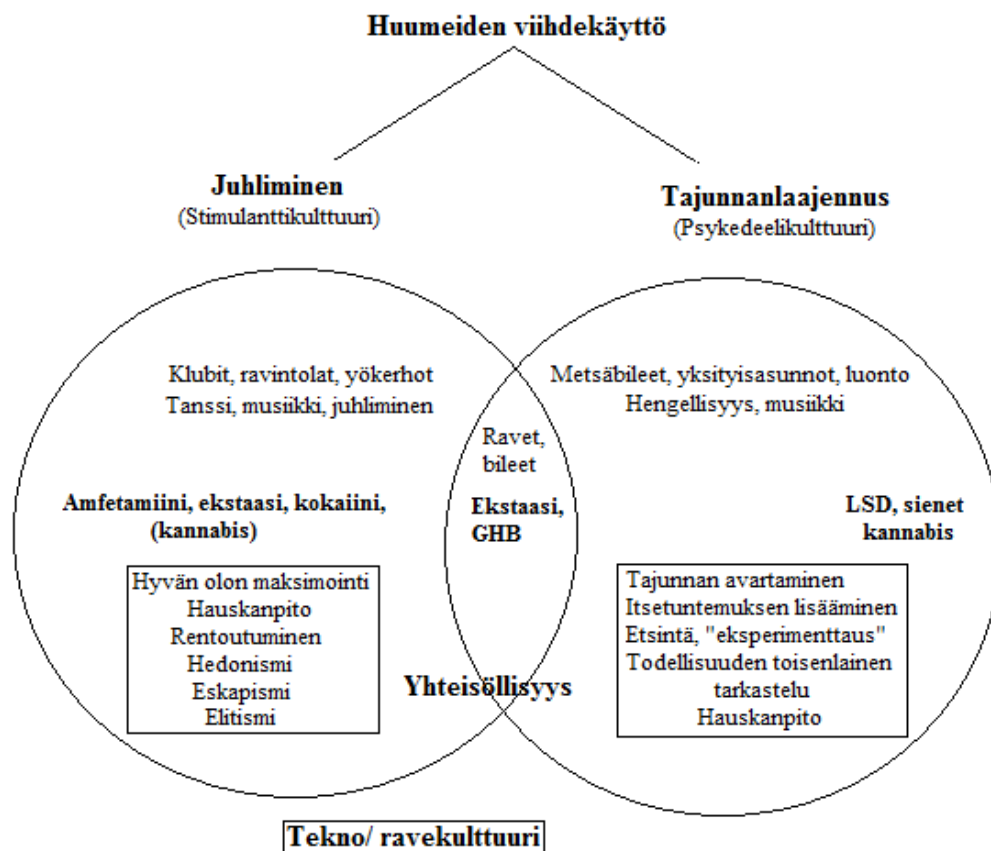
Juhlimis- eli stimulanttikulttuuri taas heijastelee enemmän 1990-lukua. Stimulanttikulttuurissa haetaan esimerkiksi mahdollisimman hyvää oloa, hauskanpitoa ja käyttö saa hedonistisia piirteitä. Stimulanttikulttuuri kulkee pitkälti käsi kädessä reivi- eli tekno-kulttuurin kanssa. Reivikulttuurin keskiössä on musiikki, joka yhdistää reivaajia. Konemusiikin kaupallistuttua, klubit ovat alkaneet järjestää erilaisia tapahtumia, jotka on suunnattu erityyppisen konemusiikin kuuntelijoille. Reivikulttuuri jakautuu useampaan eri alatyylisiin musiikin mukana, mutta kaikessa konemusiikissa on nähtävissä samoja piirteitä muun muassa energisyydessä, vahvassa bassossa ja erilaisissa elektronisissa äänissä. Reiveissä ei käy vain nuoria, jotka haluavat tanssia, sillä musiikki, psykedelia, valo- ja savutehosteet houkuttelevat myös tiettyjen huumausaineiden käyttäjiä. (Salasuo 2004, 163; Sanders 2006, 5.)

Käytetyimmät huumausaineet stimulanttikulttuurissa ovat amfetamiini, ekstaasi ja koka-iini. Osa huumausaineista, kuten ekstaasi ja ketamiini, ovat tulleet suosituiksi nimenomaan reivikulttuurin kautta, kun taas osa etenkin vanhemmista huumausaineista, kuten LSD ja huumaavat sienet on omaksuttu osaksi reivikulttuuria. Näin ollen raja psykedeli- ja stimulanttikulttuurin välillä ei ole suoraviivainen. Myös ne huumausaineet, joilla on niin sanotut pitkät väärinkäytön perinteet, kuten kokaiini ja metamfetamiini ovat

nykyään reiveissä käytettäviä päihteitä. Reiveissä useiden huumausaineiden yhtäaikainen käyttö on yleistä. Erilaisia huumausaineita yhdistellään halutun vaikutuksen saamiseksi. Yleistä on yhdistää esimerkiksi ekstaasi LSD:n tai sienten kanssa. (Sanders 2006, 6.)

Yökerhot ja reivit mahdollistavat useiden huumausaineiden viihdekäyttäjien kokoontumisen yhteen ja huumausaineiden käyttökokemuksen jakamisen. Ilman musiikkia, yhteisöllisyyden tunnetta ja vapautuneisuutta huumausaineiden käyttökokemus voi menettää osan sen vetovoimasta stimulanttikulttuuria edustavan mielestä (Measham, Parker & Aldridge 2001, 95).

Koen seuraavan kuvion valottavan hyvin osakulttuurien limittymistä ja selkiyttävän sitä, mitä huumausainetta missäkin miljöössä yleensä käytetään ja miksi.

Kuvio 2: Huumausaineiden viihdekäytön psykedeeli- ja stimulanttikulttuurit (Lähde: Sa- lasuo 2004, 163)

3.5 HUUMAUSAINOIDEN VIHDEKÄYTTÖ POSTMODERNINA RISKIKÄYTTÄYTYMISENÄ

Elämme postmodernissa yhteiskunnassa, jossa tunnustetaan ihmisten erilaisuus. Postmoderni yhteiskunta ei vaadi, että kaikki eläisivät samojen kaavojen mukaisesti vaan ihmisten arvot ja motivaatiot, kokemukset, tieto ja kyvyt eroavat toisistaan suuresti. Postmodernia yhteiskuntaa määritteleekin enemmän ihmisten väliset erot kuin samankaltaisuudet. Yksilö joutuu tekemään omat moraaliset valintansa ja kantamaan itse eettisen vastuun ilman tukea auktoriteeteilta. Valintojen tueksi ei löydy selkeitä ohjeita, tavoitteita tai suunnitelmaa eikä valmiita vastauksia ole. Tämä luo postmodernille ajalle tyypillistä epävarmuutta. Identiteetti ei postmodernissa ole pysyvä vaan ihmiset rakentavat itseään jatkuvasti näillä valinnoilla. Postmodernia on kritisoitu siitä, että se synnyttää itsekäitä yksilöitä ja ”antaa mennä”-mentaliteettia. Useimmat ihmiset pystyvät kuitenkin näkemään ja kantamaan eettisen vastuunsa. Yksilö ja identiteetti korostuvat postmodernissa ja eri elämisen alueet halutaan elää ja kokea omilla ehdoilla. Tätä kutsutaan myös elämisyhteiskunnaksi. Elämisyhteiskunta rakentuu yksilön omien kokemusten varaan ja on lyhytjänteinen. Yksilö haluaa kokeilla erilaisia tyylejä ja alakulttuureja, on avoin vaikutteille ja etsii itseään. (Hautamäki 1996, 37; Jallinoja 1995, 46.)

Huumausainoiden viihdekäyttö liittyy tähän postmoderniin mentaliteettiin, joka korostaa vapautta valita, miten vapaa-aikansa viettää, mitä haluaa kokea ja millaista nautintoa tavoittelee. Siinä missä jatkuvasti yleistyvät mielialaan vaikuttavat psykelääkkeet poistavat pahanolontunteita ja tekevät näin elämästä mielekkäämpää, lisäävät huumausainoiden hyvinolontunteita. Loputon valinnanvapaus voi elämishakuisuuden lisäksi aiheuttaa epävarmuutta ja ahdistusta, jotka osaltaan voivat olla motiiveja käyttää huumausaineita. (Salasuo & Rantala 2004, 155; Onnela 2001, 230.)

Isossa-Britanniassa toteutetussa tutkimuksessa, johon osallistui yli kaksi tuhatta reivaajaa kolmelta eri klubilta, todetaan, että reivaajat ovat monelta osin malliesimerkkejä postmodernista riskikansalaisesta. Tutkimukseen osallistuneet huumausainoiden viihdekäyttäjät eivät olleet alimman sosiaaliluokan syrjäytyneitä vaan tuottavia kansalaisia, joiden huumausainoiden käyttö on jatkuvaa ja tiheääkin. Huumausainoiden käyttö ei vaikuttanut haastateltavien normatiivisiin sosiaalisiin suhteisiin ja huumausaineisiin suhtauduttiin riskitietoisina kuluttajina. Vaikka viidennes tutkittavista oli ollut tekemisissä viranomaisten kanssa huumausainoiden vuoksi ja useat olivat kärsineet niiden ne-

gatiivisista vaikutuksista, kuten epämiellyttävistä laskuista, he jatkoivat käyttöä sitä säännöstellen ja tarvittaessa vaihdellen tai rajaten käytettäviä päihteitä. (Parker ym. 2001, 8.)

Postmodernissa yhteiskunnassa korostuu irrottautuminen perinteisistä yhteisöistä ja uudenlaisen yhteisöllisyyden syntyminen. Ihmiset etsivät yhteisöjä, joissa hyväksytään heidän omat arvonsa ja valintansa ja jossa he voivat ilmaista itseään. Tällaiset uudet yhteisöt ovat kevyitä ja impulsiivisia, joihin liitytään helposti ja joita vaihdetaan usein. Uudessa yhteisöllisyydessä nautitaan tilapäisestä yhteenkuuluvuudesta ja kokoonnutaan arjen pyhittävän upean kokemuksen äärelle. (Hautamäki 1996, 37.) Tällainen yhteisöllisyys on havaittavissa myös viihdekäyttäjien keskuudessa, missä syntyy uusia ystävyys-suhteita ja yhteisöllisyyttä huumausaineiden viihteellisen käytön ympärille.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, AINEISTO JA MENETELMÄT

Lähestyn tutkimustehtävääni kahden kysymyksen kautta. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni on laaja ja se kattaa tutkimukseeni osallistuneiden viihdekäyttäjien huumausaineiden käytön kehittymisen ensimmäisestä kokeilukerrasta tähän päivään.

1. Kokeilijoista viihdekäyttäjiksi – miten tutkittavien viihdekäyttö on kehittynyt nykyiseen muotoonsa?

Toinen tutkimuskysymys keskittyy siihen, millaisia vaikutuksia huumausaineiden käytöllä on ollut tutkittavien elämään.

2. Millaisia vaikutuksia huumausaineiden käytöllä on ollut viihdekäyttäjien elämään?

Tutkimukseeni osallistui viisitoista huumausaineiden viihdekäyttäjää. Heistä haastattelin kahdeksaa ja seitsemän osallistui tutkimukseen vastaamalla kirjoituspyyntöön, jonka laitoin sosiaaliseen mediaan jakoon. Haastateltavien löytämisessä oli haasteita, sillä viihdekäyttäjät pyrkivät pääasiassa pitämään käyttönsä salassa. Useat henkilöt kieltäytyivät haastattelusta, ilmeisesti peläten haastattelussa annettujen tietojen vuotavan jotenkin viranomaisille. Tähän ryhmään kuuluivat etenkin hie-man vanhemmat, yli 35-vuotiaat viihdekäyttäjät. Tutkimukseeni osallistuneista henkilöistä kaksi osallistui myös kandidaatintutkielmani tekemiseen. Loput haastateltavat keräsin niin kutsutulla lumipallomenetelmällä. Suuri osa haastateltaviksi lopulta suostuneista henkilöistä oli aiheesta innostuneita ja suostuivat mielellään haastateltaviksi. Syytä siihen, miksi jotkut viihdekäyttäjistä kokivat tutkimukseni uhaksi anonymiteetilleen, en tiedä. Haastattelujen tarkoituksena oli koota aineisto, josta voi tehdä uskottavia päätelmiä koskien tutkittavaa ilmiötä eli viihdekäyttöä. Jotta tämä olisi mahdollista, tuli haastattelut nauhoittaa (Puusa 2011, 72).

Muotoilin haastattelukysymykseni avoimiksi tavoitteenani saada vastaukseksi narratiiveja eli kertomuksia. Narratiivinen tutkimus voi kohdistua haastattelujen lisäksi myös teksteihin. Ne, jotka osallistuivat tutkimukseen kirjoittamalla, vastasivat näihin samoihin kysymyksiin. Haastattelun alussa kerroin haastateltaville tarkoitukseni antaa heille mahdollisimman paljon omaa tilaa kertoa viihdekäytöstään ja toi-

voin heidän kuvaavan käyttöönsä omin sanoin. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 191.) Haastattelujen pituus vaihteli suuresti, viidestätoista minuutista tuntiin. Tämä on mielestäni ymmärrettävää narratiivista tutkimusta tehdessä. Toisten haastateltavien kanssa minun piti ottaa suurempi rooli ja esittää paljon tarkentavia kysymyksiä. Osa haastateltavista sen sijaan jäsensi helposti etenkin ensimmäisen kysymyksen omasta viihdekäytön historiastaan ja tuotti hyvin kokonaisen kertomuksen ilman tarvetta lisäkysymyksille. Haastattelujen pituus vaihteli suuresti myös haastateltavien viihdekäyttöhistoriasta riippuen. Ne haastattelut, joissa tutkittavalla huumausaineiden käyttö oli jatkunut pitkään tai käytössä oli ollut useita erilaisia vaiheita, kestivät kauemmin kuin sellaiset, joissa käyttö oli alkanut vasta viime aikoina tai pysynyt samanlaisena koko käyttöhistorian ajan. Sama ilmiö oli havaittavissa kirjoituksissa.

Haastattelijan vaikutuksen neutralisointi on narratiivisen haastattelun kompastuskiiviä. Vaikka pyrin pitämään oman roolini mahdollisimman pienenä, jouduin joidenkin haastateltavien kohdalla ottamaan suurempaa roolia. Kirjoitelmien kanssa tätä ongelmaa ei luonnollisesti ollut. Pyrin pitämään tarkentavat kysymykset avoimina ja kertomusta eteenpäin vievinä, kuten tiedustelemalla kertomuksen edetessä, mitä seuraavaksi tapahtui ja miten esimerkiksi kertomuksen alussa mainittu päihde näkyi viihdekäytön jatkuessa. Haastattelemini viihdekäyttäjien huumausaineiden käyttökirjo oli laaja ja esimerkiksi usein hieman arkisena pidetty päihde kannabis saattoi unohtua kertomuksen edetessä muihin huumausaineisiin. Tällöin pyysin kertomaan myös tämän päihteen viihdekäytön mahdollisesta kehittymisestä. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 197.)

Aluksi tarkoitukseni oli ainoastaan haastatella. Kaksi viihdekäyttäjää toivoi, että he saisivat vastata kysymyksiin kirjallisesti. Lähetin heille sähköisesti kysymykseni (ks. LIITE 1), jotka olivat myös haastateltavien saatavilla ennen haastattelujen toteuttamista. Myöhemmin päätin levittää kysymyksiä sosiaalisessa mediassa suuremman otoksen saamiseksi. Tutkimuskysymykset olivat haastateltavien saatavilla etukäteen sen vuoksi, että he voisivat halutessaan etukäteen tutustua niihin. Kysymyksiin tutustuminen etukäteen saattaa helpottaa tutkittavaa tuottamaan haastattelutilanteessa mahdollisimman monipuolisen ja laajan kuvan tutkittavasta aiheesta.

Kaikki haastattelemani henkilöt eivät olleet tutustuneet kysymyksiin etukäteen, enkä koe, että tämä vaikutti haastattelujen laatuun suuntaan tai toiseen. (Puusa 2011, 76.)

Narratiivinen tutkimus ei pyri perinteiseen objektiiviseen tai yleistettävään tietoon. Sen sijaan se keskittyy henkilökohtaisen ja subjektiivisen tiedon keräämiseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija tulkitsee toisen tekemiä tulkintoja, joten laadullinen tutkimus ei pysty kuvaamaan ilmiötä autenttisesti vaan kysymys on aina sosiaalisesta konstruktiosta. Halusin tutkimuksessani antaa haastattelemilleni viihdekäyttäjille oman äänen, en niinkään pyri luomaan yleistä ja universaalialla kuvaa huumausaineiden viihdekäytöstä. Kaikki viisitoista tutkimukseeni osallistunutta viihdekäyttäjää ovat todella erilaisia sekä käyttöhistoriansa että -tapojensa perusteella. Kuitenkin yhtenäisyyksiä on havaittavissa, jotka tulivat esille jo näin niukassa aineistossa. (Heikkinen 2010, 157; Puusa 2011, 73.)

Tutkimukseeni osallistumisen kriteerinä oli, että tutkittavan huumausaineiden käyttö on viihdekäyttöä (ks. luku 3). Tämä kriteeri osoittautui haasteelliseksi, sillä kuten olen aiemmin maininnut, raja sekä kokeilijan ja viihdekäyttäjän että viihdekäyttäjän ja ongelmakäyttäjän välillä on hieno. Jouduin pohtimaan paljon tuota rajanvetoa, sillä osalla tutkimukseeni osallistuneista käyttäjistä, viihdekäyttö on käyttöhistorian aikana saanut ongelmallisia piirteitä. Olennaista oli kuitenkin se, että kaikkein tutkimukseen osallistuneiden huumausaineiden käyttö oli tutkimushetkellä kohtuullista eivätkä tutkittavat tuoneet esille käytön aiheuttavan heille merkittäviä haittoja millään elämän osa-alueella. He toivat esille myös erilaisia keinoja, joilla pyrkivät rajoittamaan huumausaineiden käyttöönsä, minkä koen olevan olennainen tekijä erotettaessa viihde- ja ongelmakäyttäjää toisistaan (ks. luku 3.2). Lopulta jouduin näiden kriteerien perusteella rajaamaan yhden kirjoitelman tutkimukseni ulkopuolelle. Tämä kirjoitelma ei sopinut enää viihdekäytön määritelmään vaan huumausaineiden käyttö oli koko kirjoittajan käyttöhistorian ajan ollut pääasiassa ongelmallista ja hyvin runsasta. Tämän käyttäjän kertomus painottui lisäksi ongelmalliseen käyttöhistoriaan eikä tutkittava tuonut esille käyttötapojaan tällä hetkellä.

Tutkimukseeni osallistuneista seitsemän on miehiä ja kahdeksan naisia. He ovat iältään 23–34-vuotiaita. Seitsemän tutkittavaa asuu Varsinais-Suomessa, kolme Pir-

kanmaalla, kolme Uudellamaalla, yksi Etelä-Pohjanmaalla ja yksi Pohjois-Pohjanmaalla. Kahdeksan tutkittavista oli opiskelijoita ja heistä kuusi opiskeli ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Kaksi heistä kertoivat olevansa lääketieteen kandidaatteja. Muut opiskelivat muun muassa yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa, tekniikan kandidaatiksi ja ravintolakokiksi. Loput tutkittavista olivat työelämässä. He toimivat yrittäjinä, kaupallisella alalla, sosiaaliohjaajana, journalistina ja yksi tutkittava kertoi olevansa muusikko, kirjailija ja aktivisti. Yhdellä tutkittavista oli lapsi.

Narratiivista tutkimusta kiitellään usein sen eettisyydestä, koska se sallii tutkittavien oman äänen tulla esille. Narratiivinen tutkimus kunnioittaa siten haastateltavaa. Tämä on itselleni ensiarvoisen tärkeää, sillä koen viihdekäyttäjien olevan asemassa, jossa he yhteiskunnallisessa keskustelussa saavat helposti narkomaanin tai ongelman leiman otsaansa. Valitsin narratiivisen metodin juuri sen vuoksi, että haastateltavat kokisivat haastattelutilanteessa minun olevan ennakkoluulottomasti kiinnostunut heidän kokemuksistaan. Positiivista on, että haastateltavat saattavat kokea tarinan kertomisen myös palkitsevaksi ja kiinnostavaksi. Itse sain usealta haastateltavalta positiivista palautetta haastatteluista. Haastateltavat kertoivat harvoin mietti-neensä käyttöönsä ja sen syitä tällä tavoin. Narratiiviseen tutkimukseen liittyy kuitenkin myös eettisiä ongelmia. Informoin hakijoita etukäteen vaitiolovelvollisuudesta ja siitä, kuinka aineistoni käsittelen. Haastattelutilanteessa saattaa haastateltavalle tulla kuitenkin yllätyksenä se, mitä kaikkea hän tulee paljastaneeksi. Toinen eettinen vaikeus liittyy aineiston analysointiin, jonka tutkittava saattaa kokea loukkaavaksi tutkijan esittäessä tulkintoja kertomuksesta. Tällöin tutkimuksenteon tutkittavien loukkaamattomuuden periaate ei toteudu täysin. Kolmas eettinen ongelma liittyy raportointivaiheeseen ja tutkittavien tunnistettavuuteen. (Hänninen 2010, 174.) Itse keräsin heti alusta lähtien hieman yleistettyjä tietoja, muun muassa paikkakunnan sijasta kysyin maakunnan ja jätin heti litterointivaiheessa tutkittavien nimet aineistosta pois. Olen keksinyt haastateltavilleni peitenimet ja pyrkinyt poistamaan tuloksista kaiken sellaisen, mikä tekisi haastateltavan tunnistamisen mahdolliseksi.

Aineiston analysoinnissa olen käyttänyt narratiivien analyysia eli kategorista lähestymistapaa. Sen sijaan, että tutkisin tutkittavien tuottamia kertomuksia holistisesti,

jaoin kertomukset osiin ja kokosin yhteen samaan kategoriaan kuuluvat eri kertojien katkelmat. Päädyin tähän menetelmään, sillä tutkin ilmiötä, joka on kaikille tuttaville yhteinen. Tavoitteenani oli löytää yleisiä käsitteellisiä ilmenemismuotoja narratiivien joukosta. (Kaasila 2008, 46.)

5 TULOKSET

5.1 ENSIMMÄINEN HUUMAUSAINEKOKEILU JA KÄYTÖN SÄÄNNÖLLISTYMINEN

Tutkimukseeni osallistuneista viihdekäyttäjistä yhtä lukuun ottamatta jokainen aloitti huumausainekokeilunsa kannabiksella. Ainoastaan yksi tutkittavista, Laura, kokeili ensimmäiseksi ekstaasia. Tutkittavat olivat hyvin eri-ikäisiä ensimmäisen kokeilun aikaan. Nuorimmat, Kirsi ja Tuuli, olivat vain 13-vuotiaita. Heidän lisäksi viisi haastateltavaa kokeili kannabista ennen täysi-ikäisyyttä 15–17-vuotiaina. Näin suunnilleen puolet tutkimukseen osallistuneista viihdekäyttäjistä aloitti käytön alaikäisenä.

Syy, minkä vuoksi tutkittavat päättivät kokeilla laitonta päihdettä ensimmäisen kerran, vaihteli paljon iästä riippumatta. Lähes kaikki tutkittavat mainitsivat ensimmäisen kokeilun yhdeksi syyksi uteliaisuuden.

”Suurin syy kokeiluihin oli ehdottomasti uteliaisuus sekä kiinnostus kokeemukseen itseensä. Eli mitä nämä päihteet aiheuttavat tajunnalleni, voinko oppia näistä jotain, mitä ovat nuo ihmeelliset tajunnan tilat mistä ihmiset kirjoittavat ja puhuvat?” Elisa

Uteliaisuus huumausaineita kohtaan kuitenkin heräsi informanteilla hyvin erilaisista syistä. Yleisimmin mainittu syy kokeilemiseen ja uteliaisuuden heräämiseen oli ystävän vaikutus. Kokeilu tapahtui joko spontaanisti kaveriporukan perässä tai huumausaineita käyttävän luotettavan ystävän suosituksesta.

”Ja sit siellä jotkut meni polttamaan ja sit mä menin mukaan, en ees tienny et mikä homman nimi on. Mut olin silleen, et kai sitä voi kokeilla, ku kaikki muutkin ja sit mä kokeilin sitä.” Jenna

”Nii, ku se oli tavallaan se porukka, joka sit niinku mahdollisti sen. Ja sit ku oli silleen, et aa, no tähän porukkaan mä luotan ja mä tunnen nää tosi hyvin. Et aa, no okei, et miksei, ku se on näille ookoo ja nää on tosi fiksuja tyyppjä. Ja tälleen, nii sit iteki oli, et miksei.” Sanna

Toinen yleisimmin mainittu huumausaineen kokeilemiseen johtanut syy oli auktoriteettien ja päihdevalistuksen kyseenalaistaminen. Olli kokeili kannabista ensimmäisen kerran jo 16-vuotiaana ja kertoi osan murrosiän kapinasta kohdistuneen päihdevalistukseen.

”Se tuli aika spontaanisti, mut sit se päätös oli jo kypsä, ettei tarvinnu miettiä, et joo joo kyl mä haluan kokeilla, vaikka se jännitti. Ja siinä oli just se kapina, et haa nyt uhmaan auktoriteetteja kun teen toisin kuin on sanottu.” Olli

Henri kertoi, että hänelle on tyypillistä kyseenalaistaa auktoriteetteja ja kieltoja. Tämän vuoksi hän alkoi kerätä tietoa huumausaineista muista kuin virallisista lähteistä ja kokeili kannabista 21-vuotiaana.

”Mua on aina oikeastaan kiinnostanu uudet kokemukset ja sit toisaalta, ku on vähä auktoriteetteja kyseenalaistava luonne, et jos joku on kiellettyä syystä X nii sitä miettii, et minkä takia se oikeesti on ja onks se sen takia kielletty, kun sanotaan, et se on kielletty. Ja mitä enemmän huumeistakin luki ja kuuli ihmisten kokemuksia nii sitä enemmän alko tajuaan, et koko huumeikielto ja huumevastaisuus perustuu helvetilliseen valheeseen.”

Henri

Jussi kertoi kirjoitelmassaan suhtautuneensa huumausaineisiin aluksi hyvin torjuvasti osittain päihdevalistuksen ja yleisten huumausaineasenteiden vuoksi ja osittain sen takia, että huumausainekokemuksistaan puhuivat ne nuoret, joilla ei mennyt elämässä hänen mielestään hyvin. Hän päätyi kuitenkin tutkimaan aihetta lisää, mikä johti valistuksen kyseenalaistamiseen ja lopulta kannabiksen kokeilemiseen 17-vuotiaana.

”Jossain vaiheessa aloin kuitenkin lueskella netistä aihepiiristä enemmän, ja tulin siihen tulokseen, ettei läheskään kaikki nielemäni huumeisiin liittyvä informaatio ollut todenmukaista tai uskottavaa. (...) Ennen pitkää sitten päädyin kokeilemaan.” Jussi

Yksi tutkittavista, Anna, kokeili kannabista ensimmäisen kerran Hollannissa 22-vuotiaana selkäsärkyihin, joten hänen motiivinsa oli täysin hyötykäyttöön perustuva. Kirsi kertoi kokeilleensa kannabista jo 13-vuotiaana asuessaan maassa, jossa kannabiksen käyttö oli yleistä eikä kokeileminen ollut varsinaisesti suuri juttu. Tuuli, joka kokeili kannabista myös 13-vuotiaana, kertoi syyksi kiinnostuksen etelän kulttuureja kohtaan.

”Mä olin kiinnostunut reggaesta ja rasta- enemmän sellaisesta etelän kulttuurista kuin semmosesta suomalaisesta kaljahevistä tai discorihannamusiikista. Et mua kiinnosti enemmän etelän kulttuurit ja se ajo ehkä siihen niinku kokeilemaan ja näin.” Tuuli

Laura oli tutkittavista ainoa, joka aloitti viihdekäyttönsä ekstaasilla kannabiksen sijasta. Kokeiluun johti hänenkin kohdallaan kaverin kokemuksien kautta herännyt uteliaisuus.

”Ensimmäinen reaktio, ku kaveri kerto tosta oli, et ei, et oo nyt varovasti, et ei tiedä, mitä tapahtuu. Mut sit se vähän avas sitä juttua siinä ja mulla heräs vähä mielenkiinto, et ku ties, et sil oli kuitenkin kaikki tilanteet ja elämäntilanne ihan ookoo ja aloin tutkia netistä erinäisiltä sivuilta ja katoitin kyl, et välttelin kaikkia näitä perus huumevalistussivuja, koska tota niistähän ei mitään ihan kunnan tietoa tuu. (...) Sit mä olin, et ei helkkari sentään, et kyl toi sen verran mielenkiintoista on, et aloin jutteleen sen mun kaverin kanssa, et oisko mitään mahdollisuutta, et et koitettais.”

Ensimmäinen kannabiskokeilu koettiin pääasiassa positiiviseksi. Joillakin tutkittavilla ensimmäiset käyttökerrat eivät vaikuttaneet vahvasti ja kannabista pidettiin mietona päihteenä, etenkin alkoholiin verrattuna. Ensimmäinen kokeilu lisäsi informanttien mielenkiintoa kannabista kohtaan ja lähes kaikki heistä mainitsivat kokeilleensa sitä uudelleen melko pian ensimmäisen kerran jälkeen. Käyttö säännöllistyi tämän jälkeen kaikilla. Käyttötiheyttä rajoitti usealla tutkittavalla päihteen huono saatavuus ennen niin sanottujen kontaktien solmimista. Lauralla, joka kokeili ensimmäisenä ekstaasia, sen käyttö säännöllistyi pian kokeilun jälkeen. Jenna ei kokeillut laittomia päihteitä uudestaan ennen 18-vuoden ikää.

”Ensimmäisenä kokeilin pajaa, joka kokemuksena oli pettymys. Toki olin odottanut jotain psykedeelisempää ja tajuntaa mullistavampaa, mutta sen sijaan sain huonon lähimuistin ja jäätävän ruuanhimon. Toisaalta kokemus oli ihanan rentouttava ja hidastava.” Elisa

”Joo, siit tajus heti, et täähä on oikeesti hyvä päihde ja se miellyttää itseä ja siit saa just sellaisia oloja, ku ite hakee päihteeltä. (...) Sen jälkeen oikeastaan ehkä varmaan pari vuotta silleen, et poltteli sillon, ku sitä sai jostain, et ku ei tuntenu ihmisiin ni ei pystyny nii usein hankkimaan, ku halus” Henri

”Jäi semmonen, et toiha oli kivaa, mul ei seuraavana päivänä ollu paha olo, oli niinku tosi sosiaalinen se ympäristö ja porukka ja kaikki nii oli tosi yhteisöllinen fiilis. Erilainen ku ykskään känni-ilta. Et siit jäi pieni sellainen kysymysmerkki ja kiinnostus kyllä.” Sanna

Kaikki tutkittavat olivat kokeilleet kannabiksen lisäksi useita eri huumausaineita. Uusiin huumausaineiden kokeilun taustalla vaikuttivat pääasiassa samat syyt, mitkä saivat tutkittavat kokeilemaan ensimmäisen kerran – uteliaisuus, joka heräsi kavereiden kokemusten tai aiheeseen tutustumisen myötä. Tommi kertoo kirjoitelmassaan kannabiksen muuttaneen hänen suhtautumistaan muidenkin huumausaineiden kokeiluun. Hän toteaa porttiteorian pitävän tältä osin mielestään paikkaansa.

”Porttiteorialle ei ole mitään kemiallisia perusteita, mutta kyllä se ajallisenä jatkumona paikkansa pitää. Ei kukaan aloita amfetamiinista. Eli kannabiksen kokeilu muutti suhtautumistani huumeiden kokeiluun, jota seurasi aika monen aineen testaus sillä ideologialla, että parempi mielipide minulla on asioihin, joita olen kokeillut.” Tommi

Suurimmalla osalla informanteista seuraavan huumausaineen kokeileminen tapahtui pidemmän ajan, aikaisintaan vuoden kuluttua. Neljä tutkittavaa kertoi kokeilleensa uusia huumausaineita melko pian ensimmäisen kerran jälkeen. Näistä kaksi kertoi testanneensa monia erilaisia huumausaineita lyhyen ajan sisällä. Muilla yleisin toisena kokeiltu huumausaine oli ekstaasi tai puhdas MDMA. Seuraavaksi yleisimmin käytettiin eri-

laisia psykedeelisiä, kuten sieniä ja psykedeelisiä muuntohuumeita. Laura, joka käytti ensimmäisenä huumausaineenaan ekstaasia, kokeili seuraavaksi kannabista.

”Pojat (nimet poistettu) ovat fiksuja kavereita. Molemmilla heillä oli paljon tietoa ja kokemusta eri päihhteistä, joten heidän seurassaan pystyin luottamaan siihen että pojat tietää mitä tekee. He kunnioittivat minua, joten tiesin että mitään ylilyöntejä heidän kanssaan ei tule tapahtumaan. Vietin lähes yhden vuoden heidän kanssaan hyvin intensiivisesti, jonka aikana avoimesti kokeilin kaikkea mitä vastaan tuli. Paitsi piriä. Muistan vieläkin miten toinen sanoi mulle, et kaikkea voit kokeilla meidän kanssa jos haluat, mutta piriin et ikinä koske. Saatanan pirinistiks joutuminen vie sun elämäs” Elisa

Suuri osa tutkittavista toi esille perehtyneensä seuraavana kokeiltuun huumausaineeseen etukäteen. Tietoa tutkittavat saivat ystäviltä sekä Internetistä. Kokeilun kynnyks oli joillakin tutkittavilla korkeammalla toisen huumausaineen kohdalla.

”Ajan kuluessa lueskelin paljon erilaisista päihdeaineista, ja totesin, että kannabiksen lisäksi myös erilaiset psykedeelit sekä jossain määrin samansuuntaisia vaikutuksia omaava MDMA kiinnostavat.” Jussi

”Olimme klubilla kahden ystäväni kanssa ja jo etukäteen päättäneet ottavamme mämmiä (ekstaasia). Päätös ei ollut millään tavalla painostettu, vaan oma valintani. Minua jännitti etukäteen aineen vaikutus ja myös se, että tässä tilanteessa ylitin aiemmin itselleni asettaman rajan – ennen olin hyvin tiukka sen suhteen, että kannabis tulisi olemaan ainoa sallimani päihde alkoholin lisäksi. Uteliaisuus vei silti voiton.” Tiia

Ilmeisesti muiden kuin kannabiksen käytön ajateltiin altistavat enemmän riskeille, joita pyrittiin minimoimaan aiheeseen ja aineeseen tutustumalla. Kannabista pidettiin melko mietona päihtenä, mutta muiden huumausaineiden kohdalla käyttöannoksien ja tilanteiden suhteen oltiin alusta lähtien tarkempia. Tutustumalla aiheeseen tutkittavat rajasivat myös, mitä aineita he haluavat kokeilla ja mitä taas jättää todennäköisesti jatkossa oman käytön ulkopuolelle.

5.2 ”EKSTAASIHONEYMOON”, ONGELMAKÄYTTÖÖN LIPSUMINEN SEKÄ KÄYTÖN HALLINTA

Runsaalla puolella informanteista huumausaineiden käyttö oli jossakin vaiheessa ollut heidän mielestään liiallista ja aiheuttanut erilaisia haittoja. Käytön runsastuminen tapahtui tutkittavilla eri päihteiden kanssa. Kuusi tutkittavaa kertoi kannabiksen käyttönsä kasvaneen päivittäiseksi tai lähes päivittäiseksi jossain vaiheessa käyttöhistoriaa. Osalle tämä aiheutti erilaisia haittoja, kuten väsymystä, kognitiivisten kykyjen (muistin ja tekstin tuottamisen) heikkenemistä, mielialan laskua ja vainoharhaisuutta. Haittojen lisääntyessä, tutkittavat alkoivat rajoittaa kannabiksen käyttömääriään. He kertoivat rajoittamisen olleen helppoa ja haittavaikutusten hävinneen nopeasti.

”Ja sit huomasi, et sitä voi polttaa oikeastaan aina, jos ei oo mitään niinkun oikeeta menoa. Ja ku siitä ei tuu mitään, et se haittais arkielämää nii... saatto polttaa ensin 3-4 kertaa viikossa ja sit saatto polttaa melkein joka iltaki. Ja siitä.. sit mä huomasi, et ku tota teki pari kuukautta niin sit siitä alko tulla enemmän negatiivisia vaikutuksia kuin positiivisia. (...) Tuntu olevan aamuisin ehkä väsyneempi ja hiukan niinkun semmonen jumissa. Et looginen ajattelukyky ehkä kärsi ja hyvän tekstin tuottaminen, et oli tosi vaikea kirjoittaa niinkun muuta ku sellaista tönkkösuomea. Et siitä ehkä tajus, et on polttanu hiukan liikaa. Ja nääki vaikutukset hävis sit ihan muutamassa päivässä, ku oli polttamatta.” Henri

”Ja mä poltin sen (entisen poikaystävän) kanssa joka ilta pikkusen nii mä huomasi, kun mä olin 9 kuukautta polttanut joka ilta, niin mä huomasi, että musta tuli tyhmä. Mä en muistanut enää mitään. Mä en pystynyt enää, ja mä tiedän että mä en oo tyhmä ja että mulla on hyvä muisti ja kaikkee tämmöstä niin sen jälkeen mä lopetin sen seinään varmaan kahdeks kuukaudeks, sit mä en koskenutkaan koko juttuun. Ja sit mä oon polttanu sitä vaan harvemmin, koko ajan harvemmin.” Tuuli

Ekstaasin käyttökerrat lisääntyivät joillakin tutkittavilla melko pian ensimmäisen kokeilun jälkeen. Mikko mainitsi haastattelussaan termin ”ekstaasihoneymoon” tarkoittaen sillä käytön alkuvaihetta, kun uusi päihde tuntuu uudelta, hienolta ja usein haitattomalta. Tällöin käyttö saattaa olla hyvinkin tiheää. Psykedeelien kohdalla käyttötiheys oli aluksi

monella tiheämpi kuin myöhäisemmässä vaiheessa käyttöhistoriaa, mutta tämän päihde-ryhmän kohdalla käyttötiheyden kasvua esiintyi informanteilla vähemmän kuin esimerkiksi ekstaasin.

”Mutta tota, kyllä sit niinku, se oli kuitenkin sen verran positiivinen kokemus mulle, et kyl mä sit niinku, jos on tällöinen käsite kuin ”ekstaasihoneymoon” niin tota, sitte kyllä se silleen, et okei tää on tosi siisti juttu ja täst ei tuu krapulaa ja tälleen näin.” Mikko

”Sen jälkeen varmaan käytettiin varmaan aika montaki kertaa ekstaasia, ku siihen tuli sellainen et se oli niin helvetin hienoo ja sit ku oli tilaisuus niin sitä ehkä teki vähän liikaakin. (...) Varmaan parhaimmillaan kolmen viikon välein. Et ei kuitenkaan mitään viikoittaista käyttöä, mut ei niinkään harvoin kun pitäis.” Henri

Tutkittavista Sannalla, joka aloitti ekstaasin käytön vasta keväällä 2014, oli vielä haastatteluhetkellä havaittavissa merkkejä tästä niin sanotusta alkuhuumasta, joskin hän oli jo alkanut kiinnittää huomiota huumausaineiden käyttöfrekvenssiin. Hänen käyttönsä oli kuitenkin vielä haastatteluhetkellä melko tiheää eikä hän tuonut esille haittoja, joita käyttö olisi hänelle aiheuttanut.

”No sit se oli kyl varmaan melkein viikottaista jossain vaiheessa. Ja jossain vaiheessa jopa ehkä esimerkiksi keskiviikko ja lauantai. Mut sillon määrät oli pieniä, tai on ne edelleen aika pieniä, mut niinku sillon, et ehkä puolikkaalla ja yhdellä.” Sanna

Kuusi tutkittavaa toi esille huumausaineiden käyttönsä olleen joko hyvin runsasta jossain vaiheessa käyttöhistoriaa tai aiheuttaneen heille selkeästi erilaisia haittoja. Runsa käyttö aiheutti käyttäjille fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia. Tulkitsen, että heidän kohdallaan huumausaineiden käyttö on vaihtelevissa määrin ollut menossa ongelmakäytön suuntaan. Näistä informanteista viisi kokeili ensimmäisen kerran huumausaineita alaikäisenä, 13–17 -vuotiaina. Elisalla, Ollilla ja Kirsillä huumausaineiden käyttö runsastui hyvin pian ensimmäisen kokeilukerran jälkeen. Myös alaikäisinä kokeilleilla Tiialla ja Jennalla käytön runsastuminen tapahtui sen sijaan vasta aikuisiällä.

Jesse, joka kokeili kannabista vasta 20-vuotiaana, alkoi käyttää sitä melko pian kokeilun jälkeen runsaasti, minkä vuoksi hänelle aiheutui siitä psyykkisiä ongelmia.

Ollin ja Elisan tarinat ovat samankaltaiset. Molemmilla huumausaineiden kokeilu alkoi alaikäisenä sellaisten kavereiden kanssa, joiden käyttö alkoi pikku hiljaa muuttua enemmän ja enemmän ongelmalliseksi ja jotka lopulta päätyivät käyttämään huumausaineita suonensisäisesti. Runsaasti käyttävät kaverit mahdollistivat sekä Ollin että Elisan päihdekokeilut ja todennäköisesti kaverit vaikuttivat paljon siihen, kuinka paljon ja mitä huumausaineita he kokeilivat ja käyttivät.

”Tää kyseinen kaveri on sitten myöhemmin sukeltanut hyvin syvälle tähän päihdemaailmaan hyvin päihdeongelmaiseksi ja ne vaaranmerkit oli jo silloin havaittavissa, mutta ite oli niin junnu, et ei osannu oikeen lukee niitä. (...) Näki, et oli paha olla ja sit se syveni ja sit se hakeutu sinne päihteisiin, mutta samalla se oli tällaiselle uteliaalle kaverille se linkki niihin päihteisiin, laittomiin päihteisiin. Kun ei aikaisemmin ollu niinku kaveripiirissä mitään tämmöstä suurempaa päihdehenkisyttä. Siin oli tavallaan sellainen sosiaalinen ajautuminen, et sellainen kontakti, joka mahdollisti kokeilut ja sit tää kapina kanavoitu sinne sitten.” Olli

Molemmat kokeilivat laajasti erilaisia muuntohuumeita ja psykedeelejä, mutta stimulanttien ja ekstaasin käyttö jäi heillä myöhempään vaiheeseen. Olli kertoi rajanneensa tarkoituksella pääasiassa muut kuin psykedeeelit kokeiltavien päihteiden ulkopuolelle huomattessaan, miten paljon ongelmia muut huumausaineet aiheuttivat hänen ystävälleen. Hän kertoi päättäneensä heti, ettei tule koskaan käyttämään huumausaineita suonensisäisesti. Runsaasta huumausaineiden käytöstä huolimatta Ollin ja Elisan elämä pysyi muilta osin hallinnassa.

”Ja sitten alusta asti, kun näki kun kaverin elämä meni huonompaan suuntaan näiden valintojen takia niin se hirveen vahvasti korosti sen, että en halua ikinä suonensisäisiä kokeilla, et ne ei tarjoo mulle mitään sellaista, mitä mä haluan. Ja sit alkuun oli hyvin vahva vahva niinku vastustus kaikkia muuta ku psykedeelejä kohtaan. Et mä en halua pelkkää mielihyvää tai et mä en halua pelkkää stimulaatiota mun elimistöön. (...) Et se on ehkä

jollain tapaa suojannut sitten kaikkien lääkeaineiden päihdekäytöltä ja muilta tämmösiltä.” Olli

”Poikien kanssa vietetyn vuoden kanssa tuli kokeiltua monennäköistä, joskus fiksummin ja toisinaan vähemmän fiksummin. (...) Polttelin lähes 4 kertaa viikossa poikien kanssa ja kokeilin eri päihteitä. Vietin paljon unetomia öitä jätkien nuhjuisessa kämpässä ja päivät taas normaalisti lukiossa. Turhankin suuresta käytöstä huolimatta en antanut päihteiden vaikuttaa muuhun elämääni. Kävin koulussa hyvin arvosanoin ja vietin viikonloput kotona vanhempieni luona rauhoittumassa. Kukaan ei varmaan edes aavistanut mitä touhusin kaikki arki-illat ja yöt.” Elisa

Elisalla huumausaineiden käyttö väheni hänen mentyään työhaastatteluun kannabiksen vaikutuksen alaisena. Tämä toimi muutoksen motiivina. Pian tämän jälkeen Elisa vaihtoi kaveripiiriä, jonka kanssa hän käytti huumausaineita. Kun ystävien käyttötavat olivat kohtuullisia, myös Elisan huumausaineiden käyttö väheni.

”Kerran onnistuin menemään työhaastatteluun paukuissa. Vaikka sain duunipaikan, niin itse koin asian ylilyönniksi. Sen lisäksi aloin tuntemaan, että tämän rappioromantiikan on loputtava.” Elisa

”O:n ja hänen ystävien kanssa päihteiden käytöstä katosi se inhottava ryönäisyys, roinaus ja synkkyys mikä viimeisien kuukausien aikana poikien kanssa oli. Tunsin että O:n kanssa jaoimme yhteiset näkemykset ja mielipiteet päihteistä. Heidän kanssaan tunsin enemmän iloa ja keveyttä. Silti siitä huolimatta olimme vastuullisia ja käyttö oli järkevää.” Elisa

Ollilla runsas huumausaineiden käyttö jatkui 3-4 vuotta. Hän alkoi kuitenkin nopeasti kyseenalaistaa sitä, miksi käyttää huumausaineita ja mitä käytöstä hakee. Seuran vaihduttua huumausaineita kohtuullisemmin käytäviin, Ollin käyttö muuttui enemmän henkiseksi ja kollektiiviseksi aiemman sekaisin olemisen sijaan. Olli kertoi käyttötiheydensä vaihdelleen sen mukaan, miten hänellä oli vapaa-aikaa. Korkeakouluopinnot rajoittivat käyttöä. Ulkomaanvaihdon aikana Ollin huumausaineiden käyttö muuttui todella tiheäksi. Olli kertoi olleensa enemmän kannabiksen vaikutuksen alaisena kuin selvin päin.

Lisäksi hän käytti ensimmäistä kertaa stimulantteja, kuten ekstaasia. Lisääntynyt käyttö aiheutti Ollille sekä psyykkisiä että sosiaalisia haittoja. Hän kertoi käyttäneensä huumausaineita paetakseen negatiivisia tunteitaan.

”Sen jälkeen oli hirveen sellainen ryönänen olo, se päihteidenkäyttö johti sellaisiin holtittomiin ratkaisuihin ja aiheutti kipua läheisille ihmisille ja se pisti hyvin pahasti miettimään, että nyt mulla on väärä suunta elämässä. Et en mä halua tehdä tämmöistä. Et mä en tunnista itseäni tästä käyttäytymisestä enkä näistä asioista, mitä mä ajattelen ja miten mä toimin.”
Olli

”No kyllä siinä varmaan oli niinkun tämmöstä alkavaa riippuvuuskäyttäytymistä ja sit sitä et päihteistä muodostuu tavallaan osa... et sä ulkoistat osan tästä tunteiden säätelystä ja yrität päihteiden avulla hallita jotain stressaavia tunteita tai muuta. (...) Et se oli, et kyl se menee riippuvuuskäyttäytymisen puolelle, et sä sen nautinnon perässä pyörit ja ahdistavien tai vastoinkäymisten aikaan tuntuu et äh, olisinpa päihtyneenä.” Olli

Olli kertoi havahtuneensa pikku hiljaa siihen, että hänen päihteidenkäyttönsä on ongelmallista ja haitallista. Hän osallistui meditaatioretriitille, jonka jälkeen huumausaineiden ja myös muiden päihteiden käyttö väheni selvästi.

”Sitä oli aluks tosi vaikee myöntää itelleen, että päihdekäyttäytyminen on riippuvuuskäyttäytymistä. Sit tavallaan se, että nyt mä pakenen mun ongelmia, et mä projisoin sen muihin ihmisiin ja haluan karkuun sitä pahaa oloa päihteiden avulla. Sen sijaan, et mä vastaisin siihen kysymykseen, et miks mun on paha olla. Et se vaati semmosta paineen kasaamista.” Olli

Tiialla, Jennalla ja Kirsillä huumausaineiden runsaan käytön voi katsoa johtuneen vielä Ollia ja Elisaa selvemmin sosiaalisesta paineesta. Kun Jenna oli 22-vuotias, hänen kannabiksen käyttönsä muuttui poikaystävän myötä lähes päivittäiseksi. Jenna ei kuitenkaan tuonut haastattelussa esille, että tämä olisi aiheuttanut hänelle haittoja tai että hän olisi kokenut käytön ongelmalliseksi. Hän kertoi käytön olleen enemmän arkipäiväistä kuin viihdekäyttöä. Uudelleen Jennan huumausaineiden käyttö lisääntyi kaksi vuotta

myöhemmin uuden poikaystävän myötä saaden ongelmakäytön piirteitä. Jenna kertoi poikaystävän ja tämän kaveripiirin käyttäneen erityisesti piristeitä ja alkoholia ollakseen ”sekaisin”, kun taas hänellä oli aiemmin ollut enemmän henkinen suhtautuminen huumausaineisiin. Jenna kertoi omaksuneensa poikaystävän tavat käyttää huumausaineita ja eron jälkeen pohtineensa sitä, kuinka haitallista hänen käyttönsä oli ollut.

*”Yhdes vaiheessa meni vähän liiankin lujaa, et se oli mun nyt jo loppunut parisuhde, jossa tää toinen osapuoli niin käytti näitä päihteitä ja huumeita sekä alkoholia niinku eri tavalla ku mitä olin käyttäny sitä ennen. (...) Mut sit mulle tuli tän poikaystävän myötä mukaan se sekoilu niiden kanssa, josta ei jäänyt käteen oikeastaan niinku yhtikäs mitään. Et oli hauskoil-
toil, en kiellä sitä, mut et ne ei todellakaan tarjonnu mulle yhtä paljon ku sillo ku otti sen niinku silleen tietoisesti.” Jenna*

”Mut sit tota niinniin, tuli toi ero ja sen jälkeen mä mietinkin, et apua et mitenkä mä oon eläny ja miten mä oon tuhonnu, tuhonnu aivojani siinä samalla. Mut toisaalt siitäki sen oppi, nyt sen on nähny ja sen tietää, et se ei oo oma juttu, et toisaalta seki oli ihan hyvä, et se kävi ja näki, et joo, et tää ei oo niinku mulle.” Jenna

Tiialla ekstaasin käyttö lisääntyi heti kokeilun jälkeen, kuten totesin aiemmin olevan tyypillistä. Tiia kertoi sekä ystävänsä että entisen poikaystävänsä vaikuttaneen siihen, miten hän käytti huumausaineita. Näyttämisentarve johti ylilyönteihin, kuten liian suuriin annoksiin ja liian tiheään käyttöön. Rungas käyttö aiheutti Tiialle nopeasti erilaisia psyykkisiä ongelmia, kuten pelkotiloja, univaikeuksia ja paniikkikohtauksia. Tiia yhdisti nämä oireet ekstaasinappien sisältämään amfetamiiniin. Tiian huumausaineiden käyttö väheni hänen kokeiltuaan ensimmäisen kerran psykedelejä ja hän on kyennyt rajaamaan käyttöönsä monin eri tavoin. Hän kertoi myös päässeensä yli sosiaalisesta paineesta käyttäen huumausaineita.

”Yksi käyttökerroista oli, kun eräs ystäväni tuli käymään luonamme Berliinissä. Suhteemme oli monimutkainen, jonka vuoksi minulla oli häntä kohtaan kova näyttämisentarve. Hän aloitti illan amfetamiinilla, jonka ottamiseen lähdimme viiden muun ystäväni kanssa mukaan. Myöhemmin il-

lalla otimme lisää piriä, ja vielä kokonaiset ekstaasinapit. Se oli liikaa. (...) Tämän episodin jäljiltä minulle jäi kovia pelkotiloja – viikon verran heräilin öisin ja kuvittelin huoneeni ovella tumman hahmon. Järkeilin sen johtuvan amfetamiinista ja klubilla koettujen ahdistavien tunteiden patoutumisesta.” Tiia

”Psykedeelejä kokeilin ensimmäisen kerran festareilla elokuussa 2014. Kaikki oli kaunista, ihmeellistä ja ihanaa. Psykedeeleit tuntuivat stimulantteja tarpeellisemmilta ja aidommilta. En kokenut samanlaisia narkkimorkkiksia kuin usein stimulanttien vaikutuksen alaisena. Myös huumeiden käyttöilmapiiri tuntui freesiltä – huomasin vasta nyt, kuinka suorituskeskeistä statuksenhakemista se olikaan aiemmissa porukoissa ollut.” Tiia

*”Myös sosiaalisesta paineesta huumeidenkäytön suhteen olen päässyt yli. Osaan kieltäytyä. Jos olen jonkun mielestä pelle, nolo ja nössö sen takia, etten vedä klubilla vietetyn yön jälkeisenä päivänä pirilainia, niin saan ol-
lakin.” Tiia*

Kannabiskokeilun jälkeen Kirsillä tulivat kuvaan mukaan ekstaasi ja sienet. Kirsi kirjoitti käyttönsä olleen tuolloin viikoittaista. Myöhemmin Kirsi alkoi käydä konemusiikkitapahtumissa ja käyttää ekstaasin lisäksi piristeitä. Pari vuotta myöhemmin hän käytti päivittäin eri huumausaineita sekaisin. Kirsi kirjoitti, että tämä ei kuitenkaan haitannut hänen opintojaan yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa. Hän ei tuonut tekstissään esille runsaan huumausaineiden kulutuksen aiheuttaneen hänelle ongelmia. Tästä huolimatta tulkitsen Kirsin käytön olleen tässä vaiheessa ongelmallista piristeiden käyttöiheyden vuoksi.

”(...) Löysin suhteellisen pian paikallisen konemusiikkiskenen ja hurahdin pahasti mukaan ekstaasin ja piristeiden käyttöön. Vuosituhanteen vaihteen tienoilla käytin laittomia päihkeitä päivittäin ja sekaisin, jotenkin tämä ei kumminkaan estänyt minua saattamasta opintojani loppuun yliopistossa sekä myöhemmin AMK:ssa.” Kirsi

Kirsi kertoi huumausaineiden käyttönsä painottuneen myöhemmin enemmän psykedeeleihin itsetutkiskelu ja terapiatarkoituksessa. Tästä huolimatta hän myönsi edelleen toisinaan käyttävänsä huumausaineita runsaita määriä tietyssä kaveripiirissä.

”Vähitellen laittomien päihteiden käyttöni alkoi kumminkin painottua enemmän ja enemmän psykedeeleihin itsetutkiskelun ja tajunnan laajentamisen keinoina.” Kirsi

”Ystäväpiirini tavat käyttää päihteitä saattavat välillä muokata myös omia toimintatapojani ja olenkin ehkä vähän ”tuurikuosaja” mistä johtuen olen kokeillut vähän kaikkea ja saatan edelleenkin joskus (noin 2 krt/vuodessa) antaa itselleni luivan laittaa ”pönttö sekaisin”. (...) Yksikseni ja pienemmässä luotettavassa psykonautti-kaveripiirissäni käyttäydyn eri tavalla ja teemme rauhallisia mutta iloisia tutkimusretkiä tietoisuuteen ja universumiin esim. mökillä tai metsässä sekä vaihtelevissa koti ja ulkomaan matkakohteissa.” Kirsi

Jessellä ongelmia aiheutti pääasiassa alkoholi, jota hän kirjoitti käyttäneensä ongelmallisesti kymmenisen vuotta. Aluksi kannabis toi mukanaan positiivisia vaikutuksia, mutta polttelun lisääntyessä myös haitat lisääntyivät. Kannabiksen runsas käyttö aiheutti Jessellä vainoharhaisuutta ja neuroottisuuden lisääntymistä. Jesse kertoi käyttäneensä kannabista lääkkeenä masennukseen ja ahdistukseen. Aluksi kannabis vähensi Jessen juomista, mutta jonkin ajan kuluttua hän alkoi käyttää alkoholia ja kannabista rinnakkain.

”Kohtuus unohtui jossain välissä. (...) Annoskoot ja lajikkeet nousivat lähes psykedeeliselle tasolle. Käytti liikaa masennukseen ja ahdistukseen lääkityksenä, johtaen lopulta väliaikaisiin mielenterveysongelmiin, kuten vainoharhaisuuteen ja jo pohjalla olevan neuroottisuuden lisääntymiseen. (...) Sosiaalisissa tilanteissa jäätyminen ja muistihäiriöt lisääntyivät pilven kulutuksen kasvamisen myötä.” Jesse

Jesse otti ensimmäisenä psykedeeleinään suuren annoksen LSD:tä festivaaleilla, käyttäen ensin useita päiviä kannabista ja alkoholia ja ollessaan väsynyt. Mahdollisesti

tästä johtuen, Jesse kertoi joutuneensa pidemmäksi aikaa ”rinnakkaistodellisuuteen” kokeilun jälkeen eli ilmeisesti jonkinasteiseen päihdepsykoosiin.

”Valitettavasti jäin johonkin rinnakkaistodellisuuteen pidemmäksi aikaa vielä tripin jälkeen ja tuhosin lopullisesti välit kahteen kaveriini. Olin psykoottisessa tilassa johon jälkeinpäin olen löytänyt monia selityksiä. (...) Ehkä opin jotain myös oikeasta elämästä. Ehkä en. Joka tapauksessa elämänlaatuni on tämän jälkeen parantunut huikeaa vauhtia.” Jesse

Tästä huolimatta Jesse kertoi elämänlaatunsa parantuneen kokemuksen jälkeen ja alkoholinkäyttönsä loppuneen lähes kokonaan. Jesse päätyi alun perin kokeilemaan LSD:tä toiveenaan, että kokemus vähentäisi hänen alkoholinkäyttöänsä. Jesse kirjoitti, ettei koe enää mitään päihdettä ongelmakseen.

5.2.1 Ongelmakäytöltä suojaavat ja sille altistavat tekijät

Tutkittavat toivat esille erilaisia syitä, joiden he uskoivat auttaneen pitämään huumausaineiden käytön kohtuullisen rajoissa ja muuttamaan käyttötapoja siinä vaiheessa, kun käytöstä oli alkanut ilmetä haittoja ja viitteitä ongelmakehityksestä. Lisäksi tutkittavat mainitsivat erilaisia asioita, joiden he uskoivat vaikuttavan siihen, että jollekin henkilölle muodostuu riippuvuus huumausaineisiin. Riippuvuuden syntyminen koettiin kuitenkin yksilölliseksi taipumukseksi. Kutsun näitä riippuvuuden syntymiseen tutkittavien mielestä vaikuttavia tekijöitä ongelmakäytöltä suojaaviksi ja sille altistaviksi tekijöiksi.

Sanna ja Laura, jotka kokeilivat ensimmäisen kerran huumausaineita vasta noin 25-vuotiaina, kertoivat olevansa kiitollisia siitä, että käyttö alkoi vasta aikuisiällä. Molemmat uskoivat saaneensa huumausaineiden käytöstä enemmän hyötyä ikänsä vuoksi ja osanneensa harkita käyttöänsä tarkemmin. Ikä toimi heillä suojaavana tekijänä. Elisa puolestaan totesi olleensa turhan nuori kokeilemaan huumausaineita ja koki tämän olleen riskitekijä.

”Olen iloinen, et tuli vasta näin myöhäisessä vaiheessa nämäkin asiat kuvioihin. Ei olis ollu tasan tarkkaan yhtä paljon hyötyä, jos joskus teininä nämä ois tullu vastaan. En usko, et silloinkaan olis mitenkään pahasti käy-

ny, koska kyl mul aina sellainen itsekontrolli on ollu, mut et et... kyl mä katon, et se oli paras, et se oli tälleen, ku mä oon vanha ja viisas.” Laura

”Ite on tosi tyytyväinen, et vasta vanhemmalla iällä on tullu tutuks. Koska silloin sä tunnet itses ja sä harkitset asioita ja osaat ajatella enemmänki ku vaan se, et tää on niin siistii!” Sanna

Laura mainitsi yllä suojaavana tekijänä itsekontrollin. Hän kertoi, ettei hänellä ole taipumusta riippuvuuteen. Myös Tuuli kertoi pyrkineensä olemaan aina kaikkien päihteiden kanssa varovainen ja tarkka, sillä hän ei halunnut päihteidenkäytön vaikuttavan negatiivisesti muun muassa hänen urasuunnitelmiinsa. Mikko kertoi rajoittaneensa amfetamiinin käyttöönsä asettamalla itselleen tiukat rajat huomattuaan, kuinka helposti kyseinen päihde saattaisi koukuttaa. Vahvan psyykeen ja kyvyn asettaa käytölle rajoja ajateltiin suojaavan ongelmakäytöltä.

”Ja tota mä huomasin, et niinkun mä ajattelin sitä asiaa, siis piriä, jossain tyylissä arkena. Et se ajatus tuli päähän, et se oli vaan tämmönen välähdyks. Niinku joku rööki. Siin vaihees mä olin, et ei jumalauta. Se säikäytti, et onks tää oikeesti näin. Se oli mulle aika selkee viesti siitä, et nyt oikeesti, et ennenku tää lähtee tästä yhtään siit tohon suuntaan niin stop. Ja kyl se on sen jälkeen ollu hyvin selkeet pelisäännöt esim itsellä, et mikä on soveliasta ja näin pois päin.” Mikko

”Olin todella nuori kun aloitin omat kokeiluni. Typerän nuori suorastaan ja en todellakaan voi suositella sitä kenellekään. Oma onneni on, että oma mieleni on ollut aina hyvin vahva ja järkevä.” Elisa

Tutkittavat ajattelivat vastaavasti, että käyttäjän mielen heikkous ja itsekontrollin puute olivat huumausaineiden ongelmakäytölle altistavia tekijöitä. Tiia ja Heikki mainitsivat riskiksi sen, että käyttäjä ottaa uuden annoksen hallitukseen ja lieventääkseen käytön jälkivaikutuksia eli laskuja.

”Kyllähä se ihmisestä itsestään on aika paljon kiinni, et miten se niihin pystyy suhtautuu, miten se niitten kans pystyy olemaan. Jääkö se siihen

ikuisiksi ajoiksi... et ei.. pirun henkilökohtaisia. (...) Mielen heikkoutta, oisko. Mielen ja kehon heikkoutta, ei kai se mitään muuta. Siis se, ettei pysty ite kärsimään seurauksista vaan mieluummin ottaa sitte seuraavan setin.” Heikki

Huumausaineiden käyttötarkoitus voi olla joko ongelmakäytölle altistava tai siltä suojaava tekijä. Tutkittavat puhuivat ystäväistä, joiden käyttö oli lopulta riistäytynyt käsistä, yhteistä näille kertomuksille oli se, että he käyttivät huumausaineita paetakseen jotakin, helpottaakseen ahdistusta tai masennusta tai ollakseen mahdollisimman sekaisin. Sama ilmiö oli havaittavissa osalla niistä tutkittavista, joiden käyttö sai jossain vaiheessa ongelmallisia piirteitä. Tällaiset käyttötarkoitukset vaikuttivat johtavan usein ongelmiin.

”Pojilla ei ole ollut erityisen helppo elämä, joten huumeiden käyttö oli heille molemmille tapa paeta.” Elisa

”Niihin aikoihin tärkein syy viihdekäytölle oli yksinkertaisesti aineista saadut sävärit ja hyvä olo. Tähän aikaan psykedeeleillä ei ollut minulle oikeastaan muuta merkitystä kuin porttina hyvään oloon.” Kirsi

”Ei sitä ees alussa tajunnu, et mä haluan olla vaan sekaisin vaan se oli et ei vitsi tää on siistiä. Sillä sen perustelee itselleen. Ettei siinä ollut vielä semmosta niin selvää ehkä.. ne syyt ei ollu selvillä, et miks mä trippaan. Se oli vaan niinku tutustumista uuteen maaperään.” Olli

Vastaavasti syy, minkä vuoksi huumausaineita käytetään, saattoi toimia suojaavana tekijänä ongelmakäyttöä vastaan. Useat tutkittavat kertoivat pohtivansa säännöllisesti, miksi käyttävät huumausaineita. Tällainen reflektointi saattaa auttaa tutkittavia pitämään käyttönsä sellaisena, josta he itse kokivat saavansa enemmän hyötyjä suhteessa haittoihin. Käyttötarkoitus rajasi käyttöä etenkin niillä, joiden käyttö oli enemmän henkistä ja tavoitteellista.

”Mä oon aina kokenut, että päihteiden käytössä on se, että sen pitää olla hauskaa. Eikä niin, että sä pakenet jotain. Et siinä, jos se menee pakemiseen niin sä hoidat jotain ongelmaa, joka pitäis hoitaa jotain muuta

kautta. Mut silloin, kun sä pidät vaan hauskaa niin siinä pitää olla vaan järkevä. Mut se voi olla vaan hauskanpitoa, mikä on vaan, että sä saat sellaisia kokemuksia sun ystävän, ystävien kanssa.” Tuuli

”Huumeita käyttäessä on ehdottomasti otettava vastuu ja tuntee rajansa. Kysyä itseltään miksi minä olen käyttäjä ja millaiseen tarkoitukseen käytän huumeita? Ymmärtää oma mielenterveyden tilansa. Jos käytön motivaationa on pahan olon poistaminen ja todellisuudesta pakeneminen, tulisi henkilön kyseenalaistaa käyttönsä.” Elisa

Elisa ja Olli, joilla molemmilla huumausaineiden käyttö lipsui ongelmakäytöksi, mainitsivat suojaavaksi tekijäksi hyvän sosiaalisen verkoston. Myös Sanna kertoi luottavansa siihen, että jos hänen huumausaineiden käyttönsä saisi huolestuttavia muotoja, hänen läheisimmät ystävänsä huomauttaisivat tästä. Olli kertoi ongelmalliseksi ajautuneen huumausaineiden käytön vaikuttaneen hänen läheisiin ihmissuhteisiinsa ja tämän oli yksi syy käytön vähentämiseen.

”Et mulla on myös hirveen vaikee kuvitella itteäni narkkarina tai nistinä. Mä en niinku, mä tiedän sen, että mulla on kaveriporukka, joka jos vähänkään, jos käyttö alkaa mennä liian tiiviiks niin sieltä huomautellaan. Ja ja ite rupee huomautteleen ja miettiin asioita niin hirvee vaikee kuvitella, et semmosta tapahtuis. Tosin ikinä ei tiedä, mitä elämässä tapahtuu, mut sen haluis kyl sanoo, et se on niin siit ihmisestä kiinni.” Sanna

”Vähän se on kyllä hämmentänyt jälkeenpäin, että mitenkä onnellisesti tässä kävikään. Mut mä luulen, et siinä on tavallaan se, et on ollut tosi vahva tukiverkko ympärillä, et on ollu tosi ihania ihmisiä ja tärkeitä ystäviä, joista on saanu sellaista niinkun aitoa välittämistä ja se on niinkun ehkä pitänyt sitä liekkiä elossa, et hei nyt nää mun asiat niin vie mua kauemmas ihmisistä, ketä mä rakastan. Et tää ei voi olla oikea suunta, et mitä mä teen väärin.” Olli

Siinä missä sosiaalinen verkosto koettiin ongelmilta suojaavaksi tekijäksi, syrjäytymisen ajateltiin altistavan ongelmakäytölle. Myöhemmin luvussa 5.3 käsitelen tutkittavien

tapoja hallita omaa huumausaineiden käyttöään. Yksi tässä luvussa mainitsemani käyttöä rajoittava tekijä on se, että käyttäjällä on elämässään asioita, jotka menevät huumausaineiden käytön edelle. Tämä priorisointi voi vähentää huumausaineiden käyttöä joillakin, mutta samojen prioriteettien puute saattaa altistaa toisia liikkakäytölle.

”Mut et se, jos on fiksu ihminen niin silloin huumeiden käyttö on hyvä yhdistelmä. Mut jos on vastuuton, muutenkin ehkä yhteiskunnan ulkopuolelle tipahtanut tai tän turvaverkon ulkopuolelle jostain syystä tipahtanut henkilö nii silloin se ei, silloin se on pahin mahdollinen yhdistelmä.” Sanna

”Tottakai sit elämäntilanteet muuttuu, ei ollu enää lukiossa ja oli korkeakouluopiskelut ja enemmän sellaista tavoitteellista toimintaa ja semmosta säännöllistä elämänrytmiä. Et sen huomas, et mitä enemmän oli vapaa-aikaa, sen enemmän sitä käytti myös päihteiden parissa. Tavallaan ainoastaan se, et kysyntä ja tarjonta, et vapaa-ajantarjonta, paljonko on mahdollisuuksia nii sen verran tuli käytettyä sit.” Olli

Ongelmakäyttöön lipsuneista tutkittavista Kirsi, Elisa ja Olli kaikki totesivat hoitaneensa koulunsa ongelmitta, vaikka käyttivät runsaasti päihteitä. Opiskelu saattoikin toimia suojaavana tekijänä lisääntyvältä ongelmakäytöltä. Olli totesi myös, että mitä enemmän hänellä oli vapaa-aikaa, sitä enemmän hän käytti. Prioriteetit toimivat siis sekä käyttöä rajoittavina että ongelmakäytöltä suojaavina tekijöinä.

5.2.2 Huumausaineiden käytön rajaaminen ja riskien hallinta

Viihdekäyttäjät pyrkivät hallitsemaan huumausaineiden käyttöään vaihtelevin tavoin. Käyttöä säätelemällä pyrittiin minimoimaan siihen liittyviä riskejä, käytöstä mahdollisesti aiheutuvia haittoja sekä ehkäisemään riippuvuutta. Yleisin käytetty hallintakeino oli ainerajaus eli sulkemalla tietyt huumausaineet oman käytön ulkopuolelle. Osa tutkittavista rajasi pois kokonaisia päihderyhmiä, kuten opiaatit tai lääkkeet. Tyypillistä oli sulkea tietyt huumausaineet oman käytön ulkopuolelle. Tällaisia rajauksia saatettiin tehdä esimerkiksi siksi, että tiettyjen huumausaineiden riippuvuuspotentiaali tai aineesta mahdollisesti aiheutuvat haitat koettiin liian suuriksi.

”Stimulantteja (amfetamiini, kokaiini), opioideja (buprenorfiini, metadoni, tramadoli) ja myös nikotiinia pidän pääosin ongelmallisena niiden suuren riippuvuuspotentiaalin ja monialaisten haittojen vuoksi.” Tommi

”Omasta mielestä on olemassa paljon päihteitä, joiden käyttö ei ole järkevää tai ihmisen henkistä hyvinvointia tukevaa. Esimerkiksi itselleni stimulantit eivät anna mitään sisältöä elämäni ja niiden riippuvuuspotentiaali kuumottaa.” Elisa

Ainerajausta käytettiin myös sulkemaan käytön ulkopuolelle sellaisia huumausaineita, joita tutkittavat olivat itse kokeilleet tai käyttäneet päihdehistoriansa aikana. Joko käytöstä oli aiheutunut liikaa erilaisia haittoja tai kyseinen huumausaine ei enää tarjonnut tutkittaville mitään, minkä vuoksi käyttö loppui. Tutkittava pyrkivät olemaan rehellisiä itselleen niistä haitoista, joita käyttö saattaa aiheuttaa. Rehellisyys johti heillä ainerajauksien tekemiseen.

”Syystä tai toisesta kannabiksen vaikutukset alkoivat tuntua enenevässä määrin epämiellyttäviltä. Käyttöni oli edellisinä vuosina vähentynyt muutenkin, ja eräs käyttökertani sattui syystä tai toisesta jäämään viimeiseksi. Tuntui, että kannabis oli antanut annettavansa – en kadu mitään, ja koen sen tuoneen paljon hyvää elämäni, mutta aika aikaa kutakin.” Jussi

”Viimeisin havaintoni on, että kannabissauhuttelut voisivat jättää kokonaan tai ainakin aivan minimiin. Olen vasta tajunnut, että siitä minulle tulee kaikkein kummallisimmat tuntemukset ja ahdistavimmat hallusinaatiot – ehkä minussa on jopa skitsofreniapotentiaalia. Näiden syiden vuoksi en viitsi lähteä pelleilemään ja kokeilemaan psyykkeeni kestävyyttä. Pajoissa minulla ei ikinä ole edes ollut erityisen hauskaa. Sääli, koska olisin aina halunnut olla yksi niistä rennonlötkeistä hihittelevistä pajapäistä, neuroot-tisen vainottelijan sijaan.” Tiia

Toiseksi yleisin tapa hallita riskejä oli rajoittaa sitä tiheyttä, jolla huumausaineita käytettiin. Tämä oli päihdekohtaista, sillä esimerkiksi ekstaasin käyttöä rajoitettiin

tarkemmin kuin kannabiksen. Vanhempien tai haitallisiksi koettujen aineiden käyttötiheyteen kiinnitettiin tarkempaa huomiota. Useat tutkittavat kertoivat pitäneensä myös pidempiä taukoja huumausaineiden käytöstä tarkoituksenaan hallita niiden käyttöä. Tauot vaihtelivat kuukaudesta kahteen vuoteen.

”Nyt on itellä kuiva kuukausi menossa noiden muitten päihteitten kanssa. Hyvä pitää taukoo välillä nii pystyy nauttiin taas.” Sanna

”Jossain vaiheessa, pureskeltuani sitä, kuinka kiinteä osa elämäni psykedeelista oli tullut, päätin perspektiivin nimissä pitää muutaman kuukauden tauon, joka uteliaisuuteni seurauksena venyi kolmen kuukauden mittaiseksi. Tämä oli hyvä kokeilu, joka myös voimisti käsitystäni siitä, etten ole työkaluina, oppaina, leikkikaluina ja lääkkeinä käyttämiäni psykedeelien orja, vaan suhteeni asiaan on tasapainoinen ja terveellinen.” Jussi

Käyttötiheyttä rajoitettiin myös valikoimalla, missä tilanteissa huumausaineita käytettiin. Niillä tutkittavilla, joiden käyttö painottui juhlimiseen, käyttötiheyteen vaikutti se, miten tietynlaisia tapahtumia oli tarjolla. Psykedeelien kotikäyttö oli usein rajattu esimerkiksi mökille tai muuten valikoituun hetkeen ja paikkaan. Käyttötiheyttä rajoitti myös se, että psykedeelien ajateltiin olevan sen verran psykkisesti raskaita huumausaineita käyttää, että käyttö oli lähes automaattisesti vähemmän tiheää. Osa informanteista kertoi psykedeelien käytön vaativan niin paljon aikaa, että käyttö ei normaalina arkena ollut mahdollista.

”Se kuitenkin musiikkityyli ja sellainen ehkä mitä haluaa silt musiikilta tai bileiltä on valikoivaa, et se rajottaa jossain Helsingin kokoisessa kylässä. Et jos asuis jossain Berliinissä tai jossain niin sit ois koko ajan hyvää musaa kaikkialla, mut Helsingissä sanotaan, että niinku jos mieltii vaikka tammikuusta toukokuuhun niin siinä on ehkä kahdet tai kolmet hyvät bileet.” Mikko

”Jotenki tuntuu, et just psykedeelien kans se vaatii sen viikonlopun tai pari kolme päivää, jotta sä pystyt ilman mitään paineita sen kokemuksen käy-

mään läpi ja ja jotenki täällä niinku kotisuomessa se ei, arki ja yhteiskunta ei anna oikeen sille tilaa.” Sanna

Huumausaineiden käyttöä saatettiin myös suunnitella tarkkaan. Tätä toteutettiin etenkin puhtaan ekstaasin eli MDMA:n kohdalla, jonka käyttötiheyttä tutkittavat rajoittivat tiukemmin sen fyysisten haittojen vuoksi.

”Tyypillisesti käytän psykedeelejä, joten käyttökerrat ovat suunniteltuja. Nuo päivät ovat rauhoitettu muusta tekemisestä ja suorittamisesta. Set&setting pyritään luomaan mahdollisimman rauhalliseksi ja miellyttäväksi, jotta jokaisella olisi turvallinen ja miellyttävä olo olla.” Elisa

”Mut se, et kui usein sitä (MDMA:ta) käyttää nii se on paljon paljon harvemmin kun naksuja, kun se kuitenkin on paljon vahvempi substanssi. Tai silleen, et pitää vähän mieltii et kui usein ja sen takia ehkä vähän valikoi, kalenteri kädessä mieltii, että miten tästä nyt mennään seuraava puoli vuosi ja missä haluaa käyttää ja minkä takia ja silleen. Et missään nimes se ei oo sellainen spontaani käyttö. Tai tähän asti ainakaan.” Sanna

Sen lisäksi, että tutkittavat rajoittivat käyttöä valitsemalla käyttötilanteet, he pyrkivät myös pohtimaan sitä, miksi he huumausaineita käyttävät ja mikä on käytön päämäärä ja tarkoitus. Tämä korostui etenkin psykedeelien käytössä. Käyttötarkoitus rajoitti tutkittavien käyttötiheyttä, sillä ilman päämäärää käytön ajateltiin olevan tarpeetonta.

”Vuosien kuluessa myös psykedelikokemuksia alkoi vähitellen olla yhä harvemmin. Yksi syy tähän oli tuntemus siitä, että olin sillä erää ammentanut psykedeeleistä tarpeeksi, ja oli syytä enemmänkin fokuoitua elämässäni aivan muihin osa-alueisiin. Useammallakin tripillä tuli voimakas viesti: ”Hei apina, olet oivaltanut tämän saman asian jo monta kertaa ennenkin – olisiko syytä panostaa enemmän oivalluksesi tuomiseen osaksi arkielämäsi?” Jussi

”Haluan käyttää huumeita niin, että ne parantavat, maustavat ja värittävät oloani selvinpäin – en niin, että minulla on hyvä olla vain

jonkin substanssin vaikutuksen alaisena. Esimerkiksi nykyään tutkailen aina etukäteen tunnetilaani, johon olen huumeita ottamassa – buustaanko sillä hyvää oloa vai pakenenko sittenkin joitain ikäviä tuntemuksia” Tiia

Priorisointi oli yksi käyttöä rajoittava tekijä. Muun muassa työ, opiskeleminen ja ihmissuhteet menivät tutkittavilla päihteidenkäytön edelle. Mikäli huumausaineiden käyttö ei sopinut yhteen elämäntilanteen kanssa, käyttöä rajoitettiin. Tällainen rajoittaminen ei ollut heille vaikeaa.

”Mä oon kunnianhimoinen ihminen, mä haluan tehdä elämässäni asioita, mä haluan niinkun luoda uraa, mulla on paljon sanottavaa, mä koen, et mulla on elämäntehtävä ja mä en halua, et mikään päihde estää sitä. (...) Ja sitten ku mä en oo tyhmä niin siinä on se ero, et jos mä oisin tyhmä eikä mulla ois kunnianhimoa niin mähän sotkisin mun pääni ihan täysin, mut ku mä en halua sotkea. (...) Mä en halua joutua, mä en halua tulla sellaiseksi vitun nistiksi.” Tuuli

”Et mä polttelen, jos mulla ei oo mitään muuta tekemistä ja jos mulla on jotain oikeeta menoa niin on ihan helppo olla käyttämättä, et se ei oo mikään ongelma. Et kotona voi olla päihteitä eikä niitä tuu käytettyä, jos on sellainen elämäntilanne, ettei voi käyttää.” Henri

”Johtuen työni laadusta joudun tekemään erittäin tarkan rajan sen suhteen milloin ja missä käytän laittomia päihteitä. Vaikka olen aina suorittanut työtehtäväni hyvin enkä ole koskaan ollut töissä päihtyneenä tai edes laskuissa, tiedän, että jos käyttöni paljastuisi, joutuisin pikaisesti hakeutumaan uudelle alalle, sillä siinä vaiheessa aiemmilla uroteoillani ei olisi mitään väliä, ja kaikkia tekojani ja maneereitani katsottaisiin uuden vääristävän päihdeongelma linssin läpi.” Kirsi

Tutkittavat ottivat tarkoituksenmukaisesti etäisyyttä niihin kavereihin, joiden huumausaineiden käyttö oli ongelmallista ja jotka esimerkiksi käyttivät huumausaineita suonen-sisäisesti. Tällä tavoin he todennäköisesti pyrkivät vähentämään heihin kohdistuvaa sosiaalista painetta käyttäen huumausaineita tavalla, jonka he kokivat ongelmalliseksi.

Informantit hakeutuivat sellaisten ihmisten seuraan, jotka käyttivät huumausaineita samalla tapaa kuin he itse. Sekä Ollilla että Elisalla kaveripiirin vaihdos vaikutti huumausaineiden ongelmallisesta käyttämisestä eroon pääsemiseen.

”Tuttavapiirissä oli semmosia tyyppejä, jotka selkeesti jäi koukkuun siihen. Ja ne meni aika huonoon jamaan. Ja tota se oli aika hurja nähdä, kun ne meni kuseen siitä ja tolleen, ku niitten elämät meni vituiks. Ja mä lähin sieltä sillä tavalla, et mä oikeastaan katkasin tosi moneen ystävään, kaveriin tuttuun, mitä ne nyt onkaan, siteet.” Mikko

Osalla kaverit vaihtuivat nopeasti käytön aloittamisen jälkeen. Sanna kertoi moralisoineensa itseään sitä, kuinka nopeasti hänen kaveripiirinsä muuttui huumausaineiden kokeilun myötä käyttäjäpainotteiseksi.

”Ja paljon sitä on kelaillutkin, et tai ite moralisoinu vähä itteään, et oonko mä niinku valinnu ny vaan ne huumeikätkaverit, ja niinku vaan ne piirit. Mut sit ei, oon tullu siihen tulokseen, et mä valinnu kyl ympärilleni nyt sen ystäväpiirinä, joka niinku tukee mua ja mis saa olla oma itsensä ja pystyy antaan sit niille ihmisille jotain ja ne pystyy antaan mulle jotain. Et ei mitään painostusta mistään mihinkään suuntaan.” Sanna

Käytön haittoja pyrittiin hallitsemaan myös etsimällä mahdollisimman paljon tietoa käytettävistä huumausaineista. Tätä tutkittavat tekivät etenkin käytön alussa, kun aihe oli uusi. Pääasiassa tietoa saatiin ystävien kautta, mutta tutkittavat kertoivat tutustuneensa aiheeseen myös tieteellisten julkaisujen ja Internetin kautta.

”Suin päin suuhuni pistämättä on mielestäni perusteltua perehtyä aineeseen, vaikutuksiin, haittoihin ja annoskokoihin ennen käyttöä. Puhutaan kuitenkin aineista, joissa useimmissa kerta-annokset ovat alle grammassa, joten on sanomattakin selvää, että tässä harrastuksessa voi tehdä asioita tyhmästi, jos ei suhtaudu asioihin terveellisen varovaisesti.” Tommi

”Etukäteen oltiin luettu tosi paljon, lähes kaikki info, mitä suomenkielellä löyty ja englanniksin, et ties tasan tarkkaan, mitä odottaa, miten siihen valmistautuu.” Henri

Informantit pyrkivät hallitsemaan huumausaineiden käyttöään myös rajoittamalla kerralla käytettäviä määriä. Tämä rajoittamiskeino tuli mahdolliseksi sen jälkeen, kun huumausaineiden käyttöä oli jatkunut jo jonkin aikaa ja käyttäjät osasivat käyttökokeuksiensa perusteella määritellä itselleen sopivimmat huumausaineet ja annokset.

”Et jonkinlaisen kontrollin siinä ajan kanssa oppii siihen, et riittävä määrä alkoholia ja riittävä määrä kannabista niin sitä saapi alkaa miettiä seuraavana aamuna, että missä vitussa mä oon.” Heikki

”Ja ku mä oon ite oppinu käyttään, ku mä oon käyttäny noita sienä ja LSD:tä kymmeniä kertoja niinkun ihan kymmeniä kertoja elämäni aikana tässä monen vuoden aikana niin mä oon oppinu sen, et mun ei tarvi ottaa kauheen isoo annosta enää vaan mä voin ottaa sellaisen pienemmän annoksen ja mä pystyn buustaamaan, menemään niinkun mielellä niihin asioihin enemmän, mun ei tarvi ottaa sellaista isoa annosta enää.” Tuuli

Joidenkin tutkittavien käyttöä rajoitti heidän suhtautumisensa huumausaineiden ostamiseen sekä niiden säilyttämiseen. Omasta terveydestä huolehtimista käyttökertojen välissä pidettiin tärkeänä ja tällä pyrittiin vähentämään negatiivisia fyysisiä vaikutuksia, joita käyttö saattoi aiheuttaa.

”Kun palasin Suomeen, en polttanut kahteen kuukauteen. Toisaalta mieli teki, mutta en halunnut ostaa sitä keneltäkään. Eräs kaverini sitten antoi minulle kukkaa ja sitä polttelin kuukauden. Aina silloin tällöin joku tarjosi paukut, ja enpä tainnut kauhean montaa kertaa kieltäytyä.” Anna

”Et mielummin se, et kohtuu ja pitää sen niinku, et ku mäki nyt kuitenkin tiedän niistä aika paljon, et tekee sen niinku turvallisissa rajoissa, et ei vaan heitä jotain naamaan, ku sitä saa vaan et sulla on ne määrät, sul on

ne päivät, sä pidät ne väliajat ja sä hoidat ittees siinä välissä, et se ei oo sitä, et joojoo, kaikki vaan turpaan, mitä sielt tulee.” Jenna

Mikko kertoi, että hänen käyttöönsä oli rajoittanut toisinaan se, ettei hän hanki huumausaineita varastoon. Näin niitä ei aina ollut silloin saatavilla, kun eteen oli tullut tilanne, jolloin huumausaineita olisi halunnut käyttää. Anna kertoi, ettei aluksi halunnut lainkaan ostaa kannabista. Tämä rajoitti hänen käyttöönsä sen ollessa lähinnä hänelle tarjoavien ystävien varassa. Jenna kertoi pyrkineensä vähentämään huumausaineista aiheutuvia haittoja pitämällä itsestään ja terveydestään huolta käyttökertojen välillä.

5.3 KÄYTTÖTAVAT TÄLLÄ HETKELLÄ JA TULEVAISUUDESSA

Tutkittavien tavat ja syyt käyttää huumausaineita tutkimuksen tekohetkellä vaihtelivat sen mukaan, käytettiinkö huumausaineita tarkoin rajatussa tilanteessa korkeintaan muutamien ystävien kanssa tai yksin vai juhlimiskokemuksen parantamiseen. Juhlimisen ulkopuolella informantit käyttivät erilaisia psykedeelejä, kannabista sekä toisinaan puhdasta ekstaasia eli MDMA:ta. Tällainen käyttö sai hengellisiä ja terapeuttisia merkityksiä. Useat tutkittavat kertoivat käyttävänsä huumausaineita myös festivaaleilla Suomessa ja ulkomailla. Juhlimiskontekstin ulkopuolella huumausaineita käyttävät toivat esille, ettei heidän viihdekäyttönsä päämääränä ole välttämättä viihtyä vaan toisinaan tarkoituksella keskittyä itselle vaikeisiin asioihin ja työstää näitä. Tämä riippui päihteestä. Puhdas ekstaasi ja kannabis olivat selkeästi enemmän viihteellisiä tässä käyttökulttuurissa, kun taas psykedeeelit, kuten DMT ja LSD, koettiin terapeuttisiksi ja työvälineiksi. Psykedeelien käyttöön valmistauduttiin huolella ja käyttötilanne suunniteltiin tarkasti. Osa tutkittavista korosti ystävien merkitystä onnistuneessa käyttökokemuksessa.

”Et se tavallaan mitä psykedeeelit tekee, erityisesti niinku LSD suosikkina tässä, et se tavallaan avaa portit mielessä, se herkistää sut havainnoimaan hyvin tarkasti sun mielen prosesseja. Et se on niinku potentiaali ja sit se on just se käyttäjästä ja ympäristöstä kiinni, et osaa sen viisaasti hyödyntää.(...) Ja se on tuntunut hyvin rakentavalle, et sit on oikeesti joutunut kohtaamaan paljon sellaisia kipeitä asioita omasta mielestä, mitkä tavallaan trippi tuo esiin ja sit kun on asennoitunu, et okei nyt mä työstän näitä

mörköjä mitä täältä mielestä löytyy niin se on todella vapauttavaa. Kun sä saat tavallaan ison työkalupakin.” Olli

”Se on järjestettävä juttu, et se pitää järjestää. Se on niinku tommoset psykedeelit niin niin tuota ei niitä voi ihan noin vaan nykästä naamaan. (...) Trippaaminen on kiva juttu, kunhan sen saa toteuttaa rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä niin siitä saa yleensä hyvän tripin myöskin.”

Heikki

”Ehdottomasti kaikista tärkein piirre käytössä on tripin jakaminen hyvien ystävien kanssa. Laajennetuissa mielentiloissa sitä puhuu paljon avoimemmin ja rehellisemmin ystäviensä kanssa. Ehdottomasti yhdessä ystäviensä kanssa elämän hyvien taajuuksien löytäminen. Se on minun käyttöni suola.” Elisa

Heikki ja Henri käyttivät pääasiassa kannabista yksityisasunnoissa, useita kertoja viikossa. Kumpikaan ei ottanut huumausaineita juhlimistarkoituksessa ja he kumpikin käyttivät satunnaisesti joitakin kertoja vuodessa psykedeelejä. Kannabiksen käytön tarkoituksena heillä oli viihtyä ja rentoutua. Henri käytti toisinaan myös puhdasta ekstaasia.

”Nykyisin, kun mun viihdekäyttöni on pääasiassa pilven polttoa niin joko mä polttelen yksin ja silloin mä joko kuuntelen musiikkia, luen jotain tai sit kattoo jotain elokuvia tai sarjoja. Ja sit jos polttee kaverin kanssa niin se on lähinnä sitä, et syö kaikkee eepistä, kuuntelee musiikkii, kattoo jotain ja... niinkun tommosta.” Henri

”Juu siis mä en oo bilettäjä missään tapauksessa.” Heikki

Jesse, Anna ja Jussi käyttivät pääasiassa erilaisia psykedeelejä terapia- ja itsetutkiskelutarkoituksessa. Jessellä ja Annalla kannabiksen käyttö oli viihteellisempää verrattuna muihin heidän käyttämiinsä huumausaineisiin. Jussi kirjoitti lopettaneensa kannabiksen käytön kokonaan koettuaan, ettei se tarjoa hänelle enää mitään. Jussilla huumausaineiden käyttö oli tutkimuksenteon hetkellä hyvin vähäistä ja hän kertoi käyttäneensä aino-

astaan kaksi kertaa ayahuascaa pari vuotta kestäneen päihdetauon jälkeen. Jussilla käyttö oli hyvin vahvasti terapiakäyttöön painottuvaa.

”Vaikka psykedeelikokemukset sisältävät aina omalla kohdalla myös jonkinasteisen viihtellisen ulottuvuuden, ovat ne toimineet enemmän terapian apuvälineenä ja henkisen kasvun välineenä sekä mielen eri ulottuvuuksien tarkastelun apuvälineenä (psykonautismi?). Kannabiksen käytössä on ollut myös samat ulottuvuudet, mutta painotuksen ollessa enemmän viihtelisydessä, rentoutumisessa ja ihmisten kanssa olemisessa tai luonnon fiilistelyssä.” Jesse

”Kannabista tykkään poltella iltaisin että saan nukuttua paremmin, mutta tykkään siitä myös festareilla. (...) Sienet on kivoja metallikeikoilla, mutta myös kotona. LSD:tä tykkään nauttia kotona ja sitten vaan hengaila puolisoni seurassa. DMT:tä en ole kokeillut kuin kaksi kertaa. Se on kumminikin ihan erilainen kokemus kuin mikään muu noista. Se on täysin terapeutista, ei mitään viihteellistä.” Anna

”Kannabis ei tällä erää kummemmin kiinnosta. Psykedeeleillä uskon olevan minulle vielä paljon annettavaa, mutta en tunne mitään erityistä kiirettä niiden pariin – aika tulee kun tulee. Olen viime vuosina lukenut paljon psykedeelien seremoniallisesta tai ohjatusta terapeuttisesta käytöstä, ja se tuntuu mielenkiintoiselta suunnalta.” Jussi

Amfetamiinin, puhtaan ekstaasin ja usein ekstaasia sekä amfetamiinia sisältävien pillereiden eli ”naksujen” käyttöä esiintyi useammin juhlimistilanteissa, pääasiassa konemusiikkitapahtumissa eli reiveissä. Juhlimiskontekstissa informantit käyttivät huumausaineita antamaan energiaa, euforisen hyvänolon vuoksi sekä niillä oli sosiaalista yhteenkuuluvuutta lisäävä merkitys. Vain yksi tutkittavista, Laura, profiloitui selkeästi juhliassa huumausaineita käyttäväksi, tosin hänelläkin oli ollut satunnaisia kokeiluja psykedeeleillä sekä kannabiksen hyötykäyttöä kipuun. Hän kertoi käyttävänsä huumausaineita tällä hetkellä juuri juhlimiskokemuksen parantamiseen.

”Bileet, luonnollisesti, koska mä en niitä käytä missään muussa tarkoituksessa kuin se, että lisäbuustia ja fiilistä tanssimiseen. Onhan se pieni semmonen pois todellisuudesta-hetki periaattees, et sä oot niin onnellinen eikä mikään haittaa sua. Et se on sellainen hyväl taval väkinäinen onni, et sä et pysty tekemään huonoa fiilistä. (...) Mut tosi tärkeet on se, et hyvä kaveriporukka, kehen voi luottaa ja mis on hyvä ite olla. Et semmonen, hyvä musiikki, hyvä kaverit. Täydellinen setting.” Laura

Kaksi tutkittavaa, Tiia ja Mikko, käyttivät huumausaineita pääasiassa juhlimistarkoituksessa, mutta molemmilla oli myös psykedeelien satunnaista käyttöä. Myös Sanna kertoi ottavansa huumausaineita lähinnä juhlimisen yhteydessä, sillä hänellä ei ole mahdollisuuksia ja aikaa käyttää psykedeelejä. Tuulilla käyttö painottui aiemmin juhlimiskulttuurin ulkopuoliseen käyttöön, mutta haastatteluhetkellä hän käytti pääasiassa pieniä määriä LSD:tä ja ekstaasia nimenomaan juhlimisen yhteydessä ja vain satunnaisesti muissa konteksteissa. Psykedeelien käyttämiseen tutkittavat suhtautuivat suuremmalla vakavuudella kuin stimulantteihin ja ajattelivat psykedeelien vaativan päihteenä enemmän valmistautumista ja harkintaa. Psykedeelit koettiin enemmän itsetutkiskeluvälineiksi ja työkaluiksi kuin juhlimiskokemusta parantaviksi huumausaineiksi. Kannabista tutkittavat eivät kertoneet käyttävänsä juhlimistarkoituksessa vaan muissa tarkoituksissa, kuten kotona rentoutumiseen.

”Siinä LSD:ssä on kuitenkin se, että se sitä pitää käyttää tietyllä lailla harkiten, et siit saa jotain, et siin on järkeä. Et se on, sen viihdekäyttö sen tavanomaisessa merkityksessä on mulle ehkä, et se ei oo tavanomaista, et mä haluisin, et sillä on joku syy, jos syö happoa. Et tavallaan käyttää sitä trippiä johonkin, jonkin asian käsittelemiseen.” Mikko

Olli, Elisa, Jenna, Tommi ja Kirsi käyttivät kaikki huumausaineita pääasiassa juhlimiskontekstin ulkopuolella. Kuten muillakin psykedeelejä pääasiassa käytävillä, myös näillä tutkittavilla käyttö painottui itsetutkiskeluun ja terapiamaiseen käyttöön. Heillä kaikilla oli lisäksi melko säännönmukaista käyttöä juhlimiskontekstissa. Tällöin he käyttivät stimulantteja, kuten ekstaasia ja amfetamiinia sekä toisinaan myös pieniä määriä psykedeelejä. Huumausaineiden käytön syyt ja tavoitteet eivät ole juhlimistilanteissa

yhtä tarkoin määriteltyjä. Elisa kertoi ekstaasin käytön juhlimistarkoituksessa olevan hänelle uusi asia ja hän mietti kirjoituksessaan sen tarkoituksenmukaisuutta.

”Se on ehkä enemmän sellaista fyysistä tanssimista, tämmöstä kollektiivista tanssimista, et sä oot satojen tai tuhansien muiden ihmisten kanssa tanssimassa ja nautit siitä semmosen... se on sellainen hyvin primitiivinen, alkukantainen kokemus. Et rumpu soi ja sadat ihmiset tanssii ja kaikki on samassa sykkeessä. Ja ekstaasi auttaa syventämään ja virittämään sitä niinkun tilaa, et sä oot todella läsnä niiden muiden ihmisten kanssa ja tunnet yhteyttä siihen tanssivaan heimoon siinä ympärillä.” Olli

”Muita stimulantteja en käytä, joten bileillat/viikonloput menevät helposti siihen että naksuja tulee otettua. Olen kysymyksen ääressä että tarvitsenko niitä oikeasti? Kyseessä on kuitenkin niin hermovälittäjäainejärjestelmäni rasittava aine, että mun tulisi säästellä sitä tilanteisiin jossa oikeasti saan siitä jotain tärkeää irti.” Elisa

Informantit, jotka pohtivat huumausaineiden käyttöään tulevaisuudessa, uskoivat jatkavansa ainakin jossain määrin niiden käyttöä. He uskoivat, että heidän huumausaineiden käyttönsä tulee tulevaisuudessa vähenemään ja käyttökertojen olevan jatkossa vielä aiempaa merkityksellisempiä. Moni pohti rajaavansa jatkossa käyttöään tarkemmin ja valikoivan, mitä päihteitä tulee käyttämään. Tutkittavat uskoivat juhlimiskontekstissa tapahtuvan käyttönsä vähenevän tai loppuvan kokonaan iän myötä ja käytettävien päih-teiden painottuvan näin ollen enemmän psykedeeleihin. Etenkin ekstaasia sisältävät ”naksut” nähtiin vain juhlimistilanteissa käytettäväksi huumausaineeksi, jonka käyttö tulee iän myötä jäämään pois. Ekstaasin käyttöön tutkittavat yhdistivät myös enemmän fyysisiä haittoja.

”Luulen, että psykedeeleitkin tulee harvenemaan, et niist tulee erityisempiä, erikoisempia. Niille haluaa ehkä enemmän antaa tilaa ja ainutkertaisuutta.” Olli

”Mut tota... mut nii, naksut ihan varmasti jää jossain vaiheessa pois, koska ne nyt on semmost, se ny on vähä ku joisit kaverin bileissä boolia etkä

tiedä, mitä siinä on. Et sit ei oikein tiedä, et kui sekasin siit menee. (...) Mut et niinku, se ei kyl tuu oleen semmonen pitkä, elämässä pitkäkestoinen. Nään sen ehkä vähän enemmän semmosena, se on semmonen helppo, helpoin biletysvaihtoehtopäihde.” Sanna

”Et ne ajat on tavallaan takana päin, kun on oikeesti vähän vetänyt kaiken näköstä, kun on lähtenyt tutkimaan, et mitä haluaa ja mikä tää on tää juttu. Ehkä vähän lähtenyt aikuistumaankin siinä.” Tuuli

Heikillä on lapsi, mutta hän ei tuonut esille tämän mahdollista vaikutusta huumausaineiden käyttöön. Ainoastaan Jenna pohti käyttöönsä siinä vaiheessa, jos hän saa jälkikasvua.

”En sitten tiedä tulevaisuudesta, et mitä se tuo, et loppuuko tavallaan jossain vaiheessa kiinnostus, mut tällä hetkellä tuntuu, et kyl ne tulee aina olemaan osa. Et sitte vaan jos tulee perhettä tai lapsii tai muuta ne on sit semmosia, et äiti ottaa nyt lomaa viikon kerran vuodessa ja lähtee tonne lappiin luonnon keskelle hengamaan. Mut et tota kuitenkin, et kyl ne tulee pysymään nää kaks (ekstaasi ja LSD) ainaki, ainakin aika varmasti lopun elämää kuvioissa.” Jenna

Jenna kertoi uskovansa, että hänen käyttönsä jatkuu siitä huolimatta, saako hän lapsia. Hän pohti, että käyttökerrat tulisivat tällöin olemaan hänen omaa aikaansa pois lasten luota.

5.4 HUUMAUSAINEN KÄYTÖSTÄ SAADUT HYÖDYT

Yhtä lukuun ottamatta kaikki informantit toivat esille erilaisia positiivisia vaikutuksia, joita huumausaineiden käyttö on tuonut mukanaan. Erityisesti he kertoivat huumausaineiden parantaneen psyykkistä terveyttä ja itsetuntemusta. Huumausaineiden käytön koettiin vaikuttaneen kokonaisvaltaisesti omaan hyvinvointiin ja elämänlaatuun.

”Huumeet yleistetään harmittavan herkästi haittoihin ja ongelmiin näkemättä, että sopivalla käytöllä on mahdollista myös parantaa elämänlaatua merkittävästi.” Tommi

Jenna, Jesse ja Anna kertoivat huumausaineiden auttaneen heidän mielenterveysongelmiinsa. Jenna kertoi käyneensä masennuksen ja itsetunto-ongelmien vuoksi terapiassa ennen kuin kokeili ensimmäisen kerran ekstaasia. Tämän Jenna kertoi lopettaneensa terapian ja psyykkisen hyvinvointinsa parantuneen pysyvästi ja merkittävästi. Jenna kertoi, että huumausaineiden ja etenkin ekstaasin käyttö oli auttanut häntä hallitsemaan stressiä, näyttämään tunteita, olemaan avoimempi ja hyväksymään itsensä.

”Kyllä ekstaasi oli asia, joka muutti täydellisesti mun elämän parempaan suuntaan. Tota vois olla, et edelleenkin kävisin siellä terapiassa ja söisin masennuslääkkeitä ja olisin todella todella ahdistunut enkä tietäis mistään mitään. Mut sen ekstaasin jälkeen mul on tavallaan... sai kosketuksen itseensä ja pysty hyväksymään itsensä. Et tota... se on mun mielestä todella mullistava asia, et niin pienellä aineella voi saada sellaista hyvää ja positiivista aikaan.” Jenna

”Vielä se oikeastaan, että molemmissa, sekä hapossa että ekstaasissa, olen saanut elämäni parhaat naurut, elämäni parhaat hepulit, pari kertaa myös elämäni tavallaan murskaavimmat itkut ja ylipäänsä semmoset niinku tota siis todella maata mullistavat tunteet. (...) Se on jäänyt niinku päälle, että uskaltaa olla niinku avoin, uskaltaa niinku rakastaa eikä oo semmonen... tai justiin et uskaltaa antautua asioille, et se on myös niistä jäänyt.” Jenna

Jesse, joka kertoi kärsineensä aiemmin mielenterveydenongelmista sekä alkoholin liikaikäytöstä, toi esille useita positiivisia muutoksia, joita psykedeelit olivat hänen mielestään saaneet hänessä aikaan. Jennan tavoin myös Jesse kertoi oppineensa hyväksymään itsensä ja sietämään paremmin vastoinkäymisiä. Lisäksi hän kertoi muuttuneensa avoimemmaksi, mikä oli parantanut hänen sosiaalisia suhteitaan. Anna kertoi, että käytettyään DMT:tä, hänen itsetuhoiset ajatuksensa loppuivat.

”Joka tapauksessa elämänlaatuni on tämän jälkeen parantunut huikkea vauhtia. Alkoholinkäyttö on loppunut lähes kokonaan. Olen oppinut hyväksymään itseni pikkuhiljaa. (...) Joskus kaikki menee ns. vituiksi, mutta en jää murehtimaan liikaa, vaan otan tarvittavan etäisyyden ja muistan kosmisen mittakaavan. (...) Yhä useammin osaan nauttia hetkestä ja vain olemisesta, ilman tarvetta saavuttaa mitään, tuntuu että LSD näytti mulle että se on mahdollista. (...) Ennen ensimmäistä trippiäni olin erittäin sulkeutunut enkä puhunut minua vaivaamista asioista käytännössä koskaan. Kun olen pystynyt puhumaan asioista myös ihmissuhteeni ovat parantuneet.” Jesse

”Tuon jälkeen en ole edes miettinyt itseni vahingoittamista vaikka elämä on vieläkin paskaa.” Anna

Muutkin tutkittavat toivat esille huumausaineiden käytöllä olleen pysyviä positiivisia vaikutuksia. Laura ja Elisa uskovat huumausaineiden käytön muokanneen heidän persoonallisuuttaan myönteiseen suuntaan. Laura kertoi muuttuneensa ystävällisemmäksi ja huomaavaisemmaksi sekä aggressiivisuutensa vähentyneen. Elisa puolestaan kertoi kokemustensa huumausaineiden parissa tehneen hänestä avoimemman ja ymmärtäväisemmän. Elisa kertoi oppineensa psykedeelien käytön myötä hyväksymään itsensä paremmin, ymmärtämään ihmismieltä ja olemaan paremmin toisten ihmisten tukena.

”Kyl se niinku oli huomannu eroja niinku mun luonteenpiirteessä oli muuttunut jo, kiitos näiden naksujen, et musta oli tullu enemmän huomaavainen, ystävällisempi, mä en ollu niin aggressiivinen. Et ne ei ollu mitään sellaisia, et ne ois ollu hetkellisiä vaan ne on nyt ihan vieläkin puolitoista vuotta myöhemmin on pysynyt kyseiset muutokset.(...) Mut silleen pitkäl tähtäimellä nii... onhan se nyt herran jumala vaihtoehtopäihteet ovat tehneet elämästäni paremman. Hajotkaa siihen kaikki päättäjät.” Laura

”Ilman trippejä en ehkä olisi näin nöyrä ja kiitollinen ihminen. Kokemukset ovat tehneet minusta paljon avoimemman, lämpimämmän ja ymmärtäväisen ihmisapinan. Nykyään kykenen helpommin osoittamaan tunteitani toisia kohtaan ja sanomaan tärkeitä asioita ääneen.” Elisa

”Olen aina ajatellut, että kaiken tämän maailman pahuuden keskellä se mitä minä merkitsemättömänä ihmisenä voin tehdä, on olla hyvä ihminen toisille ja itselleni. Ja jotta voisin olla tässä elämässä toisen tukena, minun on ensin tunnettava itseni. Huumeet ovat olleet tapa etsiä vastauksia siihen mitä minä itsessään olen, mitä on ihmisyyys ja ihmismielen luonne.”
Elisa

Mikko kertoi ekstaasin käytön auttaneen häntä ilmaisemaan tunteitaan vapaammin käyttökertojen ulkopuolella. Hän kertoi ensimmäisen sienikokeilun vaikuttaneen positiivisesti hänen psyykeeseensä ja muuttaneen hänen minäkuvaansa pysyvästi paremmaksi.

”Sillo mämmeissä tajus, et se on ihan ok, et mies näyttää tunteita ja et mies koskee. Et se on kyl auttanu kaataan sellaisia muureja.” Mikko

”Ja se oli semmonen niinku... se oli ehkä yks mun elämäni siisteimpiä juttuja. Se oli tosi tota niinku voimakas, vaikuttava ja ennen kaikkea tosi positiivinen kokemus kaiken kaikkiaan. (...) Mä näin tavallaan kuinka, millainen persoona olin ja siellä taustalla oli niinkun tämmönen laajempi minä, joka oli yhtä sen kaiken muun kanssa ja se oli tosi vaikuttava juttu. (...) Se vaikutti tosi positiivisesti mä luulen, et koko psyykeeseen. Kyl mä luulen, et se vaikutti muhun silleen, sillä tavalla, et tota... tuli niinku positiivisempi minäkuva.” Mikko

Henri kertoi huumausaineiden käytön parantaneen hänen itsetuntemustaan sekä tätä kautta auttaneen häntä tekemään itselle mielekkäitä valintoja esimerkiksi opintojen ja uran suhteen. Jussi kertoi psykedeelien ja kannabiksen käytön lisänneen hänen luovuuttaan ja kiinnostustaan esimerkiksi musiikkiin. Tutkimuksen teon hetkellä Jussi elätti itsensä musiikilla. Anna käytti psykedeelijä esimerkiksi piirtämisen inspiraationa.

”Et sillo heti tajus, et ku siin pohtii itteään, niin tajus omasta itsestään paljon, et mitä oikeesti haluaa elämältä niinku sellaista, et mitä sä ite haluat eikä se, et mitä sun vanhemmat tai yhteiskunta odottaa, et susta pitää tulla.(...) Se on ainaki ollut tosi tärkeä juttu omassa persoonallisuudessa

ja omassa elämässä. Et se on aika paljon muuttanu elämän suuntaa. Tai antanu ainaki sellaisen vahvistuksen, et mitä mä niinku haluanki tehdä elämällä.” Henri

”Nykyään itseni musiikillani elättävänä näen psykedeelien merkityksen luovuuteni avaamisessa ja jalostamisessa todella suurena, ja olen asiasta, kuten monista muistakin niiden antamista lahjoista - todella kiitollinen.”

Jussi

Olli, Jussi ja Jesse kertoivat huumausaineiden käytön lisänneen heidän kiinnostustaan luontoa kohtaan. Jussi kuvaili lisäksi huumausaineiden parantaneen hänen elämänlaatuun kokonaisvaltaisesti usealla eri elämänalueella. Jussi kertoi ruoka- ja liikuntatottumuksensa muuttuneen, mikä oli vaikuttanut positiivisesti hänen terveyteensä. Lisäksi huumausaineiden käytöllä oli ollut myönteisiä vaikutuksia hänen seksuaalisuuteensa. Jussi kertoi ymmärtävänsä ihmisiä nykyään paremmin ja pyrkivänsä lisäämään yleistä hyvinvointia yhteiskunnassa.

”Samaten lisääntyi yleinen mielenkiintoni erilaisia luonnonilmiöitä kohtaan. (...)Myös ruokavalioon liittyvät kysymykset alkoivat saada painoarvoa, ja heräävään luontoyhteyteen ja aiempaa herkempään liikunnallisuuteen kytkeytyvinä uskon niiden alkaneen vaikuttaa myönteisesti yleiseen terveydentilaani ja hyvinvointiini.” Jussi

”Jonkinlainen aiempaa syvempi uteliaisuus ja rakkaus elämää kohtaan alkoi herätä, uudenlainen kokemus läsnäolosta. Tämän lisäksi psykedeelit tuntuivat myös opastavan jotenkin herkemmän kehollisuuden äärelle, ja voimistivat innostustani tutkailla kehollisuutta esimerkiksi akrobatian, pyöräilyn, erilaisissa maastoissa juoksentelun ja uimisen keinoin. (...) Jossain määrin kehollisuuteen voidaan kai laskea myös psykedeelien vaikutukset seksuaalisuuteen – lisääntynyt herkkyys, aistillisuus ja utelias avoimuus voimistuivat, ja jäivät pysyväksi osaksi omaa seksuaalisuutta.”

Jussi

”Olellaisena tekijänä noissa kokemuksissani oli myös kokemus siitä, etten käytä enkä haluakaan käyttää psykedeelejä vain itseäni varten, vaan yksi kohtaamani pimeyden, epämiellyttävien ja rankkojenkin asioiden tuottamista hedelmistä on, että voin ymmärtää paremmin kanssaihmiäni ja pienellä panoksella tukea myös heitä yhteisellä matkallamme kohti myötätuntoisempaa, vastuullisempaa, kauniimpaa ja täysipainoisempaa ihmisyyttä.” Jussi

Ollille huumausaineet olivat työkaluja, joiden avulla hän pyrki tutkimaan ja ymmärtämään paremmin omaa psyykeään. Jussin tapaan Ollin huumausaineiden käytöllä oli päämääränä myös muiden auttaminen. Sanna taas kertoi ekstaasin käytön vaikuttaneen positiivisesti hänen ystävyssuhteisiinsa.

”Ja sitä on niinku vaalinut viime vuosina, sellasta käyttöä, joka johtaa joko minun hyvinvointiin tai muiden ihmisten hyvinvointiin. Et siinä on sellainen intentio, et jos tästä on iloa ja hyötyä muille niin silloin tää asia tekee hyvää ja on oikein. Et tavallaan niistä seurauksista, niistä hedelmistä sen puun sitten tunnistaa.” Olli

”Mutta tota.. mut se on semmonen yltäkylläisyyden hyvinolontunteen tuottaja, Ja silleen, sen jälkeen jotenki kun on ottanu puhdasta MDMA:ta niin näkee ympärillä olevat ihmiset taas uusin silmin jotenki. Sen takia on ite tykänny sitä käyttää.” Sanna

Laura, Heikki ja Anna toivat esille lisäksi kannabiksen käytön parantaneen heidän fyysisistä terveyttään. Laura ja Heikki käyttivät kannabista fyysisiin kipuihin, kuten selkä- ja niskasärkyihin. Anna puolestaan kertoi käyttäneensä kannabista unenlaadun parantamiseen.

”Auttaa pitkälle ajalle. Siis niinkun yhden poltteluillan jälkeen 2-3 seuraavaa päivää on hyvinkin helppoja olla suhteutettuna sit taas siihen mitä se vois olla. Rentoutuu lihakset sen verran paljon et se niinku löysää ja pystyy tommosta venytyspenkkiä käyttään.” Heikki

Tutkittavat toivat haastatteluissaan ja kirjoitelmissaan esille, kuinka huumausaineiden viihdekäyttö oli vaikuttanut heidän suhtautumiseensa alkoholiin sekä sen käyttöön. Yli puolet tutkittavasta kertoi huumausaineiden käytön vähentäneen heidän alkoholinkäyttöään, osalla selvästikin. Informantit kertoivat alkaneensa kyseenalaistaa alkoholin asemaa laillisena ja hyväksyttynä päihteenä. Huumausaineiden käyttö tuli pääasiassa alkoholinkäytön tilalle. Joillakin tämä tapahtui heti huumausaineiden käytön alettua. Tutkittavat käyttävät alkoholia pääasiassa muutaman annoksen kerrallaan ilman varsinaisen humalatilan tavoittelua.

”Sen jälkeen ajatukset alko pyöriin enemmän siinä, et miks me käytetään alkoholia, kun on myös vaihtoehtoisia päihteitä, jotka jotenkin se käyttö on, se on erilaista, mut ne vaikutukset ja se koko juttu on niin erilaista ku perus kännääminen. (...) Et sit rupes miettiin tommosia asioita ja sit ite jätti alkoholin tosi vähälle sen jälkeen.” Sanna

”Vaihtoehtojen tarjollelun myötä se (alkoholin käyttö) alkoi vähitellen vähentyä. (...) En pidä alkoholia varsinaisesti huonona päihteenä, mutta suhtaudun kriittisesti ja jossain määrin vieroksuen sen käyttökulttuuriin, ja minusta sitä käytetään aivan liikaa. Itse tunnen sen vaikutukset hyvinkin pienillä annoksilla, ja omalla kohdallani varsinaisten perskännien vetäminen on viime vuosina tuntunut yksinkertaisesti mahdottomalta – ei vaan houkuta tarpeeksi, että tulisi toteutettua.” Jussi

”Alkoholin käyttömäärät ovat tippuneet satunnaiseen max 8 annosta illassa – periaatteeseen hyvässä seurassa.” Tommi

Tutkittavien mielestä alkoholi oli haitallisempi päihde verrattuna niihin huumausaineisiin, joita he käyttivät. Alkoholin ajateltiin aiheuttavan enemmän sosiaalisia, fyysisiä ja yhteiskunnallisia haittoja. Monet tutkittavat suhtautuivat alkoholiin ja sen käyttöön joksikin halveksuen. Alkoholin juomista pidettiin vähemmän kehittävänä toimintana kuin esimerkiksi psykedeelien käyttöä ja juomisen ajateltiin johtavan ylilyönteihin, kuten oksentamiseen tai krapulaan. Tutkittavien mielestä alkoholi on turruttava päihde, jonka käyttö ei paranna omaa henkistä hyvinvointia.

”Aineiden laittomuutta ei voi mielestäni mitenkään perustella niiden terveydellisillä vaikutuksilla. Tupakka ja alkoholi olisivat terveyshaittojensa vuoksi hyvinkin lähellä listan pahinta päätä.” Tommi

”Ja saman tien alko tajuaan, et kuinka huono päihde alkoholi on mulle ja miten niinku... ku alkoholi turruttaa ja se ei saa sua ajattelemaan mitään vaan se niinku tekee käytännössä tietyllä tapaa zombiksi. (...) Et heti ku kokeili jotain muuta päihdettä ja tajus, et päihtyminen voi olla jotain muutakin, ku et kiskotaan perseet olalle ja oksennetaan.” Henri

”Sit tuli sellainen olo, et tunsi, kuinka paha se tekee sun päälle niin tuli oikeen semmonen, et no niin, nyt mä vasta tajuan sen, kuinka myrkkyä tää on ja mä myös jotenkin mietin totta kai sitä, että totta kai alkoholi on laillista, koska turruttaa meidät ja tekee meistä tyhmempiä ja sulkee meidän silmät verrattuna siihen, että psykedeelit avaa niitä.” Tuuli

Informanteistani Anna, Jesse ja Tuuli kertoivat alkoholin käyttönsä olleen runsasta, selvästi ongelmallista ja aiheuttaneen heille paljon haittoja. Anna kertoi juoneensa ahdistukseen ja havahtuneensa kerran alkoholipsykoosista. Jesse kertoi juoneensa sosiaaliin ahdistukseen ja kannabiksen polttamisen ensin vähentäneen alkoholinkäyttöä, mutta pian alkoholin käyttö tuli runsaana kannabiksen rinnalle. Tuuli kertoi alkoholin aiheuttaneen hänelle mielialan laskua ja muita psyykkisiä haittoja.

”Pääkaupunkiseudulla ei menny elämä ihan niin kuin olin kuvitellut. (...) Aloitin juomisen taas. Olin jo kerran havahtunut alkoholipsykoosista puukko kädessä.” Anna

”Pilvenpoltto vähensi vain tilapäisesti ongelmiani joita oli muun muassa alkoholin suurkulutus, joka liittyi lähinnä viikonloppuihin tapahtuviin yli-lyönteihin juodun alkoholimäärän suhteen. En ollut ratkaisut ongelmiani pilvellä vaikka se jollain tavalla elämänlaatuani nosti muun muassa stressin vähenemisellä. Alkoholinkäyttö palautui kuitenkin lähes entiselle tasolle ja käytin sitä pilven kanssa välillä yhdessä, josta seurasi hyvin sekavia tiloja.” Jesse

Anna ja Jesse olivat tutkimuksen teon aikaan lopettaneet alkoholinkäytön lähes täysin. Anna kertoi alkoholin käyttönsä vaihtuneen pääasiassa muihin päihteisiin. Jesse päätyi kokeilemaan LSD:tä luettuaan sen positiivisista vaikutuksista alkoholismiin hoitoon ja nykyään hänen alkoholinkäyttönsä on loppunut käytännössä kokonaan ja hänen muidenkin päihteiden käyttönsä on hyvin vähäistä.

”Alkoholi on lähes kokonaan vaihtunut näihin muutamaan laittomaan päihteeseen. Tykkään kun niistä ei tuu krapulaa ja oon sitä mieltä että ne ei oo muutenkaan samalla tavalla vahingollisia niin kuin alkoholi. Toki joskus tulee juotua yksi siideri tai lasi viiniä tai hyvä tumma olut, mutta en ryyppää muuten kuin juhannuksena.” Anna

”Olin käyttänyt alkoholia ongelmallisesti jo lähes vuosikymmenen ja se alkoi tuntumaan pahalta, mutta en osannut lähestyä ongelmaa. Olin liian sulkeutunut puhuakseni siitä kenellekään enkä halunnut hakea apua mistään ulkopuolelta. Kuulin ja luin tarinoita siitä kuinka joillakin ihmisillä LSD oli auttanut alkoholiongelmaan. (...) Joten uteliaisuus ja mahdollinen apu alkoholiongelmaani johtivat minut kokeilemaan LSD:tä.” Jesse

Tuuli kertoi paljon suhteestaan alkoholiin, joka aiheutti hänelle edelleen haastatteluhetkellä haittaa. Alkoholinkäyttö väheni huomattavasti Tuulin kokeiltua ensin sieniä ja myöhemmin DMT:tä. Hän kertoi näiden psykedeelien herkistäneen hänet alkoholin negatiivisille vaikutuksille, minkä vuoksi käyttö väheni. Tuulin alkoholin käyttö oli haastatteluhetkellä jälleen yleistynyt ja hän koki sen ongelmaksi.

”Ja sitten vähensin ryyppäämistä, ei mua ryyppääminen enää kauheasti kiinnostanu, koska mä huomasin, miten paljon pahaa se tekee mulle ja siinä tietyllä tapaa myös herkisty siihen ryyppäämiseen, että kuin ryyppääminen ja krapulat ja kaikki tuntu jotenkin paljon pahemmilta, kun tuntu, et oli jotenkin herkistynyt niiden sienten avulla.” Tuuli

”Mulle se (huumausaineiden käyttö) on enemmän sellainen sivistynyt tapa pitää hauskaa verrattuna siihen ryyppäämiseen. Et mä pidän kiinni siitä, et se on sivistynyttä ja (...) siin on päämäärä, se ei oo sellaista sekoilua tai

pakenemista. Mut ryypääminen on mulla välillä sitä, et se menee ihan vaan turruttamiseksi ja sellaseksi.”

”Ja silloin mä saatan käyttäytyä sillä tavalla, että jos mä oon tosi pahasti kännissä ja joku tarjoaa yhtäkkiä piriä niin silloin mulla katoaa se harkintakyky ja mä saatan olla, et okei ja vedän jotain piriä ja silloin ei pysty nukkumaan johonki kymmeneen tuntiin. Ja oon jossain kännilaskuissa ja piri-laskuissa, mä oon kokenut pari sellaista tilannetta enkä enää ikinä halua kokea niitä uudestaan. Että se känni on mulla se, mikä saattaa sekottaa.”

Tuuli

Tuuli kertoi käyttävänsä alkoholia turruttamiseen, toisin kuin muita päihteitä. Hän ajatteli alkoholin käyttönsä olevan näin vähemmän kehittävä. Tuuli kertoi alkoholin myös laskevan hänen kynnystään ottaa samanaikaisesti muita päihteitä. Tällöin käytöstä saattoi aiheutua haittoja, kuten tuntien valvomista huumausaineen ja alkoholin vaikutusten laskeutuksessa. Ilman alkoholia, Tuuli käytti harkintaa käyttäessään huumausaineita.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pro gradu-tutkielmassani pyrin selvittämään, miten tutkimukseen osallistuneiden viihdekäyttäjien huumausaineiden käyttö on kehittynyt nykyiseen muotoonsa. Halusin tarkastella käytön kehittymisen lisäksi syitä, miksi tutkittavat huumausaineita käyttivät ja miten huumausaineiden käyttö on vaikuttanut heidän elämäänsä. Toteutin tutkimukseni haastattelemalla kahdeksaa huumausaineiden viihdekäyttäjää ja lisäksi käytin seitsemän viihdekäyttäjien minulle lähettämää tekstiä. Käytin tutkimuksessani narratiivista menetelmää. Pyrin keräämään subjektiivisia tarinoita informanttien viihdekäytöstä ja saamaan esille heidän oman äänensä. Aineiston analysoinnissa käytin narratiivien analysointia eli kategorista lähestymistapaa. Tarkastelin ensin ensimmäistä huumausaineiden kokeilukertaa ja siihen johtaneita syitä. Tämän jälkeen tutkin, miksi ja mitä huumausaineita tutkittavat kokeilivat seuraavaksi ja miten heidän käyttönsä alkoi säännöllistyä. Huumausaineiden käyttö sai etenkin käytön alussa helposti liiallisia ja ongelmallisia piirteitä ja seuraavaksi tarkastelin tätä ongelmakäyttöön lipsumista. Kävin myös läpi tekijöitä, jotka tutkittavien mukaan suojasivat heitä ongelmakäytöltä ja keinoja, joilla he pyrkivät rajaamaan omaa huumausaineiden käyttöään ja hallitsemaan siihen liittyviä riskejä. Seuraavaksi kerroin, millaista informanttien huumausaineiden käyttö on tällä hetkellä ja miten he uskovat käyttönsä jatkuvan tulevaisuudessa. Viimeiseksi listasin hyötyjä, joita tutkittavat kertoivat huumausaineiden käytön heille tuoneen.

Tutkimukseeni osallistuneista viihdekäyttäjistä yhtä lukuun ottamatta kaikki aloittivat huumausainekokeilunsa kannabiksella ja heistä lähes puolet oli ensimmäisen kokeilun aikaan alaikäisiä. Yksi tutkittavista kokeili ensimmäisenä laittomana päihteenään ekstaasia. Tutkittavat kokeilivat huumausaineita ensimmäisen kerran uteliaisuuttaan, joka heräsi useimmiten ystävien vaikutuksesta. Sosiaalisella altistumisella oli tärkeä rooli siinä, että tutkittavat päättivät ensimmäisen kerran kokeilla huumausaineita. Ystävien kautta he saivat tietoa huumausaineista, käytön normeista sekä maailmasta, jossa huumausaineita käytetään. Tämän on aiemmissa tutkimuksissa todettu saattavan epäsuorasti madaltaa kynnystä kokeilla huumausaineita. (Metso ym. 2012, 12.) Toinen yleinen syy kokeilla huumausaineita oli päihdevalistuksen ja huumausaineiden kieltävien auktoriteettien kyseenalaistaminen. Kyseenalaistaminen johti tiedon hankkimiseen epävirallisista lähteistä ja lopulta huumausaineiden kokeilemiseen.

Ensimmäinen huumausainekokeilu koettiin pääasiassa positiiviseksi ja se johti pian uusiin kokeiluihin. Käyttötiheyttä rajoitti aluksi huumausaineen saatavuus ennen niin sanottujen kontaktien solmimista. Kaikki tutkimukseen osallistuneet viihdekäyttäjät olivat kokeilleet kannabiksen lisäksi myös muita huumausaineita. Neljä tutkittavaa kertoi kokeilleensa uusia huumausaineita melko pian, mutta suurimmalla osalla ensimmäisestä kokeilusta kului vähintään vuosi. Halu testata uusia huumausaineita syntyi jälleen uteliaisuudesta informanttien kuultua niistä ystäviltään ja muista vaihtoehtoisista tietolähteistä. Yksi tutkittavista kertoi kannabiksen kokeilun muuttaneen hänen suhtautumistaan huumausaineiden kokeiluun ja täten madaltaneen hänen kynnystään kokeilla uusia aineita. Toisena huumausaineenaan kokeiltiin yleisimmin ekstaasia tai puhdasta MDMA:ta sekä erilaisia psykedeelejä.

Kynnys kokeilla muita huumausaineita kuin kannabista oli joillakin korkealla. Suurin osa kertoi perehtyneensä uuteen huumausaineeseen etukäteen. Ilmeisesti nämä muut aineet koettiin kannabista vahvemmiksi ja riskialttiimmiksi, minkä vuoksi aiheeseen etukäteen tutustumista pidettiin tärkeänä riskien minimoimiseksi. Ensimmäisen huumausainekokeilun myötä tutkittavilla syntyi tarve hankkia päihteistä uutta tietoa, sillä virallinen tieto ei enää vastannut heidän omia kokemuksiaan. Salasuo (2001, 157) kutsuu tätä tiedolliseksi tyhjiöksi, jota viihdekäyttäjät pyrkivät täyttämään Internetistä, käyttäjäkokemuksista ja ystäviltä hankitulla tiedolla.

Runsaalla puolella informanteista huumausaineiden käyttö oli jossain vaiheessa ollut heidän mielestään liiallista ja aiheuttanut heille erilaisia haittoja. Yleisintä oli kannabiksen käytön lisääntyminen päivittäiseksi tai lähes päivittäiseksi. Tiheä käyttö aiheutti erilaisia haittoja, kuten väsymystä, kognitiivisten kykyjen heikkenemistä, mielialan laskua ja vainoharhaisuutta. Tutkittavat alkoivat rajoittaa kannabiksen käyttöään havaittuaan haittoja ja kertoivat tämän onnistuneen helposti. He kertoivat haittavaikutusten hävinneen nopeasti käytön vähenemisen myötä.

Ekstaasin kohdalla yksi tutkittava toi esille termin ”ekstaasihoneymoon”, joka kuvastaa mielestäni osuvasti kokeilusta usein seuraavaa vaihetta, jolloin uuden huumausaineen käyttö saattaa olla tiheää, päihde tuntuu hienolta ja haitattomalta. Tämä ilmiö oli havaittavissa useiden tutkittavien kohdalla – niidenkin joiden huumausaineiden käyttö ei muuten ollut käyttöhistorian aikana liiallista. Se ei koske pelkästään ekstaasia, sillä sama oli

havaittavissa kannabiksen kanssa, kuten edellisessä kappaleessa kirjoitin, sekä jossakin määrin myös psykedeelien. Informantit tuntuivat olevan tietoisia siitä, kuinka harvakseltaan ekstaasia tulisi käyttää ja alkuhuuman jälkeen käyttötiheyteen alettiin kiinnittää huomiota. Kannabiksen kohdalla rajoituksia tehtiin usein vasta haittojen ilmaannuttua. Psykedeelien käyttötiheyden kasvua ei ollut havaittavissa samassa määrin, joskin kokeiluja oli tutkittavilla ollut alkuvaiheessa useammin.

Kuudella tutkimukseen osallistuneella viihdekäyttäjällä huumausaineiden käyttö oli jossain vaiheessa käyttöhistoriaa ollut jo hyvin runsasta tai käyttö on aiheuttanut selkeästi erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia haittoja. Tulkitsen näiden informanttien käytön lipsuneen jossakin määrin ongelmakäyttöön. Kolmella heistä huumausaineiden käyttö runsastui hyvin pian ensimmäisen kokeilun jälkeen heidän ollessaan alaikäisiä. Kaksi muuta kokeilivat ensimmäisen kerran kannabista alaikäisenä, mutta käyttö ongelmallistui vasta aikuisiällä. Yhdellä tutkittavalla kannabiksen käyttö muuttui hyvin runsaaksi heti ensimmäisen kokeilun jälkeen aikuisiällä ja aiheutti hänelle paljon erilaisia haittoja.

Merkittävin tekijä huumausaineiden liiallisen käytön taustalla oli se sosiaalinen verkosto, jossa huumausaineita käytettiin. Kaksi tutkittavaa kertoi käyttäneensä huumausaineita sellaisten ystävien seurassa, joiden käytössä oli heti alusta lähtien ollut hyvin ongelmallisia piirteitä ja jotka päätyivät lopulta käyttämään huumausaineita suonensisäisesti. Runsaasti huumausaineita käyttävät kaverit mahdollistivat tutkittavien kokeilut ja madsivat kynnystä käyttää usein ja testata erilaisia huumausaineita. Myös muilla tutkittavilla ystäväpiiri vaikutti vahvasti siihen, että he alkoivat käyttää huumausaineita tiheästi. Yhden informantin huumausaineiden käyttö lisääntyi kaksi kertaa eri poikaystävien myötä, joista toinen käytti päivittäin kannabista ja toinen tutkittavan kertoman mukaan hyvin ongelmallisesti piristeitä, kuten amfetamiinia. Ystävien tavat ja sosiaalinen paine käyttää huumausaineita vaikuttivat useiden tutkittavien käyttötappoihin. Yhdelle tutkittavista alkoholi oli aiheuttanut eniten ongelmia. Aluksi kannabiksen käyttö vähensi hänen alkoholin kulutustaan, mutta pian hän käytti näitä päihteitä rinnakkain, mistä seurasi psyykkisiä ongelmia.

Liiallinen huumausaineiden käyttö aiheutti tutkittavilla psyykkisiä ja fyysisiä haittoja, kuten pelkotoiloja, univaikeuksia, paniikkikohtauksia, vainoharhaisuutta, muistihäiriöitä

ja liian suurista käyttöannoksista johtuvia tilapäisiä haittoja. Osa kertoi käyttäneensä huumausaineita stressaavien ja ahdistavien tunteiden hallintaan. Huumausaineet aiheuttivat myös sosiaalisia haittoja, kuten kipua ja huolta läheisille ja johtivat holtittomiin ratkaisuihin, kuten erään haastateltavan kohdalla huumausaineiden vaikutuksen alaisena työhaastatteluun menemiseen.

On mielenkiintoista, miksi tutkimukseeni osallistuneet huumausaineiden viihdekäyttäjät olivat pystyneet kohtuullistamaan käyttönsä sen alettua lipsua ongelmallisen käytön suuntaan, samalla kun joillakin, jopa heidän lähimmillä ystävillään, käyttö muuttui ongelmakäytöksi. Tutkittavat toivat esille syitä, joiden uskovat auttaneen heitä pitämään huumausaineiden käyttönsä hallinnassa ja motivoineen heitä rajoittamaan käyttöä siinä vaiheessa, kun siitä on alkanut aiheutua heille haittoja. Näitä tekijöitä kutsun tutkimuksessani ongelmakäytöltä suojaaviksi tekijöiksi. Tutkittavat mainitsivat myös syitä, joiden uskoivat vaikuttavan siihen, miksi joillakin huumausaineiden käyttö muuttuu ongelmalliseksi. Nämä ovat puolestaan ongelmakäytölle altistavia tekijöitä. Ongelmakäytöltä suojaaviksi tekijöiksi informantit mainitsivat myöhemmällä iällä alkaneen huumausaineiden käytön, hyvän itsekontrollin, vahvan psyykeen ja säännöllisen reflektoinnin, miksi huumausaineita käyttää. Olennaisia ongelmakäytöltä suojaavia tekijöitä olivat hyvä sosiaalinen verkosto ja että käyttäjällä oli elämässään asioita, kuten opinnot, jotka menivät päihteiden edelle. Huolimatta siitä, että osalla tutkittavista huumausaineiden käyttö on ollut hyvin tiheää, he kaikki kertoivat suorittaneensa opintojansa ilman ongelmia. Huumausaineriippuvuuden syntymiseen ajateltiin olevan yksilöllinen taipumus. Ongelmakäytölle altistaviksi tekijöiksi mainittiin mielen heikkous ja itsekontrollin puute, joka ilmenee esimerkiksi tarpeena lieventää käytön jälkivaikutuksia eli laskuja uudella annoksella. Jos huumausaineita käytti paetakseen negatiivisia tunteita, kuten masennusta, ahdistusta ja tylsyyttä tai sekoillakseen, käyttötarkoituksen ajateltiin altistavan ongelmakäytölle. Etenkin syrjäytymisen, sosiaalisen verkoston sekä elämän muiden prioriteettien puutteen ajateltiin olevan ongelmakäytön riskitekijöitä. Näiden tekijöiden on todettu myös aiemmissa tutkimuksissa olevan yhteisiä huumausaineiden ongelmakäyttäjien keskuudessa (ks. Hayes 6.1.2015).

Tutkimukseen osallistuneilla viihdekäyttäjillä oli useita erilaisia tapoja, joilla he pyrkivät hallitsemaan huumausaineiden käyttöönsä, minimoimaan siihen liittyviä riskejä, ku-

ten riippuvuuden syntymistä ja ehkäisemään huumausaineista mahdollisesti aiheutuvia haittoja. Kuten aiemmin tutkimuksessani mainitsin, koen näiden hallintakeinojen olevan olennainen tekijä, joka erottaa ongelma- ja viihdekäyttäjän toisistaan. Informanttien säännöstelytavat noudattivat hyvin pitkälti aiempia tutkimuksia huumausaineiden käytön riskien hallinnasta. Yleisintä oli rajata käytön ulkopuolelle kokonaisia päihderyhmiä, kuten opiaatit, tai tiettyjä päihhteitä, kuten amfetamiini, esimerkiksi näiden riippuvuuspotentiaalin tai muuten suuriksi koettujen riskien vuoksi. Tutkittavat rajasivat käytön ulkopuolelle myös sellaisia huumausaineita, joita he olivat aiemmin kokeilleet tai käyttäneet, mutta joiden kokivat aiheuttaneen liikaa haittoja tai joista he eivät saaneet irti sitä, mitä päihhteeltä hakevat. Tämä oli Hakkaraisen (1992, 126) tutkimuksessa ensimmäinen säännöstelytapa. Usea tutkittava kertoi rajoittaneensa selvästi tai lopettaneensa kannabiksen käytön koettuaan sen aiheuttavan erilaisia haittoja. Nämä tulokset ovat ristiriidassa sen kanssa, että Seppälän ja Mikkolan (2004, 80) tutkimuksessa viihdekäyttäjät näkivät kannabiksen hyvin haitattomana ja sen jopa auttavan mielenterveyden ongelmiin. Omassa tutkimuksessani osa käyttäjistä oli tätä mieltä, mutta osa vastavasti koki, ettei kannabiksen käyttö ollut heille hyödyksi ja hyväksi. Nämä tutkittavat suhtautuivat kannabikseen yleisesti ottaen myönteisesti, mutta tunnistivat, ettei päihde sovi itselle. Informanttini suhtautuivat kannabikseen siis kriittisemmin. He ajattelivat sen olevan yksilöllistä, mikä päihde tai huumausaine kenellekin sopii.

Hakkaraisen (1992, 127) toinen säännöstelytapa ja Zinbergin (1984, 17) ensimmäinen sanktio eli käyttöfrekvenssi nousi omassa tutkimuksessani toiseksi yleisimmäksi tavaksi hallita huumausaineiden käyttöä. Käyttörajoitukset olivat päihdekohtaisia – esimerkiksi ekstaasin käyttöön liittyi tiukempia rajoituksia kuin kannabiksen. Useat tutkittavat kertoivat pitäneensä pidempiä taukoja huumausaineiden käytöstä. Taukojen pituudet vaihtelivat kuukaudesta kahteen vuoteen. Valikoimalla, missä tilanteissa huumausaineita käytetään, oli kolmanneksi yleisin tapa rajata huumausaineiden käyttöä. Juhlimiskontekstissa käyttävät valikoivat tietyt tapahtumat, joissa aikoivat huumausaineita ottaa ja psykedeelisiä käyttävät rajasivat käyttönsä muuten tarkkaan valittuun paikkaan ja hetkeen. Tämä rajoitustapa on yhtenäinen Hakkaraisen (1992, 128) neljännen säännöstelytavan eli tilannetekijöiden perustuvan säännöstelyn ja Zinbergin (1984, 17) toisen sanktion kanssa. Kannabiksen käyttöön liittyi jälleen vähemmän rajoituksia ja tarkimmin rajattiin psykedeelien käyttötilanteita. Viihdekäyttäjät kertoivat myös pyrkivänsä miet-

timään sitä, miksi he käyttävät huumausaineita ja mikä on käytön päämäärä ja tarkoitus. Ilma päämäärää etenkin psykedeelien käyttö koettiin tarpeettomaksi. Käyttötarkoituksen säännöstely on Hakkaraisen viides (1992, 128) huumausaineiden riskien säännöstelytapa.

Yksi käyttöä rajoittava tekijä oli se, että viihdekäyttäjät asettavat muut asiat elämässään päihteiden edelle. Elämän prioriteettien olen aiemmin tulkinut olevan myös yksi ongelmakäytöltä suojaava tekijä. Informantit pitivät muun muassa työtä, ihmissuhteita ja opiskelua huumausaineiden käyttöä tärkeämpänä eivätkä kokeneet vaikeaksi rajoittaa käyttöönsä, jos se ei sopinut elämäntilanteeseen. Tämä on seitsemäs Hakkaraisen (1992, 129) mainitsema säännöstelytapa ja myös Zinbergin (1984, 18) neljäs sanktio.

Monet tutkittavista mainitsivat Hakkaraisen (1992, 127) kolmannen säännöstelytavan eli käytön intensiteetin säännöstelyn tavaksi hallita käyttöönsä. Huomiota kiinnitettiin siihen, kuinka paljon huumausaineita käytettiin kerralla ja millä tapaa. Kokemuksen myötä tutkittavat kertoivat oppineensa, kuinka paljon mitään huumausainetta kannattaa käyttää kerralla. Kukaan tutkimukseen osallistuneista viihdekäyttäjistä ei käyttänyt huumausaineita suonensisäisesti, sillä tämä yhdistettiin ongelmakäyttöön. Yksi tutkittava kertoi rajaavansa käyttöönsä siten, ettei hanki huumausaineita varastoon ja toisella haluttomuus aluksi ostaa itse kannabista, rajoitti hänen käyttöönsä. Tämä huumausainemarkkinoista erottautuminen on Hakkaraisen (1992, 129) tutkimuksen kahdeksas säännöstelytapa. Yksi nosti erikseen esille sen, että pyrkii vähentämään huumausaineista aiheutuvia haittoja pitämällä itsestään ja terveydestään huolta käyttökertojen välillä. Tämä itseen kohdistuva säännöstely on Hakkaraisen (1992, 128) kuudes huumausaineiden käytön säännöstelytapa.

Viihdekäyttäjät pyrkivät hallitsemaan käyttöön liittyviä riskejä etsimällä mahdollisimman paljon tietoa käytettävistä huumausaineista. Tutkittavat tekivät tätä etenkin käytön alkuvaiheessa aiheen ollessa heille vielä vieras. Tietoa saatiin sekä ystävien, tieteellisten julkaisujen että Internetin kautta. Informantit kertoivat ottaneensa etäisyyttä niihin ystäviin, joiden huumausaineiden käyttö oli muuttunut ongelmalliseksi ja jotka käyttivät huumausaineita suonensisäisesti. He hakeutuivat sen sijaan sellaisten käyttäjien seuraan, joiden käyttötavat ja -syyt olivat samankaltaisia kuin itsellä. Näin he pyrkivät todennäköisesti vähentämään sosiaalista painetta käyttäen huumausaineita tavalla, joka ei ollut

heille mieluinen. Ongelmallisesti käyttävien ystävien voi tulkita käyttäneen vähemmän tai ei lainkaan käyttöä rajoittavia säännöstelytapoja. Heidän sidosryhmässään sanktiot ovat olleet vapaampia tai niitä ei ole pystytty noudattamaan, mikä on johtanut sosiaaliin ja terveydellisiin haittoihin (ks. Salasuo 2001, 157).

Ystäväpiirien valikoitumisen voi katsoa olevan yhteydessä myös postmodernin yhteiskunnan uuteen yhteisöllisyyteen. Postmodernille kansalaiselle on tyypillistä hakeutua sellaisiin yhteisöihin, joissa omat arvot ja valinnat ovat hyväksytyjä ja itseään voi ilmaista vapaasti. Ystävillä on tärkeä rooli huumausaineiden käytössä ja käyttökokemuksissa. Huumausaineet toimivat arkea piristävänä ja yhteenkuuluvuutta lisäävänä kokemuksena. Viimeisimpänä huumausaineiden käytön aloittanut tutkittava kertoi ystäväpiirinsä vaihtuneen hyvinkin nopeasti viihdekäytön alettua. Postmodernille elämisyhteiskunnalle tyypillisesti tutkimukseen osallistuneet viihdekäyttäjät ovat olleet vaikutteille alttiita ja etsiessään itseään löytäneet omiin arvoihinsa ja mielenkiinnonkohteisiinsa sopivan alakulttuurin (vrt. luku 3.5).

Tutkittavat jakautuivat kolmeen eri ryhmään sen mukaan, miten, miksi, millaisissa tilanteissa sekä mitä päihteitä he käyttivät. Osalla käyttö tapahtui pääasiassa juhlimistilanteissa, kun taas osa käytti huumausaineita pääasiassa juhlimisen ulkopuolella yksityisasunnoissa tai muuten rajatuissa tilanteissa korkeintaan muutaman ystävän kanssa tai yksin. Jotkut kertoivat käyttävänsä huumausaineita molemmissa tilanteissa, kuitenkin pääpainon ollessa juhlimisen ulkopuolella. Näin viihdekäyttäjien käyttötavoissa oli selvästi erotettavissa Salasuon (2004, 163) esittelemät käyttötapakulttuurit – psykedeeli- eli tajunnanlaajennuskulttuuri ja juhlimis- eli stimulanttikulttuuri. Tajunnanlaajennuskulttuuria edustavat viihdekäyttäjät käyttivät erilaisia psykedeelisiä, kannabista ja puhdasta MDMA:ta. Kahdella informantilla viihdekäyttö oli pääasiassa kannabiksen käyttöä ja he sopivatkin hyvin Hakkaraisen (1992, 120) ”pilvenpolttelijoiden” ryhmään, jossa esiintyy satunnaisesti myös muiden huumausaineiden käyttöä. Tajunnanlaajennuskulttuuria edustavilla huumausaineiden käyttö sai hengellisiä ja terapeuttisia merkityksiä. Käytön päämääränä ei ollut välttämättä viihtyminen vaan itsetutkiskelu ja toisiinsa vaikeidenkin asioiden työstäminen. Psykedeelien käyttöön valmistauduttiin huolella ja käyttötilanne suunniteltiin tarkkaan. Kannabiksen käyttö oli muiden huumausai-

neiden käyttöä viihteellisempää ja sen avulla pyrittiin useammin rentoutumiseen ja viihtymiseen.

Juhlimiskulttuurissa tutkittavat käyttivät eniten puhdasta ekstaasia, usein ekstaasia ja amfetamiinia sisältäviä pillereitä eli ”naksuja” ja amfetamiinia. Toisinaan juhlmistilanteissa käytettiin myös pieniä määriä psykedeelejä. Huumausaineita käytettiin pääasiassa konemusiikkitapahtumissa eli reiveissä parantamaan juhliskokemusta, tuomaan energiaa ja euforisen olon. Salasuon (2004, 163) luokittelusta poiketen, tutkimukseeni osallistuneet juhliskulttuurin edustajat kertoivat käyttävänsä huumausaineita lähes yksinomaan konemusiikkitapahtumissa eivätkä tavallisissa baareissa ja ravintoloissa. Huumausaineilla oli myös sosiaalista yhteenkuuluvaisuutta lisäävä vaikutus. Suurin osa informanteista ei jakautunut kuitenkaan selvästi ainoastaan toisen kulttuurin edustajiksi vaan heillä oli käyttöä molemmissa konteksteissa. Kaikilla pääasiassa juhlmistilanteissa käyttävillä oli kokeiluja myös psykedeeleillä, samoin kuin suurimmalla osalla psykedeelejä käyttävistä oli myös satunnaista juhliskäyttöä, etenkin festivaaleilla. Kaikki suhtautuivat psykedeeleiden käyttöön harkitsevammin ja ajattelivat niiden vaativan enemmän valmistautumista. Psykedeeleikokeilut koettiin merkityksellisemmiksi ja myös juhliskulttuurin edustajat tunnustivat niiden potentiaalin itsetutkiskeluvälineinä. Stimulantteja pidettiin riskialttiimpina muun muassa riippuvuuspotentiaalinsa ja neurotoksisuuden vuoksi.

Kaikki ne tutkittavat, jotka pohtivat käyttönsä tulevaisuutta, uskoivat jatkavansa huumausaineiden käyttöä. He ajattelivat käyttökertojensa vähenevän ja käytön olevan jatkossa vielä merkityksellisempää. Käytön juhliskontekstissa uskottiin vähenevän ja painottuvan sen sijaan enemmän tajunnanlaajennuskulttuuriin. Viihdekäyttäjät pohtivat rajaavansa jatkossa vielä tarkemmin, mitä huumausaineita käyttävät, missä tilanteissa ja minkä vuoksi. Hakkaraisen (1992) ja Zinbergin (1984) säännöstelytapojen ja sanktioiden ennustettiin siis lisääntyvän ja tiukentuvan.

Vaikka huumausaineiden käytöstä oli aiheutunut monille tutkimukseen osallistuneista viihdekäyttäjistä joitakin lyhytaikaisia haittoja etenkin käyttöfrekvenssin ja -määrien kasvaessa, he kertoivat huumausaineiden käytön myös parantaneen monin eri tavoin heidän hyvinvointiaan. Positiivisia vaikutuksia pidettiin pitkäkestoisina ja merkityksellisinä. Huumausainekokemusten uskottiin kohentaneen psyykkistä terveyttä, kuten pa-

rantaneen minäkuva, vähentäneen masennusoireita ja auttaneen stressinhallinnassa. Tutkittavat kertoivat huumausaineiden käytön tehneen heistä avoimempia, muuttaneen heidän persoonallisuuttaan pysyvästi parempaan suuntaan ja parantaneen näin heidän sosiaalisia suhteitaan. Viihdekäyttäjät kertoivat, että huumausaineiden käyttö oli parantanut heidän itsetuntemustaan, auttanut heitä tekemään mielekkäitä valintoja elämässä ja lisännyt luovuutta. Yksi tutkittavista kertoi huumausainekokemusten vaikuttaneen positiivisesti hänen ruoka- ja liikuntatottumuksiinsa sekä seksuaalisuuteensa. Tutkittavat toivat esille pyrkivänsä siihen, että heidän huumausaineiden käyttönsä lisäisi myös muiden ihmisten hyvinvointia. Kolme tutkittavaa toi esille kannabiksen parantaneen heidän fyysistä terveyttään tuoden apua muun muassa särkyihin. Huumausaineista käytävä keskustelu pyörii poikkeuksetta ongelmien ympärillä, minkä vuoksi mielestäni on merkittävää, että tutkimuksessani nousi näin laajasti esille erilaisia positiivisia vaikutuksia, joita huumausaineiden käytöllä on ollut tutkittavien elämään.

Yli puolet viihdekäyttäjistä toi esille huumausaineiden käytön vähentäneen heidän alkoholinkäyttöään. Kolme kertoi alkoholin olleen heille selkeä ongelma ja kaksi heistä kertoi lopettaneensa alkoholin käytön lähes kokonaan psykedeelien kokeilun jälkeen. Viihdekäyttäjät kyseenalaistivat alkoholin aseman laillisena ja hyväksyttynä päihteenä. Tämä kyseenalaistaminen alkoi monilla heti ensimmäisten huumausainekokeilujen myötä. Tutkittavat kokivat alkoholin olevan monia huumausaineita haitallisempi päihde ja suhtautuivat sen käyttöön jokseenkin halveksuen. He pitivät alkoholin käyttöä vähemmän kehittävänä huumausaineiden käyttöön verrattuna ja ajattelivat juomisen tarkoituksena olevan usein turruttaminen ongelmien ratkaisun sijaan. Alkoholin käyttöön liitettiin ajatuksia ylilyönneistä, kuten oksentelusta ja krapulasta. Nämä tulokset ovat yhtenäisiä aiempien tutkimustulosten kanssa (vrt. Salasuo & Rantala 2004 ja Seppälä & Mikkola 2004). Vaikka omassa tutkimuksessani otos on pieni, minkä vuoksi laajoja yleistyksiä on mahdoton tehdä, vaikuttaa siltä, että ainakin tutkimukseeni osallistuneiden viihdekäyttäjien keskuudessa huumausaineiden käyttö on vaikuttanut heidän alkoholinkulutustaan vähentävästi eivätkä huumausaineet ole vain tulleet alkoholin rinnalle. Yksi tutkittavista kertoi käyttäneensä ensimmäisen kerran LSD:tä kuultuaan sen toimivuudesta alkoholiriippuvuuden hoidossa (ks. BBC 9.3.2012).

Huumausaineiden viihdekäyttöä tutkiessa olen tutustunut täysin uuteen kulttuuriin, johon liittyvät omat sääntönsä, sanastonsa, ideologiansa sekä sosiaaliset verkostonsa. Tämä on ollut mielenkiintoinen ja opettavainen matka. Sosiaalialan ihmisenä suhtautumiseni huumausaineisiin oli aiemmin hyvin kielteinen, sillä perinteisen huumausainevalistuksen lisäksi olen työssäni nähnyt huumausaineiden aiheuttavan paljon haittaa ja kärsimystä. Tutustuminen huumausaineiden kohtuulliseen käyttämiseen on muokannut näkemyksiäni siitä, mitä huumausaineiden käyttö voi olla ja useimmiten onkin. Tästä olen kiitollinen. Opin yllätyksekseni, että huumausaineiden käytöllä voi olla erittäin positiivisia vaikutuksia joidenkin käyttäjien elämään. Suurin osa viihdekäyttäjistä pitää käyttönsä tiukasti salassa, minkä vuoksi viihdekäyttö edelleen hyvin tuntematon asia. Toivon, että tutkimukseni valaisisi tätä yleistä ja leviävää, mutta vaiettua ilmiötä ja kenties lisäisi keskustelua sekä saisi ihmiset pohtimaan omia käsityksiään huumausaineiden käytöstä ja niihin liittyvistä asenteista.

Se, että viihdekäyttäjät salailevat käyttöönsä, on ymmärrettävää. Työssäkäyvän aikuisen huumausaineiden käytön paljastumisella saattaisi olla valtava vaikutus hänen elämäänsä. Tutkittavien kanssa keskustellessani mietin, miten suurta vahinkoa heille voisi aiheutua sen vuoksi, että huumausaineiden käytöstä Suomessa rangaistaan. Sakko tuskin hetkauttaisi heistä kenenkään taloutta suuresti, mutta rekisterimerkintä vaarantaisi monen uran, maineen ja tulevaisuuden. Viihdekäyttäjällä on riski tulla leimatuksi huumausaineiden käyttäjäksi, joka Suomessa tarkoittaa poikkeuksetta ongelmakäyttäjää. Heillä on riski syrjäytyä huumausainepolitiikan vuoksi. En voi olla pohtimatta, onko rangaistus tässä tapauksessa turhan kova suhteessa rikokseen, josta ei koidu vahinkoa muille kuin korkeintaan viihdekäyttäjälle itselleen käytöstä mahdollisesti aiheutuvien haittojen muodossa. Minun pitää siis kiittää tutkimukseeni rohkeasti osallistuneita henkilöitä, jotka olivat valmiita luottamaan minuun ja kertomaan käytöstään. Kiitän tutkimukseeni osallistuneita myös siitä, että koin heidän olevan hyvin rehellisiä. He eivät kertoneet huumausaineiden käytöstä pelkästään ihannoiden vaan avoimesti kuvailivat myös ongelmia, joita se heille oli mahdollisesti jossain vaiheessa aiheuttanut ja reflektoivat käyttönsä syitä hienosti. Samankaltaisen viranomaisten ja huumausaineiden käyttäjien välisen avoimen, rehellisen ja ennakkoluulottoman keskustelun toivon jatkossa lisääntyvän.

Tutkimuksen tekoon liittyy aina haasteita. Oman tutkimukseni heikkoudeksi tunnistan kaksi hyvin erityyppistä aineiston keruumetodia – tekstit ja haastattelut. Molemmissa on puolensa, sillä haastatteleamalla sain kerättyä kenties tarkempaa tietoa, mutta haastattelijana saatoin vaikuttaa siihen, mitä tutkittavat kertoivat. Huomasin haastattelutaitojeni myös kehittyvän sitä mukaa, kun aineistoa keräsin, joten ensimmäisten haastateltavien kohdalla haparoin enemmän. Kirjoituksien kanssa minun ei tarvinnut pohtia omaa rooliani, mutta toisaalta ne jäivät joissakin tapauksissa suppeammiksi. Aineistoa kerätessäni huomasin heikkouksia myös kysymyksissäni, joiden totesin olevan hieman päällekkäisiä ja jotka kenties jossain määrin saattoivat haitata yhtenäisten kertomusten tuottamista. Ajattelen kuitenkin, etteivät kysymykseni olleet liian johdattelevia vaan mahdollistivat tutkittavien oman kertomuksen, mikä on tärkeintä. Olen tyytyväinen aineistoni laajuuteen, mutta tiedostan, että suurin osa viihdekäyttäjistä asuu Varsinais-Suomessa, mikä saattaa vaikuttaa tuloksiini. Huumausaineiden viihdekäyttötavat vaihtelevat suuresti kaupunkien sisälläkin, joten uskon maantieteellisen keskittymisen vaikuttaneen tuloksiini jossakin määrin. Kuitenkin, kun ottaa huomioon aiheen arkaluonteisuuden, sain mielestäni kerättyä kiitettävän aineiston.

Koska kyseessä on laadullinen, subjektiivisia kokemuksia esiin tuova tutkimus, ei tarkoituksenani ole ollut tehdä laajoja koko populaatioon päteviä päätelmiä. Kuitenkin määrällisen tutkimuksen toteuttaminen viihdekäytöstä on tärkeää, jotta siitä saadaan luotettavaa ja yleistettävää tietoa. Olisi mielenkiintoista tietää, mikä yleensä johtaa huumausaineiden kokeilemiseen ja käytön jatkumiseen. Erityisesti minusta tutkimuksen arvoisia asioita olisivat viihdekäyttäjien ja ongelmakäyttäjien erot – miksi osalla käyttö pysyy aina kohtuullisena, osa pystyy kohtuullistamaan käytön haittojen ilmettyä ja osa taas päätyy käyttämään huumausaineita hyvin haitallisesti. Tämä olisi tärkeä tieto huumeepoliittista keskustelua ja ongelmakäyttöä ehkäisevän päihdevalistuksen suunnittelua ajatellen. Samaten tulisi tutkia edelleen sitä, vähentääkö joidenkin huumausaineiden viihdekäyttö todella alkoholin kulutusta suuremmassa otoksessa, ja jopa sellaisten kohdalla, joilla alkoholin käyttö on ollut ongelmallista. Tämä on mielestäni tärkeä tieto, jotta keskustelua huumausaineiden laittomasta asemasta suhteessa laillisiin päihteisiin voidaan käydä.

LÄHTEET

- BBC News (9.3.2012) LSD 'helps alcoholics to give up drinking' [Online] <<http://www.bbc.com/news/health-17297714>> Luettu: 26.2.2015.
- Bothas, Heikki (2002) Huumetestit suomalaisissa yrityksissä – lääke todelliseen vai kuviteltuun uhkaan? A-Klinikkasäätiön raporttisarja nro 39. Helsinki: Stakes.
- Christie, Nils (1985) Hyvä vihollinen. Huumausainepolitiikka Pohjolassa. Espoo: Amer yhtymä Oy
- Drugs Inc, Ecstasy (2011) Esitetty FOX:lla 7.4.2013. Wall to wall media.
- Ehkäisevän päihdetyön verkoston huumetyöryhmä (2014). Kysymyksiä ja vastauksia. Ajankohtaista huumausaineista. [Online] <http://www.ehyt.fi/easydata/customers/ehyt/files/koordinaatio/ept-verkosto/kysymyksiä_ja_vastauksia_ajankohtaista_huumausaineista_9_2014.pdf> Luettu 23.2.2015.
- EMCDDA (2004) Vuosiraportti 2005, Huumeongelma Euroopassa [Online] <<http://ar2005.emcdda.europa.eu/fi/page058-fi.html>> Luettu: 10.11.2014
- EMCDDA (2009) Vuosiraportti 2009, Huumeongelma Euroopassa. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.
- Hakkarainen, Pekka (1992) Huumausaineiden käyttötavat. Teoksessa: Kontula, Osmo (toim.) Huumeiden käyttäjät Suomessa. Helsinki: Kirjayhtymä, 119-145.
- Hayes, Paul (6.1.2015) Many people use drugs – but here is why most don't become addicts. The Conversation. [Online] <<http://theconversation.com/many-people-use-drugs-but-heres-why-most-dont-become-addicts-35504>> Luettu 21.1.2015.
- Heikkinen, Hannu (2010) Narratiivinen tutkimus. Todellisuus kertomuksena. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa: Ruusu vuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, Vilma (2010) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hämeen-Anttila, Jaakko (2013) Trippi ihmemaahan. Huumeiden kulttuurihistoria. Helsinki: Otava.

- Hautamäki, Antti (1996) Individualismi on humanismia. Teoksessa: Hautamäki, Antti & Lagerspetz, Eerik & Sihvola, Juha & Siltala, Juha & Tarkki, Jarmo (toim.) Yksilö modernin murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Irti Huumeista Ry a. Huumausaineet. [Online]
<http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ja_tukea/huumausaineet> Luettu 19.1.2015
- Irti Huumeista Ry b. Kannabiksen käytön vaikutukset. [Online]
<http://www.irtihuumeista.fi/avaa_silmasi!/kannabiksesta/kannabiksen_kayton_vaikutu_vaik> Luettu 10.11.2014
- Irti Huumeista Ry c. Muuntohuumeet [Online]
<http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ja_tukea/huumausaineet/muuntohuumeet> Luettu 23.2.2015
- Isralowitz, Richard (2002) Drug use, policy and management. Lontoo: Auburn House.
- Jallinoja, Riitta (1995) Sosiologiaa postmodernisuudesta: Zygmunt Bauman. Teoksessa: Rahkonen, Keijo (toim.) Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset. Helsinki: Gaudeamus Kirja, 30-55.
- Jenkins, Richard (2006) Cannabis and young people. Reviewing the evidence. Child and adolescent mental health series. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers
- Kaaro, Jani (19.8.2013) Tutkimus: Psykedeelisillä aineilla ei yhteyttä mielenterveysongelmiin. Helsingin Sanomat. <<http://www.hs.fi/tiede/a1305708116054>> [Online] Luettu: 24.2.2015
- Kaasila, Raimo (2008) Narratiivikirja. Menetelmiä ja esimerkkejä. Toimittanut: Kaasila, Raimo & Rajala Raimo & Kari E. Nurmi. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (2002) Huumeidenkäyttäjät hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus
- Kontula, Osmo (1992) Huumeiden käyttäjät Suomessa. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kopteff, Pekka (1973) Opiskelijoiden lääkeaineiden ja huumeiden väärinkäyttö. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Koski-Jännes, Anja (1995) Huppu silmiltä. Katsaus vankien päihteiden käytön vähentämismenetelmiin ja niiden tuloksellisuuteen. Helsinki: Oikeusministeriö
- Lankinen, Jussi (2014) Suomen huume politiikka syrjäyttää. Turun Sanomat 23.2.2014.
- Lawrence, Janna (27.10.2014) Psychedelics: entering a new age of addiction therapy. The Pharmaceutical journal. [Online] <http://www.pharmaceutical-journal.com/news-and-analysis/feature/psychedelics-entering-a-new-age-of-addiction-therapy/20066899.article>> Luettu 26.2.2015.

- Measham, Fiona & Aldridge, Judith & Parker, Howard (2001) Unstoppable? Dance drug use in the UK club scene. Teoksessa: UK drugs unlimited. New research and policy lessons of illicit drug use. Toim. Parker, Howard & Aldridge, Judith & Egginton, Roy. New York, Hampshire: Palgrave
- Martin, Alyson & Rashidian, Nushin (2014) A new leaf. The end of cannabis prohibition. New York: The New Press
- Metso, Leena & Winter, Torsten & Hakkarainen, Pekka (2012) Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet - Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992-2010. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, raportti 17/2012. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
- MTV (5.11.2014) Kaksi uutta osavaltiota laillistamassa marihuanan Yhdysvalloissa. [Online] <<http://www.mtv.fi/uutiset/ulkomaat/artikkeli/kaksi-uutta-osavaltiota-laillistamassa-marihuanan-yhdysvalloissa/4481014>> Luettu 2.3.2015.
- Määttä, Paula (1975) Katsaus nuorison huumeaineiden käyttöön 1960- ja 1970-luvulla. Jyväskylä: Kasvatustieteen tutkimuslaitos.
- Nadelmann, Ethan A (2004) Commonsense drug policy. Teoksessa: Malinowska-Sempruch, Kasia & Gallagher, Sarah (toim.) War on drugs, HIV/AIDS and human rights. New York: The international debate education association.
- Nutt, David & King Leslie A & Phillips Lawrence D (2010) Drug harms in UK: a multi criteria decision analysis. Independent scientific committee on drugs. [Online] <[http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(10\)61462-6/fulltext](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(10)61462-6/fulltext)> Luettu 21.1.2015.
- Onnela, Tapiola (2001) Pyhä huumesota – huume politiikan pelkoja ja utopioita. Helsinki: Visio.
- Parker, Howard & Aldridge, Judith & Egginton, Roy (2001) UK Drugs unlimited. New research and policy lessons on illicit drug use. Gordonsville: Palgrave Macmillan.
- Partanen, Juha (2002) Huumeet maailmalla ja Suomessa. Teoksessa: Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.) Huumeidenkäyttäjät hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 13-37.
- Piispa, Matti & Helakorpi, Satu & Laitalainen, Elina & Uutela, Antti & Jallinoja, Piia (2008). Huumekontaktit ja huumemielipiteet. Tutkimus työikäisistä suomalaisista 1996-2007. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja 5/2008. Helsinki: Kansanterveyslaitos.
- Puusa, Anu (2011) Narratiivinen tutkimus. Teoksessa: Puusa, Anu & Juuti, Pauli. Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO
- Päihdelinkki (2014a)Kannabis. [Online] <<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/kannabis> > Luettu 19.1.2015
- Päihdelinkki (2014b) Ekstaasi. [Online] <<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/ekstaasi-eli-mdma> > Luettu 22.1.2015

- Päihdelinkki (2014c) LSD. [Online] <
<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/lsd> > Luettu 22.1.2015
- Päihdelinkki (2014d) Amfetamiini. [Online] <
<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/amfetamiini> > Luettu 21.1.2015
- Päihdelinkki (2014e) Sienet. [Online]
 <<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/sienet>> Luettu 15.2.2015
- Salakari, Juhani (2001) Huumeiden merkityksestä psykiatrian kannalta. Teoksessa: Onnela, Tapiola (toim.) Pyhä huumesota – huume politiikan pelkoja ja utopioita. Helsinki: Visio, 97-127.
- Salasuo, Mikko (2004) Huumeet ajankuvana. Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa, Stakes tutkimuksia 149. Helsinki: Stakes
- Salasuo, Mikko (2001) Kun mopo karkaa käsistä: huumeiden viihdekäytön synkkä puoli. Teoksessa: Hannikainen, Matti & Salasuo, Mikko (toim.) Elämän muotoja. Helsinki: Koala-Kustannus, 150-169.
- Salasuo, Mikko & Rantala, Kati (2002) Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana. Teoksessa: Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.) Huumeidenkäyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus
- Sanders, Bill (2006) Drugs, clubs and young people. Sociological and public health perspectives. Surrey: Ashgate publishing group
- Sarvanti, Tapani (1997) Huume politiikka ja oikeudenmukaisuus. Helsinki: Stakes.
- Seppälä, Pauliina & Mikkola, Tomi (2004) Huumeet Internetissä ja nuorisokulttuureissa. Helsinki: Stakes.
- Sonar projekti (2011) Calafat, Amador & Fernández, Cesáreo & Juan, Montserrat & A. Bellis, Mark & Bohrn, Karl & Hakkarainen, Pekka & Kilfoyle-Carrington, Mary & Kokkevi, Anna & Maalsté Nicole & Mendes, Fernando & Siamou, Ioanna & Simon, Joseph & Stocco, Paolo & Zavatti, Patrizia. Risk and control in the recreational drug culture. Valencia: Irefrea.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2012). Huumausainepolitiikka [Online]
 <<http://www.stm.fi/hyvinvointi/paihdehaitat/huume politiikka>> Luettu: 10.11.2014
- Talouselämä (9.6.2014) Näikö tässä käy? ”Kokemukset USA:sta ja Uruguaysta luovat meille painetta kannabiksen laillistamiseen.” [Online]
 <<http://www.talouselama.fi/uutiset/nainko+tassa+kay+kokemukset+usasta+ja+uruguay+luovat+meille+painetta+kannabiksen+laillistamiseen/a2252199>> Luettu 2.3.2015.
- Tanhua, Hannele & Virtanen, Ari & Knuti, Ulla & Leppo, Anna & Kotovirta, Elina (2011) Huume tilanne Suomessa 2011, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 62/2011. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

- The Spirit Molecule (2010). Käsikirjoittanut ja ohjannut: Mitch Schultz. Spectral Alchemy produktion.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi
- Varjonen, Vili & Tanhua, Hannele & Forsell, Martta (2014). Huu metilanne Suomessa 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 5/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Yle (21.1.2014) Tutkija: Kannabista kokeillut lähes miljoona suomalaista, kotikasvattajia tuhansia. [Online]
<http://yle.fi/uutiset/tutkija_kannabista_kokeillut_lahes_miljoona_suomalaista_kotikasv_kotikas_tuhansia/7048612> Luettu 2.3.2015
- Yle Tiededokumentti. Huumeiden vaikutukset – Cannabis. Esitetty Ylellä 24.10.2013. Ohjannut ja tuottanut: Gabriella Polletta. BBC.
- Ylikangas, Mikko (2009) Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800-1950. Jyväskylä: Atena.
- Zinberg, Norman (1984) Drug, set and setting. The basis for controlled intoxicant use. New Haven: Yale University.

LIITE 1

Turun Yliopiston Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan

sosiaalityön pro gradu- tutkielma.

Tutkija:

Aliisa Koivuranta (p. 045xxxxxxx)

TUTKITTAVAN INFORMOINTI

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan tutkimusjulkaisuissa tavalla, jossa tutkittavia tai muita haastattelussa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voi välittömästi tunnistaa. Haastattelu kirjataan tekstitiedostoksi ja siinä yhteydessä henkilönimet muutetaan peitenimiksi ja haastateltavien nimi- ja osoitetiedot hävitetään. Äänitallenteet tuhoetaan, kun haastattelujen kirjaaminen on tarkistettu.

Tutkijalla on oikeus käyttää tekstitiedostoksi muutettua aineistoa halutessaan jatkotutkimuksissa.

Lupaan käsitellä ja säilyttää aineistoa huolellisesti. En raportoi millään tavalla tutkimusaineistossa ilmeneviä yksittäisiä ihmisiä koskevia tietoja kenellekään tutkimushankkeen ulkopuoliselle ihmiselle. Raportoinniksi ymmärrän kaiken viestinnän, virallisen ja epävirallisen, suullisen, sähköisen ja kirjallisen.

Aliisa Koivuranta

LIITE 2

Pro gradu-tutkielmani aiheena on huumeiden viihdekäyttö. Tarkoitukseni on kerätä tarinoita viihdekäyttäjiltä viihdekäytöstä ja viihdekäyttäjäksi tulemisesta.

Vastausten pohtiminen kannattaa aloittaa miettimällä ensin, mitä huumeita on käyttänyt ja milloin ensimmäisen kerran. Tämä helpottaa kysymyksiin vastaamista.

Jos kirjallinen vastaaminen tuntuu liian hankalalta, ota yhteyttä niin sovitaan haastattelu!

Haastateltavan perustiedot:

- Sukupuoli
- Ikä
- Koulutustaso
- Ammatti
- Siviilisääty
- Maakunta, jossa asut (esim. Varsinais-Suomi)
- Lapsia?

Koska tarkoitukseni on kerätä tarinoita viihdekäytöstä, yritä miettiä vastatessa mm. seuraavia lisäkysymyksiä: miksi, mitä, miten, kenen kanssa, missä ja niin edelleen.

1. Miten sinusta tuli viihdekäyttäjä?
 - Ensimmäinen huumeidenkäyttökerta
 - Käyttö tästä eteenpäin nykypäivään – Miten viihdekäyttösi muokkautui nykyiseen muotoonsa?
2. Kerro yleisesti viihdekäytöstäsi
 - Millaista se on?
3. Kuvaile sinulle tyypillinen tai mieluisin viihdekäyttökerta – todellinen tai kuviteltu.

4. Mitä muuta haluaisit kertoa omasta huumeiden viihdekäytöstäsi tai yleisesti huumeista tai viihdekäytöstä? Vapaa sana!